

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**De Moralitate, Natvra, Et Effectibvs Actvum
Svpernatvralivm In Genere Et Fide, Spe, Ac Charitate,
Speciatim**

Coninck, Gilles de

Antverpiae, 1623

Dispvatio III. De bonitate & malitia humanorum actuum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79645](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79645)

solùm erat materialiter bona vel mala, nec imputabilis ad culpam vel meritum, fiat formaliter bona vel mala, & meritoria pœnæ aut præmii: nam libertas non efficit ut actus incipiat moraliter esse bonus vel malus qui antea talis non erat, sed solùm est ratio, cur is qui priùs solùm erat materialiter talis, fiat talis formaliter. Quare illa obiectio duo falsa supponit: Primò, actum non liberum nullo modo esse moraliter bonum aut malum; Secùdò, eum Deo nec placere, nec displicere. Quæ vera non sunt: nam, ut ostendam disp. 3. dub. 3. odium Dei etiam non liberè elicitum est actio moraliter mala, Deo q; displicet: & amor Beatorum in celo est actio moraliter bona, Deo q; placet.

A. Quid non liber potest esse malus Deo q; displicere.

144

Ex his potest nostra sententia & alterius confutatio ulterius confirmari. Ponamus enim aliquem primò nullo modo aduertentem aliquam actionem sibi esse prohibitam, nec de eo vlla ratione cogitantè velle eam exercere, quia iucunda est aut utilis ad commodum temporale; & deinde aduertat eam sibi esse prohibitam, ac ob eandem omnino rationem pergat velle eam exercere: tunc contra alteram sententiam dabitur aliqua actio manens eadem, priùs non mala formaliter; & postea formaliter mala, ac meritoria pœnæ.

Dices, fieri non posse, ut talis post eam aduertentiam priorem actionem continuet. Sed con-

trà Primò, hoc videtur repugnare experientiæ; nam experimur nos ob accessum eiusmodi cognitionis nullo modo impediri continuare priorem volitionem. quod maximè locum habet in iis, qui consueverunt eiusmodi peccata committere, qui tali aduertentia non aliter mouentur quàm si non occurreret. Secùdò, quia, ut iam ostendi, nulla potest vel probabilis adferri ratio cur talis per accessum eiusmodi aduertentia fiat impotens continuare eam volitionem, cum ipsius obiectum pergat voluntari non minus quàm priùs proponi sub ratione boni utilis aut delectabilis, ob quam præcisè priùs expeiebatur; nec per eam aduertentiam voluntas necessitatur ad vllum actum impossibilem cum priore, quia nullum actum tunc necessariò elicit (vnde est diuersa ratio huius casus, & eius in quo aliquis viator amans Deum subito eleuatur ad claram Dei visionem, quia sic necessitaretur ad eliciendum actum amoris beatifici.) quare non video vllam apparentem causam cur talis nequeat priorem actionem continuare, nisi fingamus Deum ipsi subtrahere concursum.

Et eodem planè modo possumus argumentari in casu posito num. 138. quando quis priùs inaduertenter aliquid appetit, & deinde aduertens quid agat, pergat id appetere.

DISPUTATIO III.

De bonitate & malitia humanorum actuum.

NON est nobis propositum, hic disputare omnia quæ hac de re à Theologis in 1. disputari solent, sed ea solùm quæ ad naturam ac qualitatem actuum supernaturalium intelligendam necessaria sunt. Quare cum in actibus supernaturalibus non possit reperiri vlla moralis malitia, de hac solùm disputabimus, quatenus huius explicatio aliqua ratione est necessaria ad intelligendam rationem bonitatis moralis, aut quatenus vnus explicatio cum explicatione alterius habet apertam connexionem.

D V B I V M I.

In quo consistat bonitas aut malitia humanorum actuum?

¹ Bonitas alia est transcendentalis,

VT hic clariùs procedamus, Nota Primò, duplicem esse bonitatem. Prima est transcendentalis, qua omnis res bona est in se sine vilo respectu ad aliam, & vnaquæque eo melior, quo perfectiorem habet entitatem. Et hac ratione etiam actus peccaminosus est bonus, & eo melior, quo est intensior: atque ita quandoq; est melior aliquo actu virtutis secundum suam entitatem minùs perfecto. Et huic bonitati sola priuatio opponitur, eaque sola dicitur hac ratione mala.

Secunda est respectiua, qua aliquid alicui dicitur bonum. & hac ratione eadem res potest esse vni bona, & alteri mala, & eo peior, quo in se est perfectior. v. c. calor est bonus igni, malus aquæ, & eo peior, quo intensior. Item moderatus calor bonus est animali, minùs intensus est malus, & quo intensior atque aded in se perfectior, & consequenter priore modo melior est, eo animali est magis noxius, & consequenter peior. Idq; non solùm quia ipsum priuar necessario frigore, ut aliqui purant, sed per se immediatè. Nam temperamentum animali conueniens, non solùm consistit in eo, quòd nulla qualitas ei desit aut in eo minùs intensa sit, sed etiam in iusta omnium proportionem, quæ tam læditur per excessum, quàm per defectum, & contrà perficitur non solùm positione alicuius, quo tollitur defectus; sed etiam negatione illius, cuius positione fieret excessus. Hinc si Deus poneret in me calorem intensum ut mille, & simul conseruaret omnes alias qualitates ad meam sanitate requisitas, ille tamen esset mihi malus, eoq; cruciaret. Confirmatur Primò, quia, ut per se patet, & omnes fatentur, calor & frigus sibi mutuo formaliter contrariantur ac repugnant: atqui quæ inter se pugnant, sibi mutuo hostilia ac mala sunt: ergo calor & frigus sibi mutuo per se immediatè mala sunt, & non solùm ratione alicuius priuationis.

Confirmatur Secùdò, quia tristitia est homini

² alia respectiua.

³ Temperamentum animalis non solum defectu sed etiam excessu læditur.

3

mini

Aliqua nobis secundum se immediata mala sunt.

mini mala, non solum quia priuat eum aliquo gaudio, sed per se immediatè: nam aliàs somnus ea esset peior, quia magis priuat nos omni gaudio. Imò etiam si (vt in Christo accidit) esset in homine simul tristitia cum summo gaudio, hæc tamen esset ei mala. Item aliàs non esset homini peius tristarì quàm non gaudere; quod apertè falsum est.

Dices, tristitiam ideo esse homini malam, quia priuat eum animi quiete. Sed contrà, hæc animi quies prout distinguitur à gaudio, nihil est aliud quàm negatio siue absentia tristitiæ aut similis passionis animum inquietantis; ergo ipsa non tollitur immediatè per priuationem, sed per positionem alicuius rei positivæ, scilicet affectionis animi in quietantis. sicut igitur huius negatio est homini per se bona (quia illa quies, quæ bona est, in ea præcisè consistit) ita ipsa per se homini mala est.

Quies animi consistit ex parte in negatione siue absentia mali.

4

Confirmatur Tertio, quia, si eiusmodi res solum essent homini malæ præcisè, quia illum aliqua re bona priuant, eo essent ei peiores, quo pluribus eum rebus priuarent. saltem modo relinquerent ei aliquod esse, ita vt posset adhuc esse subiectum priuationis: atqui hoc est falsum: ergo & illud. Minor probatur, quia, si pœna inferni priuaret damnatos omni potestate aliquid actu intelligendi ac sentiendi, ita vt non magis quàm truncus possent ea, quæ circa illos aguntur percipere, pluribus eos priuaret, quàm modo priuet; & tamen hoc esset illis longè melius, & maxime oprandum, quia sic liberarentur omnibus suis cruciatibus. Imò, vt apertè dicitur Matth. 26. v. 24. melius iis esset omnino non esse, quàm esse prout iam sunt. quod secundum aliam sententiam nequit dici, quia secundum eam si non essent nullum haberent bonum quod iam non habent, & iam multa habent bona quæ tunc non haberent.

Quædam priuationes quibusdam expentend.

Matth.

5

Quidam similibus quibusdam rationibus pressi, aiunt malum consistere quidem in sola priuatione, non tamen in priuatione solius rei positivæ, sed etiam in priuatione priuationis siue negationis rei noxiæ. cum enim, vt aiunt, negatio talis rei sit bona, potest concipi per modum rei positivæ, atque ita poterit aliqua ipsius priuatio dari, quæ sic mala. Sed hoc nihil est aliud quàm aliis verbis fateri talem rem secundum se alicui esse malam. nam cuius negatio per se immediatè mihi bona est, id mihi debet immediatè secundum se esse malum; nam negatio rei non secundum se, sed solum ratione alicuius priuationis mihi malæ nequit mihi per se immediatè esse bona. Item cum priuatio absentie rei noxiæ nihil sit aliud, quàm præsentia rei noxiæ, si illa præcisè secundum se sit mala, etiam præsentia rei noxiæ secundum se erit mihi mala. v. c. priuatio negationis doloris nihil est aliud quàm præsentia doloris, sicut priuatio tenebrarum nihil est aliud quàm præsentia luminis: cum igitur secundum illos priuatio negationis doloris sit mihi secundum se immediatè mala, præsentia doloris erit mihi secundum se immediatè mala. Item cur negatio siue absentia doloris sit mihi per se immediatè bona, nulla potest fingi apparens ratio, nisi quia

Priuatio absentie rei malæ nihil est aliud quàm huius præsentia.

Coninck de act. supernat.

præsentia doloris est mihi per se immediatè mala: cum igitur illi fateantur negatione doloris mihi per se immediatè esse bonam, implicite fatetur præsentiam doloris, & consequenter aliquid posituum mihi per se immediatè esse malum.

Consistit autem hæc bonitas in conformitate quadam vnius rei cum altera cui illa bona est, & malitia in tali difformitate siue repugnancia. Ideo enim moderatus calor est bonus animalis, quia conformis eius naturali constitutioni; immoderatus eidem est malus, quia huic est difformis & repugnans. Pulchrè hæc docet D. August. lib. 2. de Moribus Manichæorum c. 8. vbi ostendit nullam substantiam esse absolutè malam: quædam tamen aliquibus esse malas. v. c. venenum est malum homini, ratione disconuenientiæ quam habet cum natura ipsius: quod tamen bonum est serpenti, cuius naturæ conueniens est. vnde infert, illud non esse per se & secundum suam substantiam absolutè malum (quia sic nulli posset esse bonum) sed tantum per accidens esse aliquibus malum ratione illius disconuenientiæ.

6

August. Nulla substantia absolute mala: quædam tamen aliquibus mala.

7

Bonitas respectiua duplex.

Est autem hæc bonitas aut malitia duplex, scilicet alia physica, quæ consistit in conuenientia vel disconuenientia cum re aliqua, quatenus est quoddam ens physicum; sic frigus est bonum aquæ, calor malus. Alia est moralis bonitas vel malitia, quæ ad mores pertinet, & quantum est ex se, nata est eos bonos vel malos efficere. sicut autè sola natura intellectualis est capax bonorum aut malorum morum, ita illi soli potest aliquid hac ratione esse bonum aut malum. Et hac ratione virtus absolutè est bona, peccatū malum. Hinc patet triplicem esse bonitatem & malitiam. Primò, transcendentalem; Secundò, respectiuam physicam; Tertio, moralem. & de hac tertia bonitate ac malitia hic solum agimus.

Soli natura intellectuali potest aliquid esse bonum aut malum moraliter.

Bonitas aut malitia triplex.

8

Bonitas aut malitia moralis alia materialis, alia formalis.

Nota Secundò, hanc moralem bonitatem ac malitiam quæ in actionibus nostris reperitur, esse duplicem. Prima, est materialis; Secunda, est formalis. Prior non requirit libertatem, ideoque æqualiter reperitur in actione externa ac interna, & est vtrique intinseca. Secunda supponit aut etiam includit libertatem, ideoque formaliter reperitur in sola actione voluntatis, & actioni externæ solum conuenit per denominationem extrinsecam ratione actionis voluntatis, à qua imperatur, & cum qua moraliter censetur idem actus. Quæ fusiùs probabo dub. 3. & 4. hic autem propriè & præcipuè agimus de priore bonitate ac malitia, quam communiter materialem vocamus, quia accedente perfecta cognitione apta est vltiore bonitate aut malitia informari, vt fit quando aliquis ob inaduertentiam primò elicit actum bonum aut malum non liberè, què deinde cum cognitione plena liberè continuat. Alii vocant eam malitiam aut bonitatem fundamentalem, quòd sit proximum fundamentum, ex quo posita deinde perfecta cognitione resultat bonitas aut malitia formalis. hic autem non disputabo, an formalis ratio peccati dicat aliquam priuationem, quia hoc ad præsentem tractatum non est necessarium.

9

Nota Tertio, ex iis quæ dixi disp. 1. dub. 2. in actu consideranda esse, in actibus intellectus &

voluntatis bonitatem & malitiam maximè consistere in secundo explicato num. 11. scilicet in illa tendentia potentie in obiectum: hac enim ratione præcipuè naturam rationalem decedunt aut dedecèr. Nam si quis aliquam eiusmodi actionem posset alicubi in vacuo producere, nulla in ea esset bonitas moralis vel malitia: quòd si autem aliquis me non cooperante actum malum, v. c. odium proximi, in mea voluntate produceret; haberet hæc quidem inde aliquam indecentiam (quia ille actus etiam vt est quædam qualitas, voluntati alicuius inhærens et indecentiam adfert sicut macula in facie) hæc tamen indecentia nec esset vlla ratione peccatum, nec ita notabilis; cum voluntas per illum actum verè nihil odisset: vnde nec haberet verè rationem odii. His positis

Malitia aut bonitas moralis nequeunt esse sine tendentia actus in obiectum.

10 Medina. Conradus. Salas. Vasquez.

D. Thomas.

11

Est bene colligimus aliquod opus esse bonum quia multi iudicant esse tale tamen nullo modo est tale quia tale iudicatur.

Difficultas hæc est, in quo hæc bonitas aut malitia consistat. Agimus autem præcipuè de bonitate ac malitia, quatenus cõueniunt actionibus spectato præcisè iure nature. nam videtur per se satis clarum, bonitatem aut malitiam, quæ aliquibus actionibus conuenit ratione legis positiuæ, consistere in conformitate aut difformitate cum ea lege.

Medina 1. 2. q. 18. a. 2. concl. 4. & q. 20. a. 1. Conrad. q. 19. a. 1. ad 3. & alij quos referunt Salas 1. 2. tract. 7. disp. 2. n. 11. & Vasquez disput. 58. c. 1. dicunt hanc bonitatem ac malitiam consistere in conformitate vel difformitate cum iudicio recto; siue ideo actionem aliquam esse bonam, quia est conformis iudicio recto, siue quia ea ratione fit, quæ rectè sentientes aut saltem ipse operans prudenter agens iudicat, eam debere fieri: ideo verò esse malam, quia contra tale iudicium fit. ita vt iudicium rectum sit prima causa siue radix, ex qua nascitur bonitas aut malitia in actione, quæ ei conformiter aut difformiter fit. sicut in actionibus solo iure positiuo prohibitis, ipsa lex est prima ratio cur ea actio sit mala ac illicita. Probant Primò, quia D. Thomas 1. 2. q. 19. a. 3. docet bonitatem actionis pendere à ratione. Secundo, quia omnis ille bene operatur, qui facit id quod omnino iudicat hæc & nunc esse bonum; ille verò malè operatur, qui facit quod iudicat esse malum: ergo bonitas & malitia consistunt in hac conformitate vel difformitate.

Sed hæc sententia visa mihi est semper valdè difficilis, & carere omni fundamento. Primò, quia repugnat communi sensui; quid enim videtur magis absurdum, quàm aliquod opus ideo præcisè esse licitum ac bonum, quia videtur aliquibus, aut etiam omnibus esse bonum? ac si dicas ideo parietem esse album, hominem rationalem, &c. quia omnes iudicant ea esse talia. Sæpè quidem cum manifesta omnino ratio non obstat, colligimus propositionem aliquam esse probabiliter veram; quia multi sapientes iudicant eam esse veram, sed eorum iudicium nullo modo est causa cur sit vera. sicut viso fumo colligimus ibi esse ignem, fumus tamè nullo modo est causa cur ignis ibi sit. Similiter bene colligimus aliquod opus esse bonum, quia omnes sapientes iudicant id esse bonum: non est tamen ideo bonum, quia illi ita iudicant, si-

ue quia est conforme illorum iudicio; sed contra, ideo illorum iudicium est rectum & verum, quia est conforme rei iudicata, siue quia actio, quam iudicant esse bonam, verè bona est.

Secundò, quia, vt aliquis bene operetur circa res solo iure positiuo præceptas aut prohibitas, eodem modo requiritur vt non faciat contra suam conscientiam siue iudicium, atque in rebus relictis soli iuri naturali: atqui comedere v. c. carnes in Quadragesima, non ideo est malum, quia comedens iudicat esse malum, sed quia prohibitum est: ergo idem dicendum est in aliis actionibus. Tertio, quia inde sequeretur numquam dari conscientiam inuincibiliter errantem, quia hoc ipso quo operans suum opus inuincibiliter iudicaret esse bonum, esset verè bonum, & sic conscientia non erraret. Quarto, quia illis difficillimum est coniecere quodnam iudicium debeat dici rectum, vt actio ideo sit bona, quia illi est conformis: vnde illius sententia auctores in diuersissimas sententias abeunt, vt fuse ostendit Vasquez 1. 2. disp. 58. c. 1. & 2. Vasquez.

12

Quidam dicunt illud iudicium esse rectum quod est cõforme appetitui recto; sed hi circulum committunt & petunt principium: docent enim appetitum esse rectum, quia est conformis iudicio recto; & rursus iudicium esse rectum, quia est conforme appetitui recto. quod est nugari. Aliqui alij dicunt illud iudicium esse rectum quod est conforme iudicio diuino. sed hæc & falsa redditur ratio cur aliquod iudicium sit rectum, nec vitatur difficultas. Nam etsi verum sit omne iudicium esse verum siue rectum, quod est conforme iudicio Dei, quod falli nequit; tamen non ideo est verum siue rectum, quia est conforme diuino. sed contra, ideo est huic conforme, quia verum est. vnde si per impossibile nullus esset Deus, & tamen essent homines, essent aliqua vera & recta iudicia, & operationes bonæ, & tamen non essent conformia iudicio diuino.

Non ideo iudicium est rectum, quia conforme diuino.

14

Deinde si petas cur Deus potiùs iudicet dare eleëmofynam esse bonum, & adulterari esse malum, quàm contra, certè nulla potest reddi ratio, quàm quia illud est à parte rei bonum, hoc verò malum: ergo hæc non ideo talia sunt quia Deus talia iudicat.

Respondent aliqui, Deum ideo hæc talia iudicare, quia talis est ipsius natura: ac si dicas ideo hominem esse rationalem, brutum irrationale, quia Deus talia esse iudicat, & ideo eum iudicare hæc esse talia, quia talis est ipsius natura. quæ refutatione non egent.

Ob similes difficultates quidam dicunt ideo hoc illud è opus esse bonum, quia prudenter hæc & nunc iudicatur esse bonum: prudens autem iudicium esse, quod nicitur probabilibus rationibus, ita vt operans possit illud prudenter sequi.

15

Sed contra Primò, Hæc apertè repugnant 1. ac 3. argumento allatis num. 11. & 12. Secundo, non sunt generatim vera; nam accessus Iacob ad Liam ab eo prudenter iudicabatur honestus, & tamen erat adulterium ac peccatum, licet solùm materiale; & consequenter erat actus verè in hon estus, quamuis ei ob igno-

ran-

rantiam non imputaretur. ut magis patebit dubio 3.

16 **CONCLUSIO I.** Bonitas materialis actionis consistit in morali conformitate siue convenientia ipsius actionis cum natura rationali, siue intellectu, qua talis est: & malitia in eiusmodi morali difformitate. Ita Vasquez 1. 2. disp. 58. n. 9. & disp. 73. n. 17. Ideo enim actio aliqua est bona, quia conueniens est ut à tali natura fiat: ita ut hanc deceat illam facere: & ideo est mala, quia est difformis naturæ rationali, ita ut hanc dedeceat illam facere. Patet Primò, ex refutatione præcedentis sententiæ: posito enim quòd bonitas & malitia non consistant in conformitate aut difformitate cum recta ratione; nequit alia ratio assignari, in qua consistant, præsertim præciscendo ab omni lege positua. Secundò, quia præciscendo ab omnibus alijs, hoc ipso quo aliqua actio est dicta ratione difformis naturæ rationali est mala; non physicè (quia potest operanti physicè esse conueniens) ergo moraliter; & consequenter in ea difformitate consistit malitia moralis. Et simili omnino ratione hoc ipso quo actio iuxta dicta est conformis naturæ rationali, ei est honesta, & consequenter moraliter bona, quæ magis ex sequentibus patebunt. Quando autem aliqua actio est mala solum, quia iure positiuo est prohibita, tunc eius malitia primò & per se consistit in repugnantia cum ea lege, & consequenter in repugnantia cum natura rationali, cui est prohibita: nam hæc repugnantia ex illa necessariò sequitur.

17 Disputant autem hęc aliqui, an hæc conformitas aut difformitas sit relatio realis an rationis. Est autem verius eam secundum præcisum suum conceptum esse quandam formalitatem moralem, quia hic propriè non est conuenientia aut repugnantia physica, sed moralis. fundamentaliter tamen includit ipsam actionem, quatenus vitaliter à natura rationali procedit circa tale obiectum: nam ipsa actio ut sic procedens, est immediatè conformis aut difformis naturæ rationali: sicut imago se ipsa est similis prototypo.

18 **CONCLUSIO II.** Iudicium operantis siue speculatiuum siue practicum, numquam est per se causa aut immediata ratio, cur aliqua actio eius obiectum sint bona vel mala. quamuis aliquando per accidens & remotè horum sit causa, ut infra patebit.

Probatur Primò, quia, ut patet ex dictis, actio est bona vel mala, quia conformis vel difformis naturæ intellectuali, & ut ostendam dub. 2. obiectum est bonum vel malum, quatenus est aptum vel ineptum, ut natura rationalis tali actione circa ipsum versetur: atqui quòd sint talia, non habent, quia iudicantur esse talia, sed ratione naturæ suæ aut alicuius moralitatis sibi connectæ, à qua obiectum quandoque redditur malum, ut dicam n. 35. Probatur minor, quia mentiri, blasphemare & mœchari, &c. per se dedecent naturam rationalem, omniaque vitia sunt obiectum ineptum ut amentur. Contrà verò credere Deo, dare eleemosynam, &c. sunt per se conformia naturæ rationa-

li, & omnis virtus est obiectum aptum quod decenter ametur: ergo hæc non habent à iudicio operantis.

Secundò, quia, quantumuis operans iudicet suum mendacium vel adulterium esse honestum, tamen erit verè inhonestum. Item quantumuis aliquis hæreticus credat esse malum dare pauperi catholico eleemosynam, si tamen sine vlla alia mala circumstantia eam det, hæc externa actio (etsi fortè denominatione extrinseca, quia procedet à mala voluntate, poterit esse inhonesta) tamen intrinsecè & secundum se erit honesta, ut ostendam nu. 54. ergo dicta non habent hoc à iudicio sic vel sic iudicante.

Et hæc clara sunt & frequentia in actibus externis, in actibus verò voluntatis rara sunt, possunt tamen quandoque & in his accidere. ut si aliquis, quia videt hic & nunc esse necessarium reuelare alterius occultum crimen, ut innocens liberetur à morte, credat se ad hoc obligari, & tamen quia rudis est inuincibiliter putet se hoc non posse facere sine peccato: quia tamen credit hoc esse minus peccatum, quàm non impedire mortem innocentis non habens quem consulat, statuit hoc facere tamquam minus malum. hæc electio prudens est & bona, cum tamen talis iudicet se eligere peccatum, & in eo peccare. quod cum contraria sententia nequit consistere; nam secundum eam omnis ea actio est mala, quam operans iudicat hic & nunc esse malam. Cum igitur talis non obstante eo iudicio, quo putat se hic & nunc teneri illud facere; simul tamen iudicet hanc suam actionem esse malam, facit aliquid quod iudicat esse malum, & consequenter secundum illam sententiam in illa electione peccat, quod tamen dici nequit: illa enim electio cum sit verè prudens (quia prudenter facit qui ex duobus malis quæ simul euitare nequit, eligit minus) & ipse ad eam ponendam obligetur, nequit esse mala, quia neque mala electio potest esse prudens, nec ad eam possumus obligari.

Nota tamen, etiam si illo casu voluntas eligat id, quod operans iudicet esse peccatum, eam tamen in sua actione non dirigi eo iudicio, sed alio quo iudicat hominem ex duobus malis quæ simul euitare nequit, debere eligere quod credit esse minus: atque ita à recto iudicio immediatè dirigitur, & tale iudicium semper est remota aliqua ratio, cur actus voluntatis sit bonus, ut patebit ex dicendis.

Dices, Qui ob finem honestum, v. c. ut in se sedet tentationes, & periculum peccandi vitet, cognoscit eam, quam falsò quidem sed inuincibiliter putat esse suam, honestè operatur: atqui hoc prouenit præcisè ratione recti iudicij, quod ipse habet: ergo hoc est causa bonitatis huius actionis.

Respondeo Primò, hæc nullo modo pro aduersarijs facere; nam nullum hic est iudicium rectum quod possit dici immediata ratio bonitatis illius actionis. Duplex enim hic est iudicium. Prius speculatiuum, quo talis iudicat hanc esse suam: & hoc propriè non est rectum, sed falsum, nec immediatè dirigit operationem. Posset tamen alia quadam ratione dici re-

19 Operans suo iudicio nequit efficere ut externa actio sit secundum se bona aut mala.

20

Potest quis bene operari putans se peccare.

21

22

23

Etum in ordine ad praxim, & ad fundandum sequens iudicium; quatenus nimirum iudicans prudenter & recte in iudicando procedit, ita ut error, aliaque quæ ex eo sequuntur, ei non imputentur ad culpam. Secundum iudicium est, quo iudicat esse honestum hic & nunc velle hanc cognoscere. & hoc vel est verum, & tunc non faciet actionem siue obiectum suum bonum; sed supponet esse bonum, siue honestum, ut patet ex dictis initio: vel est falsum, & tunc non verum sed falsum iudicium erit causa bonæ actionis; imò tunc necessario sequeretur, actionem esse inhonestam, aliàs iudicium esset verum.

Respondeo Secundò, talem ex parte operari honestè, ex parte non, neutrius autem causam esse vllum iudicium nisi remotè & per accidens. Pro quo

24 Nota, duplicem hîc esse actionem, scilicet, Primò, volitionem hanc cognoscendi, quia hoc vile est ad vitandum periculum peccati; Secundò, externam copulam. Secunda actio secundum se spectata est fornicatio vel adulterium, & consequenter inhonesta. Vnde qui nosset matrimonium esse nullum, non posset illum ad talem actum incitare, sed si commodè posset teneretur eum impedire. Prior verò actio est honesta, quia absolutè fertur in obiectum honestum. Obiectum enim huius voluntatis non est ille actus externus secundum se spectatus, sed prout offertur voluntati, scilicet ut cognitio propriæ vxoris ob finem honestum, quæ actio sub hac ratione præcisè spectata est absolutè honesta, quia conformis naturæ rationali, quatenus talis est.

25 Iudicium autem intellectus solum est illius honestatis aliqua ratione causa remota & per accidens. Primò, quatenus supponit inuincibilem ignorantiam omnis malitiæ illius actus externi, atque ita efficit ut hæc operanti nullo modo sit voluntaria. Secundò, quatenus proponit voluntati honestatem quæ creditur obiecto inesse, quam illa aliàs amare non posset, quia non potest ferri in incognitum. Et hac solum ratione docet D. Thom. 1. 2. qu. 19. a. 3. 5. & 6. bonitatem voluntatis pendere à ratione; ut apertè patet ex discursu, quem habet in corpore. Et simili ratione illud iudicium est causa cur actus externus per denominationem extrinsecam, quatenus est idem actus in genere moris cum interno, dicatur bonus.

26 CONCLUSIO III. Ut aliqua actio sit formaliter bona vel mala, requiritur libertas. quia aliàs non est formaliter actio moralis, atque ita cognitio intellectus, sicut est radicaliter causa libertatis, ita etiam similiter est causa cur actio quæ aliàs tantum materialiter esset bona vel mala, sit formaliter bona vel mala, & imputeur ad culpam vel meritum.

27 CONCLUSIO IV. Formalis bonitas (quæ, ut ostendam dub. 4. intrinsecè solum reperitur in actibus voluntatis) consistit in conformitate liberæ tendentiæ voluntatis in obiectum cum natura intellectuali: & malitia in simili difformitate. Probat, quia præcisè omnibus alijs idè aliquis actus est formaliter bonus & lau-

Qua ratione iudicium potest esse causa honestatis ipsius actus.

D. Thomas.

In quo consistit formalis bonitas, aut malitia actus.

dabilis, quia voluntas per eum liberè aliquid amat aut odit conformiter suæ naturæ, quatenus est potentia rationalis, siue prout decet naturam rationalem illud facere. Quam autem ad hoc requirantur tam in obiecto & circumstantijs, quam in ipsa ratione tendendi, quæ potentia tendit in obiectum, patebit ex sequentibus dubijs.

Ex dictis autem satis patet, bonitatem formalem necessariò includere libertatem ipsius actus, cui competit, siue respectum ad potentiam liberè operantem; atque ita sicut idem actus secundum suam substantiam inuariatus potest modò esse liber, modò non liber; ita potest modò habere hanc bonitatem, modò non habere. Similiter formalis ratio peccati commissionis consistit in simili difformitate. An autem in sua formali ratione includat aliquam priuationem, alia est quæstio; quæ ad præsentem materiam, in qua naturam & conditionem bonorum actuum explicare intendimus, non ita necessariò spectat.

28 Ex his patet Primò, solutio argumentorum, quæ pro contraria sententia initio attuli nu. 10. Ad primum, Respondeo inde nullo modo sequi quod alij intendunt, ut iam ostendi n. 25. Ad secundum, Respondeo antecedens non esse generatim verum, ut patet ex dictis nu. 19. & consequentiam esse nullam, quia ex antecedente tantum sequitur, illud iudicium esse occasionem cur voluntas bene vel malè operetur, ut supra ostendi.

Patet Secundò, rectam rationem eatenus esse regulam nostrarum actionum, quatenus ostendit voluntati quæ actiones bonæ sint, & quæ malæ, eamque in ijs eligendis aut vitandis dirigit. Item quando dicitur eam actionem esse bonam, quæ est conformis rectæ rationi, non reddi rationem à priori, sed à posteriori; sicut cum dicimus eam propositionem esse veram, quam communiter sapientes dicunt esse veram.

30 Patet Tertio, actum internum & externum sibi mutuo communicare bonitatem vel malitiam, diuersa tamen ratione. nam internum accipit ab externo tamquam à suo obiecto: actus enim voluntatis habent pro suo obiecto actus aliarum potentiarum, quos imperant, contra actus externus habet ab interno quod sit formaliter moralis, & consequenter formaliter bonus vel malus. quæ magis explicabimus dub. 5.

D V B I V M II.

In quo consistat bonitas aut malitia obiectiua?

31 Medina 1. 2. q. 18. a. 2. cum multis alijs constituit bonitatem obiectiuam in conformitate cum recta ratione, & malitiam in simili difformitate. Sed, ut ostendi dub. 1. hæc sententia non reddit veram & propriam rationem, quæ constituit aliquod obiectum bonum vel malum. nec enim ideo obiectum est bonum, quia recta ratio iudicat esse tale: sed contra, idè ratio

Idem actus potest modò esse formaliter bonus, modò non.

29 Quomodo recta ratio sit regulatio actuum.

Actus internus & externus sibi mutuo communicant bonitatem aut malitiam.

ratio est recta, quia iudicat obiectum esse bonum, quod verè bonum est. Salas igitur l. 2. tractat. 7. disp. 2. sect. 3. n. 16. ait eam sententiam intelligendam esse de conformitate fundamenti, quæ scilicet aliquod obiectum est ex se aptum vt iudicetur bonum aut malum. sed hoc nihil est aliud, quàm illud obiectum esse bonum quod est bonum, illud verò malum quod est malum. quæ rem non explicat.

Salas

32 Ratio cõstituens obiectum bonitatem aut malitiam.

CONCLUSIO I. Bonitas vel malitia obiectiua cuiusvis rei consistit in aptitudine vel ineptitudine quam res in se habet, vt talis aut talis actio circa eam versetur prout conuenit naturæ intellectuali. v. c. Deus est obiectum aptum vt à nobis ametur ac laudetur, ineptum vt odio habeatur vel vituperetur, &c. ideoque illud hominem decet & laudabile est, hoc dedecet & vituperabile est. Item vita innocens est obiectum aptum vt conferuetur, ineptum vt à nobis perimatur; virtutes aptæ sunt vt eas amemus, vitia vt ea detestemur. Hæc in sinuat Salas supra n. 16. vbi docet, hanc bonitatem consistere in eo quòd obiectum sit decens seu conueniens naturæ rationali in ratione obiecti. & videtur aperte sententia D. Thomæ l. 2. qu. 18. a. 2. vbi docet, bonitatem aut malitiam obiecti consistere in eo, quòd aliquod obiectum habeat aut non habeat debitam proportionem ad talem aut talem actionem. hæc autem conformitas non est relatio aliqua realis aut rationis; sed aliquid morale, vt dixi in simili, supra n. 17.

Salas

D. Thom.

33 Qua ratione aliquid constituitur obiectum actionis.

Vbi Nota Primò, obiectum actionis esse id circa quod aliqua actio versatur: quod quandoque est res aliqua non operabilis, siue talis quæ per nostram actionem nec fieri debet nec periri, aut secundum sua intrinseca mutari: tale obiectum est Deus respectu amoris, vxor aliena respectu adulterij, &c. quandoque verò est aliquid operabile vel tollibile; siue quod potentia respicit quatenus per actum suum poni aut tolli potest: sic actus externi sunt obiectum actuum voluntatis, quatenus per hos aut imperantur aut odio habentur; & miseria pauperis est obiectum eleemosynæ, quatenus per hanc tollitur; vita periclitantis ex fame est obiectum pauperis, quatenus ab eo conseruatur.

Ex quo habeat eleemosyna quod sit laudabilis.

Alij dicunt obiectum eleemosynæ esse partim rem ipsam quæ datur, v. c. pecuniam, vestem, &c. partim personam cui datur: sed hæc sunt obiecta quasi materialia & remota. Inopia autem vt tollibilis est, proximum & quasi formale obiectum, quod eleemosyna directè & per se spectat, & à quo habet quòd hominem deceat, ac laudabilis sit. nam ideo præcisè illa datio habet quòd sit actus externus eleemosynæ, & expectanda ac laudabilis, quia est apta tollere vel saltem minuere eam miseriam.

34 Ineptitudo obiecti in quo consistat.

Nota Secundò, per dictam ineptitudinem intelligi hinc quamdam repugnantiam cum ipsa decencia; ex qua sequitur, naturam intellectualem non posse nisi inhonestè circa talem rem tali actione versari.

35 Duplex est aptitudo aut ineptitudo obiecti.

Nota Tertio, dictam aptitudinem vel ineptitudinem quandoque consistere in ipsa re secundum se considerata: sic Deus omnesque virtutes sunt obiecta apta amari, inepta odio ha-

beri, & contra vitia sunt apta vt habeantur odio, inepta vt amentur. Alias consistit in re pro ut subest aliquid accidenti physico aut morali ab ea separabili: sic res mea est apta vt à melicitè vsurpetur, aliena inepta; quæ autem modò est aliena atque ita inepta vt eam mihi licitè vsurpem, potest sine vlla physica sua mutatione fieri mea, atque ita apta vt eam licitè vsurpem.

36

Nota Quarto, etsi quævis obiecta sint apta vt aliqui actus honestè circa ea versentur, & respectu aliorum inepta: nam Deus honestè amat, inhonestè odio habetur; vitia inhonestè amantur, honestè odio habentur: atque ita quævis obiecta aliqua ratione sunt obiectiue bona, & alia ratione mala; tamen absolute sola illa dicuntur obiectiue bona, quæ honestè amantur, & obiectiue mala, quæ honestè amari non possunt. Quare nec illa possunt dici obiectiue mala, nec hæc obiectiue bona, nisi addendo respectu odij & auersionis; sunt enim virtutes obiectum malum siue ineptum, vitia verò bonum siue aptum vt odio habeantur. hæc enim non significant illas in se aliquid malitiæ, aut hæc aliquid bonitatis habere; sed solum illas malè, hæc benè odio haberi.

Sola ea, quæ apta sunt amari, dicuntur absolute obiectiue bona.

Quidam tamen asserentes omnem actum voluntatis esse prosecutionem & quoddam velle, nec vllum esse qui habeat rationem puræ fugæ, dicunt obiectum odij Dei aut virtutum non esse ipsum Deum aut virtutes, sed ipsum non esse Dei ac virtutum: ita vt hæc odisse nihil sit aliud, quàm posiriue velle ea non esse, aut Deo aliquod malum accidere. atque ita secundum eos omne immediatum obiectum malitiam voluntatis erit aliquid malum.

37

Sed quidquid hæc de re sit respectu actuum voluntatis, hæc nequeunt generatim dici respectu actuum exteriorum. nam dubitans de veracitate Dei aut aliquo articulo fidei, habet hæc pro immediato obiecto suæ dubitationis; sicut fur rem alienam, adulter vxorem alienam, homicida vitam proximi. quæ res non sunt malæ secundum se, sed tantum respectu talium actuum sunt obiectiue malæ, modo supra explicato.

Quidam actus mali versantur circa obiecta necessitatio bona.

CONCLUSIO II. Eatenus nostræ actiones accipiunt bonitatem vel malitiam ab obiectis, quatenus versantur circa ea prout, siue secundum eam rationem, secundum quam sunt apta vel inepta; vt honestè circa ea operemur modo supra explicato. Dicta enim aptitudo vel repugnantia est ratio obiectiua cur illæ actiones bonæ vel malæ sint. v. c. ideo amor alicuius obiecti est honestus, quia in illud fertur secundum eam rationem, secundum quam aptum est honestè amari; alius verò est malus, quia circa illud versatur secundum eam rationem, secundum quam repugnat ipsum honestè amari.

38

Qua ratione actio ab obiecto accipiat bonitatem aut malitiam.

D V B I V M III.

Utrum actio externa secundum se, & prout omnino praescindit ab actu interno, aut etiam facta ab ignorante ipsius bonitatem aut malitiam, sit verè moraliter bona aut mala?

39 **Q**uidam aut quia putant bonitatem & malitiam moralem consistere praecise in conformitate aut repugnantia cum actuali iudicio recto, aut quia non distinguunt inter malitiam moralem & culpam, id absolute negant. Ratio eorum est, quia nihil potest habere rationem peccati, quod non sit voluntarium: nam, vt *August.* D. August. saepe docet, sola voluntate peccamus aut meremur: atqui quando malitia actionis omnino ignoratur, nullo modo est voluntaria: ergo nequit efficere vt actio aliqua sit peccatum.

Vnde quidam ex his volunt eiusmodi actionem non aliter dici peccatum, quam error contra grammaticam aliamque artem dicitur peccatum. Ita videntur sentire Durandus in 2. d. 36. q. 3. Caiet. 1. 2. q. 20. a. 1. sub initium, & alij, qui docent leges non obligare ignorantes: si enim leges hos non obligant, eorum actio contra legem facta non erit peccatum; quia omne peccatum est contra aliquam legem hinc & nunc obligantem.

40 **S**ed hic modus loquendi semper est mihi visus valde difficilis. Primum, quia eiusmodi actio habet veram moralem repugnantiam cum natura rationali, siue, vt alij volunt, cum recta ratione, quae nullo modo talem actum secundum se potest probare, sed eum omnino improbat: atqui malitia moralis consistit in tali difformitate siue repugnantia: ergo ille actus eam in se habet.

Secundò, quia aliàs liceret mihi ei, qui inuincibiliter ignorat aliquam actionem (v. c. fornicari aut se pollueri, quando hoc ad sanitatem conferuandam esset necessarium) esse illicitam, suadere vt eam faciat: atqui hoc est aperte falsum, vt omnes fatentur: ergo etiam id, vnde sequitur. Maior probatur, quia existente rationabili causa possum alicui suadere vt in loquendo peccet contra grammaticam: atqui secundum illos ista actio in tali homine non est aliter peccatum, quam haec: ergo eadem ratione potero vtrumque ei suadere.

41 **D**ices, etsi eiusmodi actio non sit peccatum respectu ignorantis, esse tamè peccatum respectu mei cognoscentis illius malitiam, ideoque me non posse eam ipsi suadere. Sed contra. Inde tantum sequitur, non licere mihi illam actionem facere; non autem me illicitè illi ignoranti suadere vt eam faciat, cum hic eam possit licitè facere: nam licitè alteri suadeo actionem, quam ipse sine peccato potest exercere, etsi illa mihi sit illicita. v. c. non licet mihi in Quadragesima comedere carnes, licitè tamen id suadeo illi, qui lege id vetante non obligatur, vt, si non sit baptizatus, aut si cum eo sit legitime dispensa-

Rem mihi illicitam licitè suadeo ei, qui eam licitè potest facere.

tum: ergo si ita ignorans eius malitiam possit verè eam actionem facere sine vero peccato, potero eam ipsi licitè suadere.

42 **C**onfirmatur: vel enim illa actio est ei in his circumstantijs verè licita, & sic erit mihi etiam licitum eam ipsi suadere; nec enim est vlla ratio cur ob bonum finem non possim alteri suadere rem ipsi hinc & nunc verè licitam: vel non obstante illa ignorantia erit ei verè illicita, & tunc consequenter erit etiam moraliter mala. haec enim sunt idem, illicitum & moraliter malum. Loquor autè hinc spectato praecise iure naturae, siue quando illa suasio non est mihi spectatim iure positio prohibita. Quia ratione clericis praesertim in sacris constitutis prohibitum est suadere iudici vt occidat aliquem reum mortis, quem ille legitime potest aut etiam tenetur occidere: idque ob peculiarem rationem illius status, quem Ecclesia vult ab omni sanguinis effusione, quantumuis aliàs licita, longissime abesse.

43 **P**robatum Secundo, quia illa actio, vt hinc & nunc sit, est verè mala (quia aliàs nulla omnino esset causa cur non possem eam ipsi suadere): atqui non est mala physice (nam physice nec ei, nec alteri villo modo nocet, sed prodest): ergo est mala moraliter, & consequenter peccatum.

Confirmatur, quia nulla hinc est ratio cur illa actio sit mala, nisi quia repugnat moraliter naturae rationali, siue, vt alij volunt, rectae rationi; & consequenter afferendum est aut eam verè habere in se hanc repugnantiam, aut nullo modo verè esse malam: atqui, vt iam ostendi, dicinequit eam nullo modo esse malam, quia sic possem eam alteri suadere: item talis repugnantia est verè malitia moralis, & consequenter constitutina peccati: ergo talis actio est verè moraliter mala & peccatum.

44 **A**lij quidam apud Salas tract. 7. disp. 6. n. 12. docent, talem actionem non esse malam quatenus est actio, & consequenter nec esse peccatum, sed solum esse malam obiectiue, quatenus nemo eam cognoscens potest eam licitè velle.

45 **S**ed nec hoc videtur rectè dici: nam nulla est ratio cur illa actio prout sit ab illo ignorante, sit mihi obiectiue mala, ita vt non possim velle eum illam ita facere, ipsamque ei suadere, nisi quia prout ab ipso sit, & consequenter quatenus est ipsius actio, repugnat naturae rationali, siue rectae rationi, & consequenter est moraliter mala: ergo prout ab illo sit, & quatenus ipsius est actio, est verè moraliter mala. Maior probatur, quia si verè à parte rei in illis circumstantijs licitè ab eo fieret, quantumcumque non posset à me licitè fieri, licitè eam illi ob bonum finem suaderem, vt patet ex dictis nu. 41. & 42. Confirmatur, quia ista actio non est aliter obiectum meae suasionis, quam quatenus est alterius actio (nihil enim aliud suadeo quam eam actionem ab eo fieri): ergo si sit moraliter mala quatenus est obiectum meae suasionis, erit etiam moraliter mala quatenus est illius actio.

46 **H**aec quaestio posset alicui merito videri magis de nomine, quam de re. Quidam enim volunt

Iure possit
uo illud
quandoque
prohibetur.

lunt illud solum verè dici peccatum quod habet veram rationem culpæ, & homini ad pœnam imputari potest; atque ita negant quidquam posse esse verè peccatum, cuius malitia non sit operanti verè voluntaria, ita vt possit ei imputari. Quia tamen, vt iam ostendi, ex hoc modo loquendi sequuntur quædam incommoda, ideo alij distinguunt peccatum in materiale & formale. Materiale vocant actionem ex obiecto eiusque circumstantijs malam factam ab ignorante inuincibiliter hanc malitiam, quæ ipsi ideo est inuoluntaria, & consequenter nequit imputari ad culpam. Formale verò vocant id, cuius malitia est operanti saltem indirectè voluntaria. Quam distinctionem vt communem videtur supponere Curiel 1.2. qu. 55. art. 3. dubio 3.

Curiel.

47 Pro resolutione Nota, longè esse aliud, aliquem hic & nunc aliqua lege siue positua siue naturali non obligari, siue, quod idem est, ipsum ab eius obseruatione verè excusari: aliud verò aliquem transgrediente in præcepta legis excusari à culpa, siue transgressionem legis ei non imputari ad pœnam siue culpam. Prius fit per legitimam dispensationem, aut omnimodam impotentiam hic & nunc seruandilegem: secundum per omnimodam ignorantiam aut inaduertentiam obligationis legis. Hinc is quocum est legitime dispensatum, aut qui omnino est impotens obseruare legem, hanc non obseruando, nullo modo transgreditur legem, nec contra eam vlllo modo peccat. ignorans verò legem, eam non obseruando verè eam transgreditur, atque ita aliqua ratione contra eam peccat, licet sine vera culpa. Vnde priori exiusta causa possum suadere vt faciat rem aliàs lege veritam; nullo tamen modo possum hoc suadere secundo.

48 Vnde, sicut cum communiore sententia docui tom. 2. de Sacramentis disp. 8. nu. 139. inuincibiliter ignorantium suum matrimonium esse inualidum, atque ita omnino credenti se sub peccato teneri reddere debitum, si ei veritatem, quia eam ex sola confessione noui aut ob alias causas non possum aperire, licet ei suadeo & quantum possum, cum compello vt debitum reddat; quia cum nequeat id non reddere sine grauiore peccato & quidem formali, est moraliter impotens non reddere, atque ita excusatur ab obseruatione legis naturæ prohibentis accessum ad non suam, quatenus hoc est necessarium vt debitum reddat. nullo modo tamen possum ei suadere vt debitum petat, quantumuis ipse credat hoc sibi omnino licere; quia cum ex hac parte possit legem seruare (nam potest absolute non petere debitum) non excusatur ab eius obseruatione, sed solum à culpa.

49 CONCLUSIO. Actio ex obiecto aut circumstantijs suis mala facta ab eo, qui inuincibiliter eius malitiam ignorat, est verè moraliter mala ac peccatum materiale, licet ob defectum voluntarij non habeat rationem culpæ, nec possit operanti ad pœnam imputari. Hanc sententiam iam multi tenent, qui distinguunt peccatum in materiale & formale. Item quidam apud Salas 1.2. tract. 7. disp. 6. nu. 12. dum agnoscunt in tali

Salas.

actione veram malitiam moralem formaliter inesse. Eandem necessariò tenent ij, qui docent ignorantibus verè legibus obligari, etsi earum transgressio ijs non imputetur ad culpam. ita Sorus lib. 1. de Iustit. q. 1. a. 4. conclus. 3. Medina 1.2. q. 90. art. 4. conclus. 3. & illo articulo aperte inuincit D. Thomas. Sanchez lib. 9. de Matrimonio disp. 32. nu. 3. Si enim tales verè obligentur lege, eorum actio contra eam facta est vera transgressio legis, & consequenter moraliter mala ac peccatum.

Sorus.
Medina.
D. Thom.
Sanchez.

Paret conclusio ex dictis supra, quibus ostendi eam actionem continere veram repugnantiam cum natura rationali, recta ratione ac lege, & consequenter esse verè malam, moraliter illicitam ac peccatum. Et confirmatur, quia cognitio malitiæ non facit actionem malam, sed supponit eam esse malam, & solum est conditio requisita vt malitia sit voluntaria, & consequenter imputabilis ad culpam.

Ex dictis sequitur Primò, peccatum tripliciter sumi: Primò, generatim & minùs propriè pro quauis actione facta contra præcepta aliquius artis. & hoc modo non continet malitiam moralem. Secundò, strictius & propriè pro quauis actione continente malitiam moralem, etsi ob ignorantiam operanti inuoluntaria sit, qua ratione præscindit à ratione culpæ. Tertiò, propriè sumè pro peccato formali & vera culpa.

50
Peccatum
tripliciter
sumitur.

Sequitur Secundò, cum aliquid dicitur esse peccatum materiale, illud materiale non esse particulam alienantem, quia solum significat, illud minus perfectè participare ratione peccati.

51

Vnde sequitur Tertiò, diuisionem peccati in materiale & formale esse analogi in analogata, quia, vt ostendi, ratio peccati à priore minus perfectè participatur.

Peccatum analogice dicitur de materiali & formali.

Vnde sequitur Quartò, peccatum absolute positum communiter significare peccatum formale, quia analogum communiter sumitur pro principali significatione: præsertim quando disputatur de peccato in ordine ad vituperium aut pœnam: vnde quandoque dicimus eum qui fecit aliquid quod inuincibiliter ignorauit esse peccatum, in eo non peccasse, scilicet ita vt possit ei ad culpam imputari. Ideoque D. Augustinus varijs locis, alijque Patres sæpè dicunt nos sola voluntate peccare, aut bene maleque agere; loquuntur enim de actionibus præcisè, quatenus ad præmium vel pœnam, laudem vel vituperium imputari possunt: reliquarum enim actionum, cum non facerent ad eorum propositum, nullam habuerunt rationem. Sic sæpè dicunt nos id non facere quod non facimus liberè. vnde Mileuit, Arausican. & D. August. sæpè dicunt Deum gratias præuenientes operari in nobis sine nobis, cum tamen secundum veriore sententiam sint veri actus vitales intellectus aut voluntatis, atque ita verè physicè ad earum productionem concurrant. Item Apostolus ad Rom. 7. agens de motibus concupiscentiæ, ait: Si autem quod nolo illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Ex quibus patet solutio argumenti propositi in 39. maior enim solum est vera de peccato formali, & de eo solo August. loquitur.

52
Peccatum absolute positum significat formale peccatum.

August.

Sæpè dicuntur non facere id quod non facimus liberè.
Mileuit.
Arausican.
August.
ad Roman.

Sequitur

53
Actio in se mala potest extrinseca denominatione esse bona.

Sequitur Quintò, quando aliquis ob finem honestum facit id, quod innumcabiliter ignorat esse malum, sibi que hinc & nunc prohibendum; actionem externam esse quidem bonam denominatione extrinseca, ratione actus interni boni, à quo extrinsece secundum estimationem moralem informatur: intrinsece verò & secundum se spectatam esse malam, & materiale peccatum (quia est vera legis transgressio naturæ rationali siue rectæ rationi contraria siue repugnans) atque ita eam simpliciter esse malam. Unde nullo modo possum tali suadere ut eam actionem faciat: imò, præsertim si eius Superior sim, aut aliàs meæ curæ speciatim commissus sit, nec habeam iustam causam eam actionem permitteâ, teneor eam impedire. Quæ non essent vera si esset simpliciter siue absolute bona aut non mala; quia eiusmodi actiones non teneor impedire, sed ob finem honestum possum eas suadere. Actio tamen voluntatis, qua illa exterior actio imperatur, est simpliciter bona, ut patet ex dictis dub. 1. n. 24.

54
Actio intrinsece bona potest denominatione extrinseca esse mala.

Sequitur Sextò, actionem externam ex obiecto omnibusque circumstantijs, quæ ipsam secundum se, & prout præcindit ab actu interno efficiunt, bonam, factam tamen ex malo fine esse malam formaliter, forma sibi extrinseca ratione volitionis qua imperatur, atque ita moraliter informatur; intrinsece tamen secundum se spectatam esse moraliter bonam bonitate materiali, quia verè à parte rei est actus externus alicuius virtutis, v. c. abstinentiæ, eleemosynæ, &c. nulla tamen ratione ad laudem meritumque imputabilis est.

D V B I V M IV.

Utrum, ut actio, voluntatis sit bona siue honesta, necesse sit ut voluntas expressè feratur in obiectum, quia honestum est?

55
Medina.

Medina 1. 2. q. 18. a. 9. circa medium, & qu. 19. a. 3. §. *Primo sciendum est.* cum quibusdam alijs id negat, putatque ut voluntas, v. c. dandi eleemosynam, sit bona, sufficere ut velim per eam subleuare miseriam pauperis, & non videam ullam circumstantiam ob quam hoc hinc & nunc possit esse in honestum, etsi non cogitem eam donationem esse conformem rectæ rationi aut naturæ rationali, similemque rationem, in qua consistat formalis ratio honestatis. Probat Primò, quia velle promovere honorem Dei, eumque amare, sunt per se actiones bonæ; etsi eliciens non cogitet de eorum honestate. Secundò, quia aliàs rustici vix facerent illos actus bonos; quia vix unquam reflectunt super eorum honestate. Tertio, quia, ut actus sit malus, non est necessarium ut quis expressè velit ipsam malitiam, cum pauci ita peccent: ergo ut sit bonus, non est necesse nos expressè velle eius bonitatem.

56
Vasquez.

Aristot.

Vasquez verò 1. 2. disput. 51. c. 3. & ferè communiter Theologi docent, illud ad bonitatem actus esse necessarium. Probat id Primò, quia videtur aperta sententia Aristotelis 2. Ethic. c. 4. Secundò, quia, sicut obiectum voluntatis in genere est bonitas in genere, ita obiectum volun-

tatis honestæ est bonitas honesta: ergo sicut illa in omni volitione necessario expressè expeditur; ita hæc in volitione honesta. Tertio, quia bonitas constituitur in quadam perfectione; ergo ut volitio sit moraliter bona, debet perfecte in bonum morale tendere; ad quod requiritur ut tendat in illud qua tale est. Confirmatur, quia aliàs nulla posset reddi ratio, cur velle subleuare miseriam pauperis, ut eum ita inducas ut tibi feruiat, non sit actio honesta, sed indifferens: nam hinc verè expeditur actio aliqua externa in se bona, siue quæ sit obiectum honestum, nec illi volitioni aliquid ad honestatem deest, nisi quia non ferur in illud obiectum qua honestum est, sed sub alia ratione; quæ cum nullam malitiam in se contineat, non potest tali volitioni ex se honestæ ipsam honestatem auferre.

Nota, obiecta voluntatis honesta esse duplicia: quædam enim ita sunt intrinsece bona ut non possint appeti nisi bene & honestè, talis est actus fidei & omne bonum Dei, qua tale; ut clarius ostendam dubio 7. sicut contra omne peccatum quatenus Deo displicet, aut ab eo prohibetur, aut puniatur, est tale, ut semper sit honestum id sub ea ratione odisse. Alia verò possunt & bene & malè appeti; tales sunt ferè omnes actus externi virtutum, qui bene & malè fieri & appeti possunt.

CONCLUSIO. Ut actus voluntatis sit moraliter bonus, hæc debet expressè ferri in obiectum sub ea ratione, sub qua non potest in illud ferri nisi honestè, v. c. amando illud sub ea ratione, sub qua necessario honestè amatur; ut id odio habendo sub ea ratione, sub qua id necessario honestè odimus. Probatur Primò, rationibus pro secunda sententia allatis, quæ hoc saltem probant, præsertim tertia eiusque confirmatio. Secundò, quia aliàs sequeretur actum vitiosum posse elici ab habitu virtutis: hoc autem absurdum est: ergo & id vnde sequitur. Maior probatur, quia omnis habitus naturaliter ac necessario inclinatur in suum obiectum formale, & concurret ad actum à potentia, cui inest, circa illud elicium: atque secundum malios totum obiectum formale habitus virtutis reperitur in actu vitioso: ergo habitus virtutis poterit ad huius amorem inclinare, eumque unà cum potentia producere. v. c. secundum illos totum obiectum formale actus virtutis eleemosynæ est subleuare miseriam pauperis. Sit igitur aliquis habens eum habitum qui initio non advertens sibi hinc & nunc illicitum esse dare eleemosynam, incipiat id velle, ut subleuet miseriam pauperis; & deinde advertens id sibi prohibitum continuet eandem volitionem; tunc, ut alij etiam fatentur, hinc semper erit formaliter eadem volitio, idemque obiectum formale: item secundum illos initio erit actus virtutis, deinde actus vitiosus; ergo eo casu actus vitiosus elicetur ab habitu virtutis. Nam sicut ille actus initio ab habitu virtutis elicetur, ita etiam postea ab eodem elicetur, cum physicè sit omnino idem actus. Nec refert quod varietur moraliter, quia habitus non inclinatur ad esse morale, sed solum ad physicum: quia habitus non agunt

57
Quædam obiecta intrinsece & necessario sunt honesta, alia non necessaria.

58
Actus voluntatis bonus ferur in obiectum sub ratione necessaria honesta.

agunt ex scientia & liberè, sed naturaliter omnino & necessariò, nec vllò modo discernunt an actus sit moraliter bonus, an non: quia aliàs non concurrerent ad actus non liberos. Illud autem absurdum esse, etsi aliqui videantur negare, tamen communiter conceditur, & videtur per se clarum. & probatur.

Quia aliàs sequeretur, quòd habitus virtutis possit gigni ac auferri per actus malos, quia habitus acquisiti per eosdem actus gignuntur & auferuntur, ad quos inclinant ac concurrunt: quare si habitus virtutis possit producere actum vitiosum, poterit per hunc sapius frequentatum gigni & auferri. Idem ex D. Thoma & Aristotele fusè probat Curiel r. 2. qu. 55. art. 3. dub. 2. §. 3.

D. Thomas. Aristot. Curiel.

59. Ve quidam actus sunt boni, necessariò amantur, explicite honestas obiecti: factus est de alijs.

Hinc patet, vt volitio actus externi eleëmòsynæ, & similibus virtutum sit moraliter bona, eam debere ferri in obiectum qua honestum est, siue decens creaturam rationalem. Secus tamen esse in actibus qui habent obiecta prioris generis ex dictis num. 57. Ratio est, quia, vt iam ostendi, vt actus voluntatis sit moraliter bonus, debet ferri in obiectum sub ea ratione, quæ necessariò includit honestatem: quòd prioribus actibus non conuenit, nisi expressè ferantur in obiecta, quia honesta sunt. Secus est de secundis actibus; qui cum ferantur in obiectum sub ratione essentialiter honesta, siue vlla alia reflexione per se feruntur in ipsam honestatem, quamuis etiam communiter in ijs ipsa honestas expressè expectatur.

60.

Ad primam rationem contrariam, Respondendo, eam, si vera sit, solùm probare eos actus, qui habent obiecta prioris generis, esse bonos, etsi non ametur expressè formalis ratio honestatis; quòd nos etiam concedimus, negamus tamen idem esse in alijs.

Sincerè ex-citans virtutem amat honestatem.

Ad secundam, nego assumptum: quia quicumque sincera intentione actus aliquos virtutù exercet, communiter in ijs amat ipsam honestatem: quòd vel inde patet, quia communiter existimant se aliquid agere dignum laude ac præmio, & gratiam apud Deum inire. Vnde si eos roges quare ea opera faciant, respondere solent, quia hominem probum & Christianum decet ita agere, aut, vt gratiam Dei mereamur, &c. nec ad hoc opus est vt cognoscant in quo consistat formalis ratio honestatis: sed sufficit quòd eam actionem apprehendant vt honestam, & vt talem expectant.

Ad tertiam, nego consequentiam: quia longè minus requiritur vt actus sit malus, quam vt sit bonus. nam bonum est ex integrà causa, malum ex quouis defectu. hinc qui rem aliquam, quam credit esse illicitam, vult facere, peccat, quacumque ratione & ob quemcumque finem id velit. secus est in actione bona: nam qui vult bonum ob malum finem, absolutè peccat; nec vllò modo bene agit.

Coninck de act. supernat.

D V B I V M V.

Vtrum bonitas vel malitia formalis in solo actu interno intrinsecè & immediatè reperiat?

NOta Primò, nos hic solùm agere de actione liberè & cum sufficiente cognitione bonitatis aut malitiæ ipsius facta. Secundò, satis constare inter omnes, bonitatem aut malitiam, quam actio exterior habet ex relatione ad finem extrinsecum, aut ex certa conditione voluntatis, à qua imperatur (vt si quis alterius rem destruat ex odio ipsius, aut ex contemptu faciat contra præcepta Superioris) solùm ei extrinsecè conuenire mediante actu interno. Sed difficultas est de bonitate & malitia, quam actio habet ex obiecto & circumstantijs sibi proprijs.

61

Primò ergo Medina r. 2. qu. 20. a. 3. docet actus intellectus & sensus interni esse intrinsecè & formaliter bonos aut malos: quia putat hos esse immediatè liberos ac voluntarios. sed hoc fundamentum satis refutauit disp. 2. dub. 4. Secunda sententia, etsi concedat actiones externas non esse formaliter liberas, nihilominus docet, bonitatem & malitiam ijs secundum se competere, & quidem prius ratione quam actui interno. ita Caiet. r. 2. qu. 20. a. 1. videtur autem loqui de bonitate & malitia formali; nam loquitur de bonitate & malitia, quæ actibus competit quatenus sunt voluntarij. Terriò, quidam apud Salas r. 2. tract. 7. disp. 6. lect. 2. docent, malitiam, quæ habetur ex obiecto & circumstantijs, primò & per se conuenire actui externo, & hoc mediante conuenire interno, à quo ille imperatur. Pro quo notant Primò, quosdam actus voluntatis versari circa obiecta, quæ ipsi non faciunt, vt quoties quis delectatur obiecto malo sine animo id faciendi, siue illud obiectum sit aliqua actio, siue non: & cum communi sententia docent has volitiones habere intrinsecam malitiam immediatè acceptam ab obiecto. Alias verò volitiones habere pro obiecto operationem externam à se faciendam, vt, quando quis efficaciter vult furari, fornicari, &c. & aiunt tunc malitiam formalem primò & per se conuenire operationi externæ, & hac mediante per denominationem extrinsecam actui interno; sicut, aiunt, medicina dicitur sana à sanitate quam causat.

62. Medina.

Caiet.

Salas.

64

Notant Secundò, vt aliquis actus sit formaliter per se malus, non requirit vt sit immediatè liber, sed sufficere vt sit liber mediante alio actu; quia actus non accipit suam malitiam aut esse morale à libertate, sed ab obiecto supposita libertate tamquam conditione necessariò requisita. His positis probant suam conclusionem. Quia illa actio est primò & per se immediatè mala quæ primò & per se prohibetur: atqui sola actio exterior ita prohibetur; nam lex diuina & humana propriè prohibent occidere, furari, &c. & mediare solùm ac consequenter prohibent voluntatem ea faciendi. Item fornicatio per se repugnat naturæ rationali & consecrati-

D uè

uè voluntas fornicandi : ergo illa immèdiatè secundùm se mala est , & hæc solùm consecutiue.

Confirmatur, quia ideo voluntas fornicandi, furandi, &c. est mala, quia fornicari, furari, &c. sunt mala, non contrà: ergo hæc immèdiatè secundùm se mala sunt, illa solùm his mediatis.

65 Docent Secundò, formalem bonitatem Primò, conuenire soli actioni internæ, & hac mediante per denominationem extrinsecam actui externo. Ratio diuersitatis est, quia, vt actus sit formaliter bonus, potentia debet ferri in obiectum, qua honestum est, quod conuenit soli actui voluntatis. vt autem actus sit malus, non est opus potentiam ferri in obiectum quia est malum, sed sufficit quòd feratur in obiectum quod hic & nunc malum est; etsi id non expectat quia malum est, siue ob rationem formalem intrinsecè malam; quia appetens malam rem ob finem non malum peccat.

66 Sed in his etiam quædam habent difficultatem: nam etsi communiter verùm sit potentias distinctas à voluntate non ferri in obiectum sub ratione formali intrinsecè honesta, fallit tamen in actu fidei theologica, qui etiam vt est actus intellectus, fertur necessariò in obiectum qua bonum, ita vt ipse non possit esse malus: secundùm communiorem sententiam, & tamen non est formaliter bonus. Pro resolutione

Nota, volitionem efficacem alicuius operationis hanc dupliciter respicere. Primò, tamquam obiectum, qua ratione etiam volitio inefficax eam respicit. Secundò, tamquam suum effectum: atque ita duplici ratione potest ex ea bonitatem aut malitiam accipere, vt infra ostendam.

67 **CONCLUSIO I.** Bonitas formalis immèdiatè solùm conuenit actui voluntatis, & hoc mediante alijs actibus per denominationem extrinsecam. Ita Vasquez 1. 2. disp. 73. c. 7. & omnes citandi conclus. 4. estque communis excepto Caietano, & paucis alijs, qui putant actus intellectus esse formaliter liberos: quos supra refutauimus, & clarè patebit ex dicendis conclus. 4.

68 **CONCLUSIO II.** Volitio efficax externæ operationis malæ habet malitiam formalem sibi intrinsecam, tum quatenus respicit externam operationem vt suum obiectum; tum etiam quatenus eam respicit vt effectum suum. Prior pars patet Primò, quia, vt etiam fatentur Auctores contrariæ sententiæ, volitio inefficax talis obiecti est intrinsecè & immèdiatè mala præcisè, quia est libera volitio talis obiecti mali: atqui volitio efficax non minùs est libera volitio talis obiecti mali, quàm inefficax: ergo est simili ratione mala. Nec video quomodo qui vnum concedit possit alterum negare. Probatur Secundò, quia, vt ostendi supra n. 16. actio est mala præcisè, quia difformis naturæ rationali, qua talis est: atqui libera volitio obiecti mali est per se immèdiatè ita difformis naturæ rationali (hanc enim qua talem simpliciter dedecet tale obiectum velle:) ergo immèdiatè in se est mala, & quidem formaliter, cum sit formaliter libera.

69 Secunda pars probatur, quia, sicut est difforme naturæ rationali sibi complacere in obiecto malo, ita & quidem magis est difforme illud sponte in se cauere: ergo sicut voluntas, quatenus est præcisè complacètia in tali obiecto, per se immèdiatè est difformis naturæ rationali, ita etiam eidem est difformis, quatenus est eiusdem effectiua. Quòd autem eam malitiam non accipiat mediante actu externo, probatur, quia, vt vnus actus per communicet alteri malitiam, debet eam priùs in se habere: atqui voluntas etiam qua efficax est mala priùs natura aut etiam tempore, quàm actus externus sit, & consequenter priùs quàm hic actu habeat in se malitiam: ergo hic non potest illi communicare malitiam.

Maiores ab aduersarijs conceditur, & per se patet. nam hic non agimus de communicatione malitiae per modum obiecti, sed de communicatione ratione connexionis duorum inter se, siue qua aliquid dicitur malum, quia habet connexionem cum re actu mala: sicut actus externus est formaliter bonus, quia est connexus & formaliter vnus cum actu interno formaliter bono.

70 Minor probatur, quia, sicut actu efficere rem malam est malum, ita etiam efficaciter velle eam efficere, & ita esse ex se ipsius omnino effectiuum, & quasi in actu primo eam efficere est malum: atqui hoc competit actui interno priùs natura, aut etiam tempore quàm ponatur externa actio. nam actus internus imperans actionem externam semper priùs natura, & sæpè priùs tempore perfectè elicitur antequam hæc ponatur: ergo ille priùs est actu malus, quàm hæc ponatur in rerum natura, & consequenter priùs quàm hæc sit actu mala. Et similiter actus voluntatis ab honestate obiecti directè & efficaciter volita accipit bonitatem, non solùm quatenus est volitio talis obiecti, sed etiam quatenus est ipsius effectiuus, quia vt sic habet singularem conformitatem cum natura rationali, & eo maiorem quo maioris boni est effectiuus.

71 Hinc sequitur Primò, actum internum etiam qua efficacem longè aliter esse malum, quàm medicina sit sanam hæc solùm tropicè dicitur sana, nec vllam veram sanitatem, sed solùm vim hanc cauendi in se habet. Actus verò internus qua efficax operationis malæ, habet in se veram difformitatem cum natura rationali, & consequenter veram malitiam.

72 Sequitur Secundò, medicinam tropicè quidem dici sanam, non tamen per denominationem extrinsecam à sanitate, quæ est in animali (nam medicina est priùs sana quàm animal) sed à forma sibi intrinseca, scilicet à virtute efficiendi sanitatem. Illam enim esse sanam, nihil est aliud, quàm ipsam esse effectiuam sanitatis, sicut vir generosus dicitur leo, non à forma quæ est in leone, sed à generositate sibi intrinseca. Quare Caietanus supra & alij qui contrarium docent, falluntur in modo loquendi, putantes esse idem aliquod nomen tropicè transferri ab vna significatione ad aliam; & vnam rem ab alia sibi extrinseca denominari.

73 **CONCLUSIO III.** Actio externa accipit ab obiecto

Volitio efficax dupliciter respicit operationem externam.

Soli actus voluntatis sunt formaliter boni. Vasquez. Caietan.

Esse effectiuum mali est malum.

Esse effectiuum boni est bonum.

Actus internus aliter bonitatem à suo effectu accipit, quàm medicina à suo accipiat esse sanam.

Medicina non dicitur sana per denominationem extrinsecam.

Caietan.

Qua ratione actio externa accipiat malitiam. obiecto eiusque circumstantijs malitiam sibi intrinsecam, qua mala est non solum obiectiue, sed etiam quatenus actio quaedam est: quia ut sic est difformis naturae rationali, & consequenter moraliter mala, etiam prout praescindit & omnino distinguitur ab actu voluntatis, atque adeo independenter ab omni ipsius malitia. Eademque est ratio actionis externae ex obiecto & circumstantijs bonae. haec tamen malitia & bonitas prout praescindunt a malitia aut bonitate actus interni, solum sunt materiales, nec ad culpam aut meritum imputantur. Patet haec ex dictis supra dub. 3. n. 49. & 54. nec aliud voluit D. Thomas 1. 2. qu. 20. a. 1. Ex quo loco Caietan. & quidam alij male colligunt actionem externam, prout praescindit ab interno, habere in se vere formalem bonitatem aut malitiam. Sed D. Thomas solum loquitur de malitia materiali.

74 Malitia formalis solum actus voluntatis intrinsecam. CONCLUSIO IV. Malitia formalis, a qua actio habet propriam & immediatam rationem culpae, siue quod operanti ad ignominiam & meritum poenae imputetur, solum actui voluntatis intrinsecam & immediatam conuenit. alijs vero actibus solum conuenit extrinsecam, scilicet ratione actus voluntatis, cum quo moraliter vnum actum conficiunt. Ita Richardus & Bonauentura in 2. dist. 42. a. 1. qu. 1. Durandus ibidem qu. 1. Gabriel a. 1. & 2. Scotus qu. 4. §. Ad istas quaestiones. & est ferè communis. Probat, quia nihil potest alicui imputari ad culpam vel demeritum, nisi quatenus est liberum & voluntarium: atqui actus externus solum est liber & voluntarius per denominationem extrinsecam ratione actus interni: ergo similiter est culpabilis & demeritorius.

75 Actus voluntatis alius realis, alius interpretatus. Nota, nos hic vocare actum voluntatis non solum verum & realem, sed etiam interpretatum, quo voluntas censetur id moraliter velle, quod non impedit, cum tenetur. Qua ratione externa omisso rei debita, & forte aliqui alij actus, quando tenemur eos non elicere, sic censentur voluntaria, sine vilo reali actu voluntatis.

76 Dices Primò, esse voluntarium solum requiri ut conditionem, ut actus sit formaliter malus; nam cum esse voluntarium non sit malum, non potest actui esse ratio cur sit formaliter malus siue culpabilis.

Sed contra, sicut actus alius malus ideo praescis non imputatur ad culpam, quia non est liber, & strictè voluntarius, sic libera actio mala ideo imputatur, quia est libera & strictè voluntaria. Item quamuis agere liberè in genere non habeat rationem mali, tamen liberè agere aliquid mali habet rationem mali, & quidem specialem qua non reperitur in actione necessaria. nam liberè tendere in obiectum malum, siue liberè elicere actum malum, longè aliter repugnat naturae rationali, quam si id fiat non liberè; ergo esse voluntarium non est solum conditio ad illud requisita, sed vera illius ratio. nec enim hic est vlla ratio cur vna malitia sit imputabilis, & habeat rationem culpae, alia non, quam quia vna est voluntaria, alia non. Et ratio a priori est, quia, sicut quod actio sit humana aut

Cominck de act. supernat.

voluntaria, non habet a sua substantia aut obiecto, sed a certo modo procedendi a potentia liberè operante, ut ostendi disp. 1. n. 2. & 5. ita similiter ab eodem habet rationem culpae, nam cum ratio culpae intrinsecam dicat ordinem ad actionem humanam, cui soli potest conuenire, etiam intrinsecè in se requirit id, per quod actio formaliter constituitur in esse actionis humanae.

Confirmatur, quia alias nulla esset ratio cur assensus fidei theologiae, prout est praescis actus intellectus, non esset in se & intrinsecè formaliter bonus, cum feratur directè in obiectum qua honestum, siue sub ratione intrinsecè honesta, non minus quam amor Dei. atque ita ratio allata n. 65. cur externus actus nequeat intrinsecè esse formaliter bonus, hic cesset: ergo sicut hic actus ideo praescis non est secundum se formaliter bonus, quia non est secundum se formaliter liber, ita actus externi mali ideo praescis non sunt secundum se formaliter mali, quia non sunt secundum se formaliter liberi.

77 Hinc patet Primò, esse voluntarium secundum se siue praescis sumptum nec esse in se malum, nec efficere ut actus alius non malus fiat malus: & nihilominus esse formalem rationem cur actio mala imputetur ad culpam, quae alias non imputaretur: sicut etiam est formalis ratio cur actio bona alicui imputetur laudi.

78 Patet Secundò, actum internum accipere malitiam ab externo tamquam ab obiecto, & quidem a se factibili, si efficax sit: & contra externum ab interno accipere formalem rationem culpae, siue quod imputabilis sit.

79 Ex his facilis est responsio ad argumentum contrarium. Maiorem solum probat actum externum esse per se malum materialiter, & actum internum accipere ab eo malitiam ut ab obiecto a se imperabili: ideo enim hic est malus, quia est efficax volitio obiecti mali. Cum quo optimè consistit quod actus externus accipiat ab interno rationem culpae siue malitiae formalis: ideo enim est formaliter malus siue culpabilis, quia a voluntate culpabili imperatur. Ex quo vltèrius patet responsio ad confirmationem: ideo enim voluntas furandi est mala, quia furari secundum se est malum obiectiue & materialiter; non autem quia secundum se est formaliter malum, aut veram rationem culpae habet.

D V B I V M VI.

Qua ratione actus internus accipiat bonitatem aut malitiam ab externo; aut hic ab illo?

Hae difficultas facile ex dictis poterit colligi, quare paucis eam hic expediam, solum ea quae ex dictis in dubijs praecedentibus clarè possunt deduci, hic expressius ponendo.

80 CONCLUSIO I. Actus internus ex se efficax accipit malitiam ab opere externo tamquam ab obiecto a se factibili; idque duplici ratione. Primò, quatenus est complacentia in malo obiecto. Secundò, quatenus ex se est effectiuus talis obiecti. vtraque enim ratione est difformis natura

Actus malus fit culpabilis praescis quia liber.

Qua ratione actus internus & externus a se mutuo malitia accipiant.

naturæ rationali qua talis est; vtraque autem difformitas seu malitia est ei intrinsicæ. Inefficax autem actus solum priori modo accipit malitiam ab actu externo. Loquor autem de eo, qui est ex se inefficax, non autem ratione solius extrinseci impedimenti. Et simili modo actus internus bonus accipit bonitatem ab externo.

81
Externus non accipit malitiam sibi intrinsicam ab interno.

CONCLUSIO II. Actus externus non accipit malitiam sibi intrinsicam (quæ solum materialis est) ab actu interno, sed ex obiecto & obiecti circumstantijs. Ideo enim propriè hanc malitiam habet, quia cum his circumstantijs circa tale obiectum versatur: hinc etiã eam habet, etsi actus internus, à quo imperatur, sit fortè bonus. Eademque est ratio materialis bonitatis. Patet ex dictis dub. 1. concl. 1. & 2. Bonitatem verò & malitiam formalem, qua ad laudem aut culpam imputabilis est, aut etiam quam habet ex relatione ad finem extrinsecum, accipit ab actu voluntatis per denominationem extrinsecam. patet ex dictis dub. 1.

82
Malitia obiectiva est prior in actu externo, scilicet de formali.

Hinc sequitur malitiam obiectivam & materialem esse priùs ratione in actu externo, non prout est in re, sed prout est obiectum factibile; quàm in actu interno: quia in hoc ab illo derivatur. Cõtrã malitiam formalem semper priùs ratione, & sæpè priùs tempore esse in actu interno, quàm in externo. Eademque est ratio bonitatis.

Malitia obiectiva conuenit actui externo antequam existat formalis non.

Sequitur Secundò, malitiam materialem reperiit suo modo in actione externa etiam quando habet solum rationem obiecti factibilis (vt sic enim habet repugnantiam vt licitè à voluntate appetatur, aut etiam imperetur) formalem verò malitiam solum in eo reperiri, prout existit à parte rei; quia vt sic solum est quid vnum cum actu interno, eiusque libertatem participat. Eademque est ratio bonitatis actus externi.

D V B I V M VII.

Vtrum actus externus superaddat aliquam bonitatem aut malitiam interno, ita vt vterque simul sint quid melius aut peius quàm solus internus?

83

PRO Resolutione Nota, inter omnes satis conuenire, quando actus externus ex se nullam habet bonitatem aut malitiam, sed eam solum habet, quia à voluntate in bonum aut malum finem refertur, eum tunc nullam bonitatem aut malitiam interno per se superaddere. Item satis inter omnes constare, actui interno per se inefficaci, semper accedere aliquid bonitatis aut malitiæ, per accidens siue consequenter accedente actu externo; quia hoc nunquam fit, nisi actus internus fiat efficax, atque ita in se aliquid bonitatis aut malitiæ acquirat. nam ceteris paribus volitio efficax semper est aut peior aut melior inefficaci.

84

Dices, Actus efficax succedens inefficaci est necessariò distinctus à priore: ergo hic nullo modo fit melior per accessionem actus externi. Respondeo, quidquid sit de antecedente (de

quo variè posset disputari) hoc argumentum nihil facere ad rem præsentem: solum enim asserimus, dum actus inefficax mutatur in efficacem, siue idem sit numero siue non, aliquid bonitatis aut malitiæ in hoc statu reperiri, quod non erat in priore.

85

Quare tota difficultas est, quando actus internus est secundum se perfectè efficax, ita vt externus de facto ex eo sequatur, aut saltem sequeretur, nisi adesset impedimentum; vtùm tunc externus superaddat interno malitiam aut bonitatem? A lenis p. 4. q. 77. memb. 3. a. 5. in fine. Scotus quodlib. 18. art. 3. Gregorius in 2. d. 42. & 43. q. 3. conclus. 5. & quidam alij id affirmant. Primò, quia D. August. 13. de Trinit. cap. 5. ait, *Mala voluntate quisque miser efficitur, sed inferior potestate, qua desiderium mala voluntatis impletur.* Secundò, quia D. Bernard. epist. 77. ait eum plus ad cumulum meriti addere, qui martyrium actu subit, quàm qui id solum desiderat. Tertio, quia actus externus secundum se prohibitus & malus est: ergo superadditaliquid malitiæ ipsi interno. Quarto, quia aliàs non teneremur actum externum confiteri. Quintò, quia plus gratiæ debeo ei, qui mihi actu benefacit, quàm ei, qui solum habet voluntatem benefaciendi. Sextò, quia aliàs sequeretur, eum, qui veller dare infinitas eleemosynas, infinite mereri; aut eum qui veller omnia fecisse quæ fecit S. Paulus, tantum mereri quantum hic meritus est. Addunt aliqui contrariam sententiam fuisse vnum ex erroribus Petri Abiliardi, sed falsò: nam inter eius errores à D. Bernardo alij quæ antiquioribus recensitos non reperitur, vt bene ostendit Vasquez 1. 2. disp. 76. n. 11.

lenis.
Scotus.
Gregor.
August.

Bernard.

Pet. Abiliardus.
Bernardus.
Vasquez.

CONCLUSIO I. Actus externus bonus aut malus ex obiecto, addit interno bonitatem aut malitiam materialem: quia hanc habet omnino distinctam à bonitate vel malitia actus interni, vt dixi dub. 1. n. 23. & 24.

86

CONCLUSIO II. Actus externus per se nihil bonitatis aut malitiæ formalis, siue quæ imputetur ad præmium aut penam, superaddit actui interno secundum se perfectè efficaci. Est ferè communis Scholasticorum, & plurimorum Patrum. ita D. Thomas 1. 2. q. 20. a. 4. Capreol. in 2. d. 42. q. 1. a. 1. Bonauent. eadem d. a. 1. q. 1. & 2. Gabriel ibidem q. vn. a. 2. conclus. 1. & 2. & ferè communiter alij. Idem expresse docet D. August. epistola 49. ad Deogratias q. 4. vbi ait: *In voluntate quippo propria meretur bonus homo bona facta, & in ea meretur ei beatitudo. Item, in voluntate propria meretur malus homo mala opera, & in ea meretur ei miseria.* Vbi fusiùs pergit docere, secundum bonitatem aut malitiam voluntatis præcisè nos bonos aut malos esse, & præmia aut supplicia recepturos. Item Chrysost. hom. 19. in Matth. *Propter quod, inquit, non omnino indiscretè factum ipsum, sed voluntatem aut coronat, aut punit. & infra: Non sim operis, sed voluntati operantis mercedem damnus decernit.* Idem etiam docent alij Patres.

87

D. Thom.
Capreolus.
Bonauent.
Gabriel.
August.

Chrysost.

Probatür Primò, quia, vt ostendi dub. 4. conclus. 1. & 4. actus externus non habet vllam bonitatem aut malitiam formalem sibi intrinsicam; sed hæc solum reperitur in actu interno, &

88

& per solam extrinsecam denominationem conuenit actui externo: ergo hic non potest vllam eiusmodi bonitatem aut malitiam actui interno conferre. sicut, quia formalis sanctitas est solum intrinsecè in ipsa anima sancta, in corpore autem ratione animæ; ideo tam perfecta sanctitas est in sola anima, atque in toto hominè.

Secundò, quia actus externus prout distinguitur ab interno, nullam omnino habet libertatem, sed posito actu interno omnino efficaci, nisi addit impedimentum, omnino necessariò ac naturaliter fit: ergo secundùm se prout distinguitur ab interno, non magis reputatur ad laudem vel vituperium, quàm actus qui in somnis fit, cui quis antè studio causam dedit.

Tertiò, quia qui accipit rem suam quam putat esse alienam, formaliter tantum peccat, quæ hic rem verè alienam accipit, cum tamen hic committat externum furtum, ille non.

CONCLUSIO III. Actus externus communiter per accidens est causa maioris malitiæ aut bonitatis formalis, quatenus est causa cur internus fit in se melior aut peior. Idque Primò, quia est ferè causa cur actus internus diutius duret, aut sæpius repetatur, dum opus exterius perficitur. Secundò, quia ob delectationem aliaque iritamenta, quæ in opere externo occurrunt, actus internus fit communiter intensior. Tertiò, quia actus internus iunctus externo est communiter magis absolutus & efficacior etiam secundùm se intrinsecè, quàm esset sine externo. Addit etiam communiter externus actus quædam alia mala vel bona. Primò, quia generat maiorem inclinationem ad actus similes, præcipuè quando cum aliqua voluptate aut vtilitate fit. Secundò, quia sæpè generat scandalum, si malus sit, alioquin ad virtutem excitat si sit bonus. Tertiò, per eum censuræ incurruntur, damnum proximo infertur, & obligatio restituendi contrahitur. Quartò, actus externus bonus quatenus pœnalis, per se valet ad satisfaciendum, vt ostendi tomo 2. de Sacramentis disp. 10. dubio 4. Quintò, in susceptione Sacramentorum ac martyrij, ex opere operato aliquid confert.

Ad primum argumentum contra 2. conclus. Respondeo talem esse miseriosem propter iam dicta mala, quæ actus externus adfert. Ad secundum, Respondeo D. Bernardum hoc dicere quia martyrium ex opere operato auget coronam. Tertium verò solum probat primam nostram conclusionem. Ad quartum, nego hoc sequi, quia qua ratione debeamus confiteri peccata pender ex institutione Christi: patet autem ex vsu Ecclesiæ Christum præcepisse vt externa peccata confiteremur, idque quia aliter confessarius communiter non satis posset cognoscere statum pœnitentis, aut quid ei in pœnitentiam aut remedium deberet iniungere, propter ea quæ conclus. 3. dixi ex actu externo causari, aut sequi.

Ad quintum, distingo assumptum: nam si loquamur de relatione gratiarum solum interna, siue de amore benefactoris, hunc quantum ad præsentem rem atinet, æqualiter à parte rei

Coninck de act. supernat.

debeo omnibus, qui æqualiter mihi bene volunt. si autem loquamur de externa relatione gratiarum, quæ fit rependendo æqualia beneficia, plus debeo ei, qui me re ipsa iuuat, quàm ei qui solo affectu mihi bene vult. Primò, quia gratitudo exigit vt paria acceptis reddam. Secundò, quia is qui aliquem iuuat communiter id facit cum aliquo suo incommodo, labore, vel etiam impendio aut damno; quare gratitudo exigit vt hæc pro viribus compensemus. Adde, quia aliena erga nos merita ex nostra maxime indigentia & commodis spectamus, ideo nos solere nobis persuadere plurimum nos debere iis, qui potissimum in graui necessitate plurimum nobis profuerunt, etsi id non tam nostra quàm sui gratia, vel etiam ignorantes fecerint. Hinc solemus etiam iumentis singulariter bene facere, per quæ è graui periculo erepti sumus: secus est in Deo, qui cum nullius egeat, merita ex solo affectu meretur.

Ad sextum, nego hoc sequi; quia eiusmodi voluntates etiam ex parte sua sunt omnino inefficaces, & meræ velleitates. quod vel inde patet, quia si tales verè efficaciter hæc vellent quantum possent ea exsequerentur dando omnem eleemosynam sibi quacumque ratione possibilem, aut æquali cum D. Paulo amore omnibus viribus pro Christo laborando, ac aduersa quæuis subeundo, nec vllis difficultatibus frangerentur. Cum tamen videamus in illis contrarium accidere. Facile autem est eiusmodi velleitates habere. Sed si quis haberet infinitas opes, & posset ijs infinite frui, idque distinctè cognosceret, sicut homines proportionaliter possunt, & cognoscunt se posse frui pecunia, quam de facto pauperibus largiuntur: nec scio an esset vllus qui earum cupiditate non caperetur, aut qui vellet se omnibus ijs commodis amore Christi spoliare: nimium enim tantum bonum perfectè cognitum alliceret.

Pro quo Nota, bonitatem ac meritum eleemosynæ, quam ex obiecto, secluso fine extrinseco habet, non tam consistere in nuda illa largitione pecuniæ, aut alterius rei, quàm in eo quod largiens se aliquo commodo priuet: in quo omnis difficultas, & consequenter omnis ferè ratio virtutis (quæ ardua spectat) ac meriti consistit. Aliàs dum herus per famulum eleemosynam dat, vterque æqualiter meretur. Confirmatur, quia donatio rei etiam aliàs optima, si donanti omnino inutilis sit, nec nomen virtutis nec veram laudem meretur; vt si quis cibos, quos nec absumere, nec seruare, nec vendere, nec ijs alia ratione sibi commoda vti potest, pauperi largiatur: qui siue multos, siue paucos largiatur, eadem est difficultas, idem siue inde colligitur interior affectus, eadem virtus. Nec enim opus est maiore aut in pauperes, aut in misericordiam, aliamque virtutem, & consequenter nec meliore affectu, siue voluntate, vt talis det multos eiusmodi cibos quàm vt det paucos. Secus est in donatione rei vtilis; nam sicut maior est difficultas priuare se re valde vtili, quàm parum vtili; ita etiam vt illam dones requiritur maior ac constantior amor erga virtutem, aut erga accipientem.

D 3

Vnde

actu externo, quàm pro interno.

Aliter Deus & aliter homo merita pensant.

92

93

In quo præcipuè consistat meritum eleemosynæ.

Donans rem sibi inutilem non meretur laudem.

89
Actus externus est causa cur internus fit melior aut peior: sed quæ tripliciter.

Quæ bona aut mala oriuntur ex actu externo.

90

Bernard.

91
Qua ratione debeo maiores gratias referre pro

94 Vnde ulterius sequitur, quod si duo essent, quorum vnus haberet solum mille aureos, & alter haberet centum millia, & hic certò sciret exceptis mille aureis reliquos sibi fore omnino inutiles, ita vt iis nullo modo posset frui, aut sibi aliquid commodum ex iis comparando, aut amicos conciliando, aut alia ratione: vtrique fore æquè facile planè & consequenter eiusdem virtutis opus omnia sua Dei causa pauperibus relinquere; & solum internum affectum fore causam cur vnus ea relictione plus altero mereretur.

95 Sequitur Secundò, vt quis per impossibile dando infinitas elemosinas infinite mereatur, requirit vt possit iis omnibus infinite frui, ita vt per illam dationem infinitum commodum sibi detrahat: item vt sciat se iis ita posse frui, alias sicut magnitudine rei donatæ non augetur vilo modo arduitas donationis, ita nec virtus augetur, nec arguitur maior affectus, siue perfectior voluntas in donante.

96 Dices, hinc sequinos non debere Deo maiores gratias pro magnis beneficiis ab eo acceptis, quàm pro paruis, quia sine vlla difficultate tam illa, quàm hæc confert.

Accipiens beneficium non debet in eo solum donantis affectum affimare.

Respondeo, nego consequentiam. Primò, quia Deus maiora beneficia ex maiore benevolentia confert. Secundò, quia qui accipit beneficia, etsi ea debeat præcipuè pensare ex affectu donantis, tamen non ex hoc solo, sed etiam ex utilitate quam ex iis percipit, & consequenter etiam ex maiore sua indigentia. Aliàs filii sapè patentibus à quibus sine difficultate per nutrices sunt educati, nullas aut saltem valde exiguas deberent agere gratias; nam parentes eos sæpè generant, non tam ex amore erga ipsos filios, quàm vt libidinem suam expleant, aut ex amore aliquo proprio vt posteritatem suam & nomen propagent, & ex simili affectu eos sæpè educant. quod vel inde patet, quod filiis Dei honorem, & animæ suæ salutem querentibus, ideoque Religionem ingredientibus, omnibus vitiis obstant, malintque eos certissimis damnationis periculis exponi, quàm iis commodis, quæ ex ipsis sperant, priuari. Filius tamen ideo non minus tenetur se ipsum omniaq; sua parenti integrè accepta ferre.

Hic autè non querimus qua ratione crescat beneficium indigenti collatum; sed qua ratione crescat bonitas & meritum alicuius operis, quæ, vt patet, longè diuersa sunt. nam qui dat elemosinam magis indigenti, ceteris paribus maius ei confert beneficium; non tamen facit opus absolute melius, siue magis meritorium apud Deum, nisi id meliore affectu faciat.

D V B I V M VIII.

Vtrum bonitas & malitia moralis sint differentie essentielles actuum nostrorum, prout considerantur secundum esse naturæ?

97 Malitia & bonitas nequeunt esse partes essentielles actus physici.

Nota Primò, sensum quæstionis non esse, vtrum bonitas & malitia ita sint differentie essentielles nostrorum actuum, vt eorum sint partes essentielles constituentes eos intra talem speciem physicam; hoc enim per se patet esse

falsum; nam cum bonitas & malitia consistant in morali conuenientia aut repugnantia cum natura rationali aut recta ratione, patet eas non constituere intrinsecè essentialiter actus, sed hanc consequi. Nec enim ideo v. c. amor Dei est talis speciei, quia conueniens estrationali naturæ; sed ideo est conueniens, quia est talis speciei: sicut venenum non ideo est talis naturæ quia mihi malum est, sed ideo est mihi malum quia est talis naturæ.

Queritur igitur, vtrum bonitas & malitia sint differentie essentialiter consequentes naturam istorum actuum, ita vt ab hac separari nequeant.

Nota Secundò, præcipuam hinc esse questionem de actibus voluntatis: nam satis constat actus externos saltem communiter, non esse ita intrinsecè siue necessarid & inseparabiliter bonos vel malos; cum idem omnino actus externus possit esse modò bonus, modò malus, vt omnes fatentur, & patet in celebratione Missæ, quæ facta ante Interdictum bona est, & postea mala.

Primò igitur Contadus i. 2. q. 18. art. 5. cum quibusdam alijs absolute docet, bonitatem & malitiam esse differentias essentielles actuum voluntatis. Primò, quia, sicut actus voluntatis sunt per se & essentialiter voluntarij, ita per se pertinent ad genus moris: ergo per se sunt boni vel mali. Secundò, quia actus intellectus sunt essentialiter veri vel falsi: ergo actus voluntatis sunt essentialiter boni vel mali. Contra Caietan. i. 2. q. 18. a. 3. & Bonau. in 2. d. 41. a. 1. qu. 2. & quidam alij, generatim docent, bonitatem & malitiam esse differentias merè accidentales nostrorum actuum tam interiorum quàm exteriorum. Probant, quia idem actus etiam internus potest successiue esse bonus, & non bonus aut etiam malus.

Pro resolutione Nota Tertid, ex dictis dub. i. n. 8. bonitatem & similiter malitiam esse duplicem, scilicet materialem, quæ non requirit libertatem, & formalem, quæ eam requirit.

CONCLUSIO I. Bonitas & malitia formales solum sunt differentie accidentales nostrorum actuum etiam voluntatis, quia eadem volitio potest modò esse libera, & consequenter modò formaliter bona vel mala, modò non. Nec credo villos huic cõclusioni contradicere: est enim nimis clara, suppositis iis, quæ dixi disp. 2. dub. 8. vbi ostendi actionem propriè sola denominatione extrinseca dici liberam, & contrarium refutari. Vnde vt prima sententia habeat aliquid probabilitatis, intelligenda est solum loqui de actibus propriè humanis, quales sunt soli liberi, & eius Auctores de his solis videntur loqui.

Ad primum argumentum primæ sententiæ, Respondeo omnem actum voluntatis esse quidem essentialiter voluntarium imperfectè siue spontaneum, non omnem tamen esse perfectè voluntarium siue liberum; quia hoc illi per accidens conuenit; & consequenter etiam formalis bonitas ac malitia, quæ libertatem, siue esse perfectè voluntarium essentialiter supponunt, ei per accidens conueniunt.

Ad

Ad secundum, Respondeo non omnem actum intellectus esse essentialiter verum vel falsum: nam omni opinioni hoc per accidens conuenit. nam opinio quæ opinor v.c. Petrum hoc fecisse, siue ipse hoc fecerit, siue non fecerit, est omnino eadem, & tamen vno casu est vera, & alio falsa. Adde, etiam actum intellectus vt sit verus aut falsus, non pendere ab alio actu sibi per accidens coniuncto; sicut volitio, vt sit formaliter bona vel mala, pendet ab intellectu sufficiente ad libertatem: quare diuersa est vtrorumque ratio.

Eadem propositio potest esse vera quæ iam est falsa.

Diferentia inter actum voluntatis & intellectus.

102

Gabriel. Occam.

CONCLUSIO II. Bonitas materialis intrinsecè & essentialiter consequitur essentialiter voluntatis boni, ita vt ab eo separari nequeat. Ita Gabriel in 2. d. 41. q. vnic. a. 2. conclus. 4. & in 3. d. 41. q. 1. a. 1. lit. L. & Occam quodl. 3. q. 14. Probat, quia, vt ostendi dub. 4. vt actio voluntatis sit bona, necessariò debet tendere in obiectum qua honestum est, siue sub ratione intrinsecè & essentialiter honesta: atqui ita tendere in obiectum est per se & omnino intrinsecè conueniens naturæ rationali, qua talis est, nec vilo modo potest non esse conueniens, vt mox patebit: ergo omnis talis actio erit intrinsecè & essentialiter bona.

Idem secundum probabiliorè sententiam est dicendum de actu fidei theologicæ, qui nunquam potest esse non bonus. Confirmatur, quia alias sequeretur habitum virtutis posse concurrere ad producendum actum malum, vt ostendi dub. 4. n. 38.

103

Respondent aliqui habitum non concurrere ad substantiam actus, sed solum ad modum facilitatis & delectabilitatis; cum verò eo casu fiat actus repugnantè conscientia, non poterit fieri faciliter & delectabiliter, & consequenter habitus ad eum non concurrerit. Sed hinc sequitur Primò, quòd, quoties aliquis remordente conscientia peccat, licet habeat intensissimum circa eum actum habitum, hunc tamen nullo modo concurrere ad eum actum: quia secundum illam repositionem talis non peccat facile & delectabiliter; atque ita in eo actu nullus est eiusmodi modus, ad quem habitus possit concurrere. Sequitur Secundò, etsi quis summum habeat habitum acquisitum alicuius virtutis, hunc tamen nullo modo concurrere ad illius actum, eumque facilitare, quoties operans ex singulari circumstantia reperit hic & nunc in eo actu difficultatem; atque ita sequeretur quòd in vtroque casu habentes habitum per eiusmodi actus acquisitum quantumvis intentum, non exererent eosdem actus facilius ac promptius, quam si eum habitum non haberent. quæ aperte falsa sunt: cum videamus multos contra suam conscientiam magna facilitate ac delectatione peccare: & habentes habitum virtutis facilius occurrentes inter operandum difficultates vincere, quam alios; idque etiam eo casu quo hi cum notabili difficultate, eas difficultates superant.

104

Dices, Poterit Deus internam virtutis actum aliàs se ab solutè bonum prohibere, aut fieri poterit vt talis actus sit causa omittendi actum præceptum, cum quo nequit simul consistere:

ergo tunc erit malus. Respondeo Primò, fieri non posse vt Deus actum voluntatis ex obiecto aut circumstantiis honestum, atque adeò actum veræ virtutis directè prohibeat; quia, sicut fieri nequit vt ipse amet actum vitiosum, eumque fieri velit, ita fieri nequit vt oderit actum internum veræ virtutis, eumque directè veter fieri; quia hic secundum se nihil potest habere mali aut incommodi, ob quod possit esse obiectum odii aut prohibitionis, vt bene docet D. Thom. 1. 2. q. 19. a. 2. ad 2. Secus est de actibus virtutum externis saltem communiter; qui sæpè ratione circumstantiarum possunt minus expedire, atque ita esse obiectum iustæ prohibitionis.

Deus nequit prohibere actum voluntatis aliàs absolute bonum.

D. Thomas.

105

Nequeo actu illicito scies appetere honestatem.

Respondeo Secundò, posito casu quòd amor alicuius rei honestæ non posset simul consistere cum alio actu præcepto, atque ita consequenter & indirectè esset mihi, siue iure naturæ, siue posituo illicitum eum hic & nunc elicere; fieri nullo modo posset vt hoc sciens eum elicerem propter suam honestatem. sicut enim fieri nullo modo potest vt medicinam, quam scio hic & nunc nullo modo esse sanam, sed potiùs noxiam, appetam directè, quatenus siue quia sana est; ita impossibile est vt appetam aliquid quia honestum, quòd scio mihi hic & nunc esse inhonestum appetere. Et confirmatur, quia vt actio elicita eo tempore quo omittitur actus præceptus, ideo sit mala, non sufficere quòd sit impossibilis cum actu præcepto; sed requiritur vt sit causa illius omissionis; ita vt hæc saltem implicite per illam actionem sit volita; & consequenter requiritur vt obiectum huius volitionis sit ex parte inhonestum, vt ostendam dub. 15. Fieri autem nullo modo potest, vt sciens rem inhonestam appetam quia honesta est.

Quòd si inuincibiliter ignorarem alterum actum mihi hoc tempore esse præceptum, aut hunc cum illo non posse consistere, tunc amor illius rei honestæ licite & laudabiliter à me eliceretur; quia cum non possit esse malus aut vitiosus, nisi quatenus scitur esse causa omissionis actus præcepti, hoc ipso quo omnino nescitur esse causa huius omissionis, nulla ratione est illicitus. Quia, vt cum aliis bene docet Salas 1. 2. tractat. 13. disp. 2. sect. 5. vt actus quem facio eo tempore quo omitto actum præceptum, sit causa huius omissionis & peccatum, debeo hunc omittere vt illum faciam; quòd fieri nequit si nullo modo aduertam me omittere actum præceptum. His adde, verius esse nullum amorem rei honestæ qua talis est, posse per se impedire alium actum præceptum, sed solum ratione alicuius actus coniuncti, v.c. vehementis meditationis talis honestatis, & conatus ad excirandum eiusdem amorem. vide dicenda infra, disp. 14. num. 27.

Vnus actus voluntatis honestus per se non impedit alium.

106

Dices, Fieri poterit vt talis culpabiliter ignoret prohibitionem talis obiecti, atque ita illud apprehendat vt honestum, & vt tale amet.

Respondeo, vt quis velit efficaciter bonum honestum qua tale, non sufficere quamcumque apprehensionem honestatis (vt ostendi disp. 2. n. 79.) sed requiri talem apprehensionem quæ

Ut aliquid appetat quia honestum, necessarium inuincibiliter ignoro id esse illicitum.

Ipsa honestas obiecti nequit me impellere ut imprudenter ipsam appetam.

Inordinate aliquid appetens nunquam ad id mouetur uero amore honestatis.

107

Vasquez. 108

Quidam actus nequeunt esse non mali.

faciat rem uerè apparere honestam, ita ut nata sit causare iudicium quo iudicetur esse absolute honesta; ut autem ignorantia culpabilis sit, ac actum peccaminosum faciat, requiritur ut operans dubitet aut aduertat se hinc & nunc habere iustam rationem dubitandi, an sibi liceat hinc & nunc operari, ita ut non possit sibi bona fide persuadere id sibi esse licitum: nam quamdiu hoc sibi bona fide persuadet, non peccat operando. Cum tali autem dubitatione de malitia rei nequit consistere sufficiens persuasio, qua credam rem esse honestam, ut eam qua talem præcisè possim efficaciter uelle, quia honestas nequit me allicere ut uelim id quod aliquo modo apprehendo ut inhonestum, aut etiam ut imprudenter ac perturbatè in aliqua re procedam, quia hac ratione se ipsam interimeret. Quare imprudens ac precipitata rei alicuius electio nunquam potest prouenire, nisi ex aliqua passione siue inordinato affectu, qui non excitatur ex præcisè apprehensione ueroque amore honestatis, sed ex apprehensione & amore boni conuenientis parti inferiori. Ideo quoties mouemur ad aliquid de cuius malitia dubitamus, non mouemur amore honestatis, quantumcumque id nobis persuadeamus, sed amore alicuius commodi aut boni delectabilis.

Hinc patet Primò, eundem actum internum posse quidem esse modò bonum formaliter, modò non bonum formaliter, sicut potest modò esse liber, modò non liber; nullo tamen modo posse esse primò bonum, & deinde malum, aut etiam indifferentem, uel contrà. Quare argumentum secundæ sententiæ est ex parte uerum, & probat primam conclusionem; ex parte falsum, quatenus repugnat secundæ.

Patet Secundò, qua ratione habitus uerè uirtutis sint essentialiter boni, & necessariò inclinent ad actum bonum, non quidem qui sit necessariò formaliter bonus (quia habitus per se propriè non inclinat ut actus liberè fiat) sed qui sit saltem materialiter bonus, atque adeò necessariò fiat formaliter bonus, hoc ipso quo liberè fit. Ita Vasquez 1. 2. disp. 84. n. 13.

CONCLUSIO III. Malitia etiam materialis communiter est actibus uoluntatis accidentaria, ita ut idem actus possit modò esse malus, modò non. ut si præcisè ut famem pellam, incipiam uelle comedere carnes ante prohibitionem, & postea pergam eas uelle comedere, cum sciam id esse prohibitum.

Hoc tamen non est generale, nam quidam sunt ita mali, ut nequeant unquam esse non mali, saltem materialiter; quale est odium Dei, & uelle peccare, quia malum est, aut quia Deo displicet: hæc enim intrinsecam malitiam continent, nec ulla circumstantia cohonestari possunt. Imò credo eiusmodi esse etiam quædam peccata aliarum potentiarum, u. c. maledicere, malum imprecari uero Deo, & fortè præpostera libido, &c.

DUBIUM IX.

Utrum, quando aliquod medium bonum eligitur propter finem extrinsecum bonum, hæc electio habeat duplicem bonitatem, aliam à medio, aliam à fine?

Nota Primò, hac re certum esse, Primò, siue medium in se bonum sit, siue non, modò non sit malum, electionem accipere bonitatem ab honestate finis intemta. Secundò, quando eligitur medium malum ob malum finem, u. c. homicidium ut possis furari, tunc electionem habere duplicem malitiam, scilicet homicidii & furti; quia, ut actio uoluntatis ex obiecto aut mala circumstantia contrahat aliquam malitiam, sufficit quòd ipsa malitia indirectè aut interpretatiuè sit uolita.

Dubium autem est, quando eligo u. c. exercere temperantiam ut acquiram castitatem, an illa electio habeat duplicem bonitatem siue honestatem, scilicet temperantiæ & castitatis. Curiel 1. 2. q. 18. a. 6. dub. 1. conclus. 1. Antonius Perez lect. 1. Exam. p. 3. n. 84. & 85. & quidam alii generatim docent, eiusmodi electionem habere duplicem bonitatem quando ex duplici capite habet conuenientiam cum natura rationali, siue recta ratione. Contrà Occam in 3. q. 12. a. 2. disput. 3. gradu 4. Almain in 13. d. 23. & alii id generatim negant. Ratio eorum est, quia, ut actio uoluntatis accipiat honestatem ab obiecto, debet hoc expetere propter suam honestatem: atqui in tali electione non expetitur temperantia propter suam honestatem; sed propter honestatem castitatis: ergo ab hac sola, & non ab alia, accipit bonitatem.

Nota Secundò, aliud esse aliquem actum spectare ad certam uirtutem, & ab ea elici, aliud uerò eum habere in se formalem honestatem illius uirtutis: nam amor temperantiæ non liberè, uerè à temperantia elicitur, & ad eam spectat, tamen non habet formalem illius bonitatem. Ratio est, quia, quòd actus aliquis ad certam aliquam speciem uirtutis spectet, habet ratione obiecti sui formalis, à quo ipse specificatur: quòd autem habeat honestatem siue bonitatem moralem talis uirtutis, prouenit ei ex speciali decentia & conuenientia quam habet cum natura rationali qua talis est, siue, ut alii uolunt, cum recta ratione. Quare ubique que specialiter eiusmodi conuenientia reperitur, ibi reperitur specialis bonitas.

Nota Tertio, actum unius uirtutis dupliciter posse esse uilem ad aliam acquirendam. Primò, ratione sui esse materialis: sic temperantia est uilis ad acquirendam castitatem, etsi non liberè, aut etiam auaritia causa exerceatur. Secundò, præcisè ratione suæ honestatis: sic actus cuiusque uirtutis est uilis ut Deo placeamus, & aliam uirtutem ab eo impetremus, atque ea ratione in hunc finem à nobis potest eligi. Sicut enim bonum delectabile etsi sit expetibile propter se, potest tamen etiam formaliter & quale esse uile ad aliud aliquod bonum obtinendum,

109

110

Curiel. Ans. Peres.

Occam. Almainus.

111

112

Bonum honestum aut delectabile, quia tale potest esse finis aliud, & ita eligi.

dum, aut malum vitandum, & vt tale expetitur. v. c. oblectatio in aliquo lusu, spectaculo, aut cantu est utilis ad pellendam melancholiam & animi quietem acquirendam, & vnde etiam in hunc finem sapè prudenter eligitur. Quo casu non solum eligitur opus delectabile materialiter sumptum, sed formaliter & quia tale est; quia vt sic præcisè est vile ad eum finem. Simili modo potest opus honestum formaliter sumptum, & quia tale esse vile ad aliud, atque ita eligi, vt patet in exemplo dato: nam actus virtutis non est utilis vt per eum Deo placeamus, aut aliquid à Deo impetremus, nisi quatenus bonus & honestus est.

115

Vn' quæ.

CONCLUSIO I. Quando actus vnius virtutis eligitur propter alteram, electio propriè solum est actus illius virtutis quæ intenditur, & ab huius solum habitu elicitur. Ita cum communiore sententia Vasquez 1. 2. disp. 31. c. 2. Ratio est, quia omnis actus specificatur à suo obiecto formali, & ad eam virtutè spectat cum qua habet idem obiectum formale: atqui illius electionis vltimum obiectum formale ac ratio mouens est honestas virtutis intentæ, nullo autem modo honestas virtutis electæ, quæ solum est obiectum materiale: ergo illa electio ad illam solum pertinet, ab eaque sola elicitur.

114
Electio quædamque habet vnicam bonitatem.

CONCLUSIO II. Quando actus virtutis priore modo ex dictis notabili tertio eligitur ad aliam virtutem acquirendam, aut alium quemcumque finem bonum, electio solum habet bonitatem virtutis intentæ, & consequenter vnicam habet bonitatem. Et in hoc consentio Auctoribus secundæ sententiæ. Probatur, quia, vt actio voluntatis accipiat bonitatem ab obiecto, debet in hoc ferri sub ea ratione, quæ necessariò honestum est, ita vt eius honestas directè expetatur, vt dixi dub. 4. atque eo casu electio non fertur ea ratione in actum virtutis electum secundum se consideratum, hic enim non eligitur qua honestus, sed qua utilis ad illum finem; qua ratione abstrahit ab honesto aut non honesto siue in differenti, vt patet ex dicto notabili: ergo ab hoc non accipit specialem bonitatem. Ex quo patet solutio argumenti pro priore sententia allati, quatenus contra nos facit: talis enim electio ex vnicò solo capite habet conuenientiam cum natura rationali sufficientem ad constituendam bonitatem moralem; & consequenter habet vnicam bonitatem.

115
quandoque duplicem.

CONCLUSIO III. Quædo actus vnius virtutis eligitur secundo modo ex dictis n. 112. ad aliam virtutè acquirendam, aliumque finem extrinsecum secundum se bonum, electio ex vtroque capite accipit specialem bonitatem, atque ita duplicem. Et in eo casu consentio cum Auctoribus primæ sententiæ relatis n. 110. Probatur Primò, quia, vt ostendi supra dubio 1. bonitas moralis actus consistit in conuenientia ipsius cum natura rationali qua tali: atqui in ea electione, quatenus est præcisè libera electio talis mediè, reperitur specialis eiusmodi conuenientia (quia homini per se conueniens est appetere honestum qua tale) ergo ex eo capite in ea reperitur etiam specialis bonitas. Confirmatur, quia si illud medium sub ea ratione for-

mali siue quatenus honestum est, expetere propter se, non referendo illud ad alium finem, volitio mea haberet inde singularem conuenientiam cum natura rationali, & consequenter singularem honestatem: at qui hæc non tollitur per hoc, quòd honestas obiecti referatur in alium finem honestum, quia hoc nullo modo efficit vt actus ille, etiam præcisè quatenus est appetitio talis honestatis, minùs hominem deceat: ergo nec impedit quo minùs etiam ex eo præcisè capite habeat aliquam specialem bonitatem. Probatur Secundò, quia, quo eo casu medium electum est melius, eo electio est melior: at qui hoc esset falsum, si hæc non acciperet specialem bonitatem à medio electo: ergo eam ab hoc accipit.

116

Negant alii minorem, dicuntque ideo tunc præcisè electionem esse meliorem, quia medium electum est efficacius ad finem procurandum. Sed contrà, in nostro casu ideo præcisè medium est efficacius ad finem procurandum, quia secundum se & in ratione actus virtuosus est melius, & quidem bonitate absolute honesta in ratione virtutis (hac enim ratione præcisè actio nostra Deo magis placet, eumque mouet vt aliquid nobis concedat:) ergo eiusmodi actus electio accipiet ab eo bonitatem, quatenus in se bonus est tali vel tali bonitate, siue quatenus in se habet bonitatem talis vel talis speciei siue virtutis. Probatur consequentia, quia, vt ipsi concedunt, electio accipit bonitatem à medio quatenus hoc est efficax ad finem obtinendum, & maiorem bonitatem quatenus illud ad hoc est efficacius: at qui in nostro casu, vt iam ostendi, medium electum habet totam suam efficaciam ad finem quatenus in se continet specialem honestatem actus virtuosus; & consequenter in eo idem sunt efficaciam ad obtinendum finem & specialis honestas: ergo electio tunc accipiet ab eo bonitatem quatenus est actio talis aut talis virtutis, & maiorem quatenus est actus virtutis perfectioris; & consequenter accipiet ab eo specialem bonitatem distinctam à bonitate finis.

117

Secus hæc se habent in casu 2. conclusionis, in quo medium non ratione maioris honestatis, sed ratione suæ naturalis conditionis est magis vel minùs efficax ad finem obtinendum. v. c. ieiunium est aptum ad causandam castitatem, non quatenus moraliter bonum est, sed ratione naturæ suæ, quatenus tollit superfluitatem humorum, & carnem debilitat; & eo efficacius hæc efficit, & consequenter est aptius ad consequendam castitatem, quo in se maius siue austerius est, et si fortè ratione alicuius circumstantiæ, vt quia minùs discretè fit, aut ob aliam causam, sit opus in se minùs bonum.

118

Dices, Noster actus virtutis nõ est honestus Deo, sed nobis, & consequenter vt sic est bonum nostrum, & solum quoddam bonum Dei quatenus est bonum quoddam delectabile respectu Dei, qui delectatur in actibus honestis, & vt sic imperatur à caritate: ergo cum eum volumus quatenus est honestus, volumus eum non ex amore Dei, & quatenus illi placet, sed ex amore nostri. Respondeo, negando consequen-

quentiam. Primum, quia, cum simus quaedam res Dei, id quod nobis est absolute bonum preferimus honestum quatale, est etiam bonum Dei, ei que delectabile, ideoque quatale ei placet, & ex eius amore appeti potest. Sicut equo Iohannis possum velle bonum, quatenus est bonum equo ex amore Iohannis; quia illud eatenus est etiam Iohanni bonum, quatenus est equo bonum. Secundum, quia omnis qui perfecte amat aliquam virtutem, delectatur ea non solum in se, sed etiam in alio: at qui Deus perfectissime amat virtutem: erga hanc eiusque honestas ei placent etiam in alio: & consequenter possum directe & expresse eius honestatem amare ut Deo placeam. Et confirmatur, quia multi exercent externos actus virtutum ut placeant hominibus, quanto magis eos possum exercere ut placeam Deo?

119. Ad argumentum initio pro altera sententia allatum, Respondeo, ut actio voluntatis accipiat bonitatem ab obiecto, non est opus ut hoc ita velit propter suam bonitatem, ut hanc ulterius non referat in alium finem honestum: hoc enim nulla ratione probari potest; sed solum requiritur ut voluntas tendat in obiectum quod honestum est, siue sub ratione intrinsece honesta. Illud autem prius solum est necessarium ut actus a propria illa virtute eliciatur, iuxta dicta conclus. 1.

D V B I V M X.

Utrum actus internus voluntatis unius virtutis, si imperetur ab alia virtute, accipiat ab actu imperante aliquam bonitatem?

120. **E**xempli causa, ut obtineam veniam peccatorum (quae intentio ad spem pertinet) impero mihi actum caritatis. Quia in re certum est ipsam electionem medii siue volitionem, qua volo elicere actum caritatis ut obtineam veniam, habere suam bonitatem a fine. Sed ulterius petitur utrum etiam ipse actus caritatis prater propriam bonitatem accipiat aliquam bonitatem ab actu imperante; sicut externa datio electio synae accipit bonitatem ab actu spei, a quo imperatur. Medina 1.2. qu. 18. a. 4. id affirmat, idemque ibidem insinuat Caietan. Primum, quia ideo actus externus accipit bonitatem ab imperante, quia ab eo imperatur ac pendet: at qui eo casu actus internus imperatur ab alio, & ab eo pendet: ergo ab eo accipit bonitatem. Secundum, quia D. Thomas 1.2. qu. 19. a. 2. ad 1. docet, bonitatem actus interni, quae sumitur ab obiecto, non differre ab ea, quae est ex fine, nisi forte per accidens, prout finis dependet ex fine, & voluntas ex voluntate: ubi videtur dicere volitionem accipere aliquando bonitatem a fine, distinctam ab ea, quam habet ex obiecto.

121. **C**ONCLUSIO. Verius est actum voluntatis internum qui tendit praecise in aliquod obiectum propter proprium ipsius bonum, nullam accipere bonitatem ab actu imperante. Ita Vasquez 1.2. disp. 51. c. 5. & est ferè communis, & a pertet ipsius D. Thomae 1.2. qu. 18. a. 6. ubi in hoc distinguit actum externum ab interno volunta-

tis, quod ille possit ab hoc moraliter informari, atque ita dum ab eo ad finem extrinsecum ordinatur, ab eodem bonitatem accipere: quod generatim negat de actu voluntatis; & frustra a Caietan. alii que restringitur quasi solum loquatur de actu qui ab alio non imperatur. Quia D. Thomas generatim loquitur, & ratio ipsius est generalis, scilicet intrinseca differentia actus voluntatis & externorum; quod hi cum in se non sint liberi, nec habeant ex se formaliter esse morale, utrumque necessario accipiant ab actu voluntatis eos imperante: unde fit ut cum eo unum actum in genere moris constituant, in quo ipsi se habent instar materiae, & voluntatis actus instar formae, ut ait D. Thomas supra. unde non est mirum si suam bonitatem formalem ab actu voluntatis accipiant; sicut materia in aliis rebus accipit suam perfectionem a forma. Secus omnino est in omni actu voluntatis, qui quantumcumque ab alio imperetur, manet tamen in se formaliter liber, & consequenter habet proprium esse formaliter morale, aut etiam bonitatem aut malitiam formalem; ideoque ab actu imperante nec informari, nec supradicta accipere potest.

Ex quo patet responsio ad primum argumentum contrarium; neganda enim est maior: nam ideo proprie actus externus accipit bonitatem aut malitiam ab interno eum imperante, quia ab hoc accipit omnem suam libertatem, & consequenter esse formaliter morale.

Ad secundum, Respondeo D. Thomam ibi solum velle electionem obiecti ex se boni suam bonitatem accipere a fine, siue ab obiecto formali intentionis, a qua imperatur, & propter cuius finem suum obiectum vult, quod ei per accidens est, non quatenus est talis electio (ut sic enim est essentialis) sed quatenus est praecise volitio talis obiecti, quod voluntas propter se appetere possit, quo casu volitio ab eo solo suam bonitatem accipere.

Ex his demum sequitur, non esse verum quod asserit Medina 1.2. qu. 18. a. 4. actum voluntatis ex obiecto bonum posse vitari, eod quod imperetur ab alio actu voluntatis malo. hoc enim dici non posse patet ex dictis; quia, sicut actus voluntatis nec accipit libertatem ab actu imperante, nec potest ab eo moraliter informari, ita consequenter nec bonitatem nec malitiam ab eo potest accipere.

D V B I V M XI.

Utrum intentio bona aut finis boni vitietur mala electione; aut contra electio bona mala intentione?

123. **P**rima opinio vel potius error est bonam intentionem omnino exculare ac bonam reddere mali medii electionem; de qua agam dubio sequenti.

Secunda opinio est Almaini tract. 1. moral. c. 11. & tract. 3. cap. 18. posit. 3. ubi docet, intentionem efficacem boni finis tunc esse malam quando intendens videt vnicum esse medium quo finis potest acquiri, idque malum: ut si intendens

Caietan.
D. Thom.
Cur actus externi potius accipiat bonitatem ab actu imperante, quam interni.

D. Thom.

122.

D. Thom.

Medina.
Actus voluntatis ex obiecto suo bonus nequit vitari ab imperante.

123.

124.
Almainus.

dare eleemosynam videat se eam non posse dare nisi ex furto. secus tamen esse quando varia occurrunt media, partim mala, partim bona: ut si intendens dare eleemosynam videat se eam posse dare tam ex suo quam ex furto, & eligat eam dare ex furto. quo casu ait intentionem esse bonam, etsi electio sit mala: quia hæc non sequitur necessarium ex illa intentione, sed ex libertate & malitia tale medium eligetis. Et hanc sententiam sequuntur Gregor. in 2. d. 38. q. vnic. a. 2. Conrad. 1. 2. q. 19. a. 7. ad 2. Medina ibid. Hic tamen addit, etsi illa intentio quatenus est præcisè intentio, sit bona, quatenus tamen est simul etiam volitio mediæ, eam esse malam. Sed minus consequenter loquitur: nam eadem actio interna nequit simul esse bona & mala.

Gregorius.
Conradus.
Medina.

Tertiò, D. Bonau. in 2. d. 40. a. 1. q. 1. Gabr. ibidem a. 1. not. 2. & art. 2. conclus. 3. docent, finem bonum dupliciter posse intendi. Primò, sine vllò ordine ad vllum medium, præsertim determinatum ac malum. Secundò, cum ordine ad medium malum. & priore casu volunt intentionem esse bonam; in secundo verò malam; quia implicitè est volitio talis mediæ. Sed etsi hæc sententia bene intellecta sit vera, tamè non satis explicat præsertim difficultatem, nam in secundo casu intentio est mala ratione obiecti sui, in quod virtute siue implicitè fertur, scilicet in malum medium: atque ita intentio ex se bona non vitatur à mala electione. quod disputandum relinquitur.

125
Bonauus.
Gabriel.

Quartò, quidam apud Salas 1. 2. tract. 7. disp. 3. sect. 11. nu. 148. docent, intentionem ex obiecto bonam posse vitari, & absolutè reddi malam præcisè, quia est causa mala electionis: quia hoc ipso quo aliqua actio est effectiua rei moraliter mala, est mala; vt ostendi supràn. 70.

126
Salas.

Pro resolutione Nota, me dupliciter posse intendere finem honestum. Primò, formaliter, ita vt ipsum intendam propter propriam honestatem, siue ob rationem formalem necessarium honestam: quod dub. 4. ostendi esse necessarium vt intentio sit honesta, siue laudabilis. Secundò, materialiter, vt si velim pauperi dare eleemosynam, eiusue miseriam subleuare, non quia id honestum est aut hominem decet, aut Deo placet; sed ob finem aliquem indifferentem aut malum: qualis intentio est indifferens aut mala. Ex quo sequitur longè esse aliud nos intendere finem aliquem bonum, aliud verò nos eum intendere intentione ex se, siue ex obiecto suo moraliter bona & honesta, qualis illa sola est, quæ priore modo tendit in obiectum: quia hæc sola habet obiectum formaliter honestum.

127
Dupliciter
possum
intendere finem
honestum,
scilicet formaliter,
& solum materialiter.

Aliud est
nos intendere finem bonum, aliud id fieri intentione bona.

Nota Secundò, cum intentio propriè dicta significet voluntatem finis ex parte sua efficacem, omnem intentionem includere implicitè siue virtute volitionem alicuius mediæ, atque ita ipsum medium suo modo est partiale obiectum ipsius intentionis: illud enim omne est necessarium aliqua ratione obiectum nostræ volitionis quod per eam aliqua ratione verè volumus. Similiter cum omnis eligens aliquid medium, hoc velit quatenus vtile est ad finem, & propter huius bonitatem & consecutionem,

128
Omnis intentio est implicita volitio mediæ.

Omnis electio est implicita volitio finis.

omnis electio necessarium est implicita volitio ipsius finis, atque ita finis est etiam obiectum ipsius electionis, & quidem formale, cum sit ratio cur medium eligamus.

Hæc tamen inter hos actus est differentia, quòd, quia electio numquam ponitur nisi præcedente determinata intentione, quæ necessarium fertur in finem aliquo modo determinatum, saltem in bonum in communi (quod tunc in ratione obiecti est determinatum, quia determinatè expetit) electio etiam necessarium virtute fertur in finem determinatum. Contra cum intentio semper natura, & sæpè etiam tempore præcedat electionem, & finis possit sæpè obtineri per varia media, & consequenter per varias electiones; hinc intentio non dicit necessarium ordinem ad certam electionem, aut determinatum medium, sed solum ad medium aut electionem aliquam in confuso. Quia tamen nemo potest finem de facto intentum consequi, nisi certa aliqua media eligendo, & consequenter per determinatam electionem (quia nulla actio potest de facto poni nisi certa & determinata); hinc quando intentio iam actu causat ipsam electionem, sicut necessarium causat certam electionem, & circa certum medium, ita etiam necessarium implicitè in illa determinatè fertur, eaque simili ratione habet pro obiecto: iuxta iam dicta.

129
Electio necessarium respicit certum finem.

Intentio non respicit necessarium certum medium.

nequit tamen causare electionem nisi certum medium respiciat.

Et ratio est, quia intentio non aliter causat electionem, nisi quatenus inclinatur voluntatem vt eam eliciat, nec aliter ita voluntatem inclinat, nisi quatenus est volitio ab ea procedens, siue quatenus voluntas per eam aliquo modo ipsam electionem vult: nam intentio non inclinat voluntatem ad eligendum medium efficaciter, siue aliquid in ea producendo, sed se ipsa formaliter. Confirmatur Primò, quia voluntatem per intentionem inclinari in electionem mediæ in confuso, est ipsam in confuso electionem velle: ergo eam inclinari in electionem determinatam, est ipsam hanc determinatè velle, non quidem expressè, sed implicitè; sicut qui vult currere implicitè vult mouere pedes. Confirmatur Secundò, quia eiusmodi inclinatio continet absolutam repugnantiam cum nolitione talis electionis, ita vt nulla ratione possit ea consistere: cuius non est alia causa, quam quia est virtualis eiusdem volitio; idque non solum interpretatiua & secundum moralem æstimationem (sicut volens causam vult effectum ei necessarium coniunctum) sed vera & realis. nam aliàs sicut possum efficaciter velle talem causam, & simul absolutè desiderare illum effectum ex ea non sequi: ita possem tali intentione efficaciter inclinari ad hanc electionem, & tamen absolutè desiderare eam non sequi. quæ aperte implicat.

130
Qua ratione intentio causat electionem mediæ.

Hinc sequitur, fieri non posse vt aliquis prius intendat finem consequi sine ordine ad certum medium, & deinde intendat eum consequi per certum medium, nisi intentio aliquo modo in se mutetur, varietque obiectum; nam non possum rem aliquam velle prius solum in confuso, & deinde determinatè in particulari, siue eiusmodi volitionis & obiecti variatione.

131
Voles primò medium in confuso, & deinde determinatè, necessarium mutat intentionem.

CON-

132
Ex bona intentione nequit sequi mala electio.

CONCLUSIO I. Fieri nequit ut ex intentione ex se, sine ex obiecto suo formali verè honesta, siue qua intendo finem honestum quatenus, sequatur mala electio. Probatum Primò, quia sicut se habet conclusio ad antecedens, ita se habet electio ad intentionem: atqui ex antecedente vero impossibile est sequi malam conclusionem: ergo ex intentione honesta nequit sequi mala electio. Secundò, quia cum intentio non aliter moueat me ad electionem medijs, nisi quatenus hoc vtile est ad finem (vnde etiam de essentia ipsius electionis est vt feratur in medium qua vtile ad finem) fieri nullo modo potest, vt intentio moueat me ad medium quod sciam ad finem intentum omnino inutile esse, multo que minus si sciam id esse noxium & euersuum ipsius finis: atqui medium malum est inutile, imò etiam noxium ad acquirendum finem honestum qua honestus est: ergo ex huius intentione nequit scienter eligi. Et confirmatur, quia alijs possem scienter eligere medicinam sanitati noxiam præcisè vt sanitatem acquirerem, & amputationem tibiæ aut compedes vt celeriter currerem. quæ nemo sanus asserat.

133

Dices Primò, Etsi ex vera præmissa nequit per se sequi falsa conclusio, poterit tamen sequi per accidens, ratione alterius præmissæ ei adiunctæ: ergo similiter ex intentione bona poterit sequi mala electio ratione alterius intentionis malæ ei coniunctæ. Confirmatur exemplo; potest enim fieri vt quis ex amore iustitiæ velit satisfacere creditoribus, quia tamen simul est auarus, hæc voluntas per se esset inefficax; sed quia simul offertur occasio furandi atq; ita nocendi inimico, partim vt huic noceat, partim vt illis satisfaciatur furatur. vbi est duplex intentio, vna bona, altera mala, quarum neutra per se, vt suppono, eum ad furtum sufficienter moueret: ergo tunc bona intentio coniuncta alteri mala mouet ad malam electionem.

134

Ad argumentum Respondeo, negando consequentiam. Primò, quia numquam ex aliqua propositione siue per se, siue etiam ratione conjunctionis cum altera potest sequi consequens directè ipsi repugnans, siue contradictorium: mala autem electio directè repugnat honestæ intentioni: ergo ex ea nullo modo potest sequi.

Aliter sequitur electio ex intentione, aliter consequens ex præmissis.

Secundò, quia, vt duæ præmissæ constituent vnum antecedens, ex quo per bonam consequentiam conclusio inferatur, non est opus vt hæc cum vtraque separatim sumpta habeat aliquam veram connexionem, sed sufficit quòd habeat connexionem cum vtraque simul sumpta; vt patet in hoc syllogismo, *Omnis homo est animal, lapis est homo: ergo lapis est animal.* in quo consequens cum maiore secundum se sumpta nullam omnino habet connexionem. Et ratio est, quia præmissæ ne quidem partialiter & inchoatiuè conficiunt consequentiam prout separatim sumuntur, sed solum prout sunt coniunctæ & cum omnimoda dependentia inter se. Secus est in duabus intentionibus, præsertim non ita subordinatis, vt vnus finis sit vtilis ad acquisitionem alterius, mouentibus ad electionem eiusdem medijs: quæ singulæ per se & sine respectu

Electio procedens ex duplici intentione necessitatio cum vtraque separatim sumpta habet connexionem.

ad alteram, necessariò mouent ad electionem eiusdem medijs, & quidem sub speciali ratione quatenus medium est vtile ad proprium finem & non aliter, etsi fortè singulæ per se sine alterius accessu non moueant sufficienter ad electionem ponendam: quare vtraque per se immediatè & vt distincta ab altera debet habere aliquam connexionem cum electione. sicut cum duo diuersa ratione eandem nauem mouent, vnus remigando, alter trahendo, necesse est vt vterque per se immediatè imperum nauis imprimat, etsi fortè insufficientem ad eius motum. hinc simul cupiens audire Sacrum in templo, & diligenter studere, numquam vtraque intentione simul poterit moueri ad eligendam mansionem in cubiculo, aut itionem ad templum, sed solum alterutra ad alterutrum mouebitur. Electio autè mala nullo modo potest esse vtilis ad finem honestum, qua talis est, cum eum potius euertat. sicut mansio in cubiculo nequit esse vtilis vt eo tempore audias Sacrum in remoto templo. Quare ad confirmationem Respondeo, etsi talis possit moueri ad furandum, vt soluat debita, quatenus hæc solutio aliquod commodum annexum habet, aut ob similem finem; numquam tamen ad hoc moueri poterit ob honestatem iustitiæ, quæ per furtum nullo modo comparatur, sed euertitur: atque ita casus ibi positus est impossibilis.

135

Dices Secundò, Qui intendit solutionem debiti qua honesta est siue ob suam honestatem, intendit etiam ipsam solutionem secundum suam substantiam: atqui illud furtum ad hanc potest esse vtile: ergo poterit ex illa intentione eligi. Confirmatur, quia potest quis vna actione intendere solutionem debiti propter honestatè iustitiæ, & quia ipsi ex alia parte comoda est: atqui furtum ex hac parte potest ad illam intentionem esse vtile: ergo poterit ex ea eligi.

136

Respondeo, quidquid sit de maiore in confirmatione sumpta (quam cum D. Thoma 1.2. q. 12. a. 3. melius negatis) nego vtramque consequentiam: scilicet tam obiectionis, quam confirmationis, quia, cum per talem intentionem verè intendatur ipsa honestas quæ per eam electione euertitur, ipsa nequit me ad hanc mouere. Quare vt habens eiusmodi intentionem, eligat furtum, necessariò debet prius desinere efficaciter intendere illam honestatem, ac pergere amare solutionem præcisè propter commodum aliquod, aut ob similem finem. Sicut si quis intendens simul commodè viuere & feruire Deo, videret transitum ad hæresim esse vtilem ad prius, repugnare tamen secundo; non posset illum eligere, nisi prius desineret efficaciter velle feruire Deo. atque ita ex hac intentione neque per se, neq; per accidens posset ad illud medium eligendum moueri.

137

Dices Tertio, Medicina ex vna parte noxia sanitati, poterit ex alia parte esse vtilis: v. c. quædam generantia arthritidem sunt vtilia contra calculum; & hac ratione ab eo qui vtroque morbo laborat illa medicina poterit ex amore sanitatis eligi: ergo similiter actio vni particulari honestati repugnans, poterit alteri acquirendæ esse vtilis, v. c. furtum ad honestatem eleemosynæ, atque

atque ita poterit propter hanc eligi. Respondeo, negando consequentiam, quia illa medicina non habet in se formalem & immediatam repugnantiam cum sanitate, sed solum ratione alicuius sui effectus & dispositionis ipsius sumentis, atque ita non omnino & totaliter eius sanitati repugnat: quare ratione diversorum effectuum quos habet, & ratione diversae dispositionis ipsius aegri potest eius sanitati partim repugnare, partim conducere. Secus est de mala electione, quae sicut est formaliter & absolute in se inhonesta, ita formaliter & absolute omni morali honestati repugnat.

138
Namquam
interio pro-
prie vitatur
per electio-
nem.
Sals.
D. Thom.

CONCLUSIO II. Etsi ex intentione finis materialiter honesti possit sequi mala electio, nulla tamen unquam intentio finis honesti proprie loquendo vitatur per electionem malam, tamquam per sui circumstantiam aut effectum ex se secutum, ita ut ratione huius fiat mala, quae alias ex se & obiecto suo erat bona aut indifferens, siue non mala. Ita Sals 1. 2. tractat. 7. disp. 3. sect. 11. n. 147. & videtur aperta sententia D. Thomae 1. 2. q. 19. a. 2. ubi docet actum voluntatis ex obiecto bonum non posse fieri aliunde malum. Probat, quia vel illa electio ingreditur aliqua ratione obiectum illius intentionis, & cum hac tunc referatur circa obiectum malum, nullo modo potest ex obiecto esse bona, aut etiam indifferens (nam omne obiectum quod continet in se aliquid absolute malum, simpliciter in ratione obiecti est malum) vel nullo modo ingreditur rationem illius obiecti, & tunc etiam nequit verè sequi sine causari ex illa intentione, sed ad eam se omnino per accidens habet, ut ostendi in 129. & consequenter nequit ei tribuere malitiam tamquam illius effectus aut circumstantia: nam ad hoc requiritur ut aliquo modo per se, & non omnino per accidens eam sequatur. Ex quo sequitur solutio argumenti allati pro quarta sententia num. 126. quia intentio quae non est mala ex obiecto, nequit esse effectiva malae electionis.

Intio nul-
lo modo
mala ex ob-
iecto nequit
esse causa
malae elec-
tionis.

139
Ut haec clariora sint, Nota aliquem tripliciter posse intendere finem ex se honestum. Primo, cum determinato ordine ad medium malum; ut si intendat dare eleemosynam ex furto, saltem implicite, ut si videat se non posse eam aliter dare. & patet hanc intentionem habere partiale obiectum malum, scilicet usurpationem iniquam rei alienae.

Secundo, sine villo determinato ordine etiam implicito ad medium illicitum; ut si velit dare eleemosynam eo tempore quo id honestè facere potest, nullo modo cogitando de medio illicito ad id usurpando: & deinde ex avaritia, alia occasione eligat eam dare ex furto. quo casu prior intentio non fuit mala, sed ex ea manente omnino eadem & invariata non sequitur illa electio, sed ex alia intentione mala ei succedente, ut ostendi n. 129. & 130.

Tertio, cum directo ordine ad medium licitum, intendendo dare eleemosynam ex suis, & ex hac intentione multò minus potest sequi mala electio; sed ut hac sequatur necessaria est alia intentio.

140
Dices, Etsi ex prior intentione per se sum-
Coninck de act. supernat.

pra nequeat sequi talis electio, poterit tamen ex ea sequi prout erit coniuncta alteri volitioni malae, sicut ex propositione vera & falsa sequitur consequens falsum. Respondeo, negando assumptum, quia, ut ostendi nu. 134. numquam ex aliqua intentione, ratione alterius volitionis coniunctae sequitur electio, nisi illa etiam secundum se, dicat ordinem & inclinet ad eam electionem. quo casu, ut iam ostendi, intentio quae prius non dicebat ordinem ad illud medium, necessariò in se mutatur, ut possit ordinem ad illud dicere.

CONCLUSIO III. Omnis electio medii quantumvis ex se boni, si fiat ob malum finem, intrinsecè & ex obiecto suo est absolute mala, nec villo modo bona. Idem dicendum est de electione mali medii ob finem bonum saltem materialiter (quia, ut dixi, nequit fieri ob finem formaliter bonum.) Ita Valquez 1. 2. disp. 68. initio. Sals tract. 7. disp. 3. sect. 11. nu. 150. Curiel q. 18. a. 6. conclus. 2. & 3. Et est per se clara, quia, ut patet ex dictis, talis electio habet obiectum aut formale aut materiale absolute malum, & consequenter totale eius obiectum sine compositum ex utroque est absolute obiectivè malum. ut patet ex dictis dubio 2. atqui volitio habens obiectum ita absolute malum, est absolute & simpliciter mala: ergo illa electio est talis.

141

Et ex his est facile solvere obiecta quae a quibusdam contra hanc & secundam conclusionem obiciuntur, quia omnia supponunt talè electionem aut intentionem esse ex obiecto absolute bonam, quod iam ostendi esse falsum.

Hoc solum hic Notandum, quosdam in hac materia falli, non distinguentes haec duo, *Me vnum actum voluntatis alio actu referre, aut etiam imperare ob finem ei extrinsecum bonum vel malum;* & *Me eligere aliquod medium ob finem ei extrinsecum siue bonum siue malum.* Quia in priore casu actus relatus nullo modo fertur in obiectum actus referentis aut imperantis, ideoque ab eo non accipit intrinsecam vllam bonitatem aut malitiam; nec etiam ab actu imperante accipit bonitatem aut malitiam extrinsecam, quia hoc solum potest convenire actibus externis, ut ostendi dub. 10. In secundo verò casu illa electio habet pro obiecto formali ipsum finem intentum, & in eum implicitè fertur, ideoque ab eo intrinsecam malitiam accipit, si malus sit; aut bonitatem, si tam medium quam finis bona sint. si tamen medium electum sit malum cognitum tale, electio nequit vllam bonitatem accipere ex fine (etsi hic per impossibile esset formaliter honestus) quia cum in se mala sit, omnis bonitatis moralis est incapax: quia idem actus nequit esse intrinsecè bonus & malus; & ut supra ostendi, actus internus non est capax bonitatis extrinsecae.

142

Actus volū-
tatis impe-
ratis ob ali-
quem finem
non semper
est electio.

D V B I V M XII.

Vtrum intentio boni finis minuat malitiam electionis male?

143
Auctor operis imperf.

Auctor operis imperfecti inter libros Chryso-
stomi hom. 19. in illud Matth. 7. Omnis arbor
bona bonos fructus facit; docet bonam intentionem
tollere omnem malitiam electionis medi
mali. his verbis: Nam ex proposito bono, etiam quod
videtur malum, bonum est; quia propositum bonum
malum opus excusat. quod pluribus ibi allatis ex-
emplis comprobatur. Idem sentit Cassianus colla-
tione 17. cap. 17. 18. 19. & sequentibus, ubi do-
cet, licere ob finem bonum notabilis momen-
ti mentiri.

Intelligendi autem sunt hi Auctores non de
quibusvis operibus malis, sed de mendacio of-
ficioso, & similibus operibus, quæ non conti-
nent ita grauem repugnantiam cum natura ra-
tionali: nam omnino incredibile est, eos hoc de
idololatria, adulterio, & similibus facinoribus
vquam sensisse.

Almainus.

Alii, quos citat Almainus tract. 2. Moral. c.
12. diffic. 2. ferunt talem intentionem nullo
modo minuere malitiam operis.

144

CONCLUSIO I. Intentio boni finis num-
quam per se est causa cur opus aliàs malum lici-
tè fiat. Hæc conclusio aperte sequitur ex dictis
dub. 11. & patet expressè ex Scriptura. Nam Apo-
stolus ad Romanos 3. v. 8. ait eos blasphemare
& habere iustam damnationem, qui dicunt:
Faciamus mala vt eueniant bona. vnde Eccli. 34. v.
24. dicitur: Qui offert sacrificium de substantia pau-
perum, quasi qui victimat filium in conspectu patris
sui. Ratio est, quia bonum debet esse ex omni
parte bonum, & quouis defectu vitatur: &
quia, vt ostendi dub. 11. conclus. 3. volitio talis
operis habet obiectum absolute malum, &
consequenter est mala.

ad Roman.

Eccli.

145
Bona inten-
tio quando-
que per ac-
cidens est
causa cur
malum me-
dium bene-
eligatur.

Dixi, nunquam per se est causa. Quia quando-
que per accidens ratione inuincibilis ignoran-
tiæ operatis, omnino credentis licere aliquando
ob finem bonum facere opus aliàs malum, fie-
ri posset, vt ita operans omni profus culpa va-
caret.

146
Matth.

Dices Primò, Matth. 6. dicitur, Si oculus tuus
simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit, id est
si intentio fuerit recta & bona, opus quod inde
sequetur erit etiam bonum: ergo intentio boni
finis iustificat malam electionem. Secundò, li-
cità occidis inuaforem quando hoc necessa-
rium est ad tui defensionem: ergo bona inten-
tio iustificat malam electionem.

147

Ad primum, nego consequentiam: quia Chri-
stus ibi loquitur de hypocritis qui faciunt mul-
ta opera ex obiecto bona ob vanam gloriam,
atque ita ea vitiant, ob malam intentionem. &
dicit horum vitam futuram bonam, si haberent
bonam intentionem. Respondeo Secundò, &
magis literaliter, Christum ibi solùm docere id
quod docui suprà, scilicet malum opus num-
quam posse sequi ex bona intentione, & con-
sequenter quamdiu nostra intentio in se re-
cta permanet, futurum vt caueamus ab omni

Qua ratione
bona intentio
faciat om-
nia opera
bona

opere prauo, atque ita totum corpus nostrum,
siue omnia opera nostra fore lucida, non qui-
dem ita vt opera aliàs mala ratione bonæ inten-
tionis fiant bona; sed ita vt bona intentio quam-
diu perseverat, faciat vt quantum in ipsa est nullo
modo mala opera faciamus: quia, etsi ex bono fine
malè intento possit sequi mala electio, num-
quam tamen ex intentione secundum se recta
& bona potest sequi mala electio, vt ostendi
dub. 11. atque ita generatim omnia opera quæ
verè fiunt ex bona intentione, sunt bona; non
tamen ea omnia quæ fiunt ex intentione boni
finis; quia huius intentio sæpè est mala.

Ad secundum, nego consequentiam: quia
tunc occisio non est propriè licita, quia fit bo-
na intentione, sed quia est occisio iniuste inua-
dentis necessaria ad vitæ defensionem, quæ
per se & ex obiecto in dictis circumstantiis li-
cita est.

CONCLUSIO II. Intentio boni finis minuit
malitiam malæ electionis. Est iam communis.
& expressè eam docet D. August. 1. contra men-
tadum cap. 8. vbi ait: Peior est qui concupiscendo,
quam qui miserando furatur, vt scilicet det ele-
mosynam. Ratio est, quia illa intentio reddit
malitiam medi electi minùs voluntariam, &
consequenter electionem minùs malam. Idque
Primò, quia medium malum quatenus vtile ad
bonum finem, induit quamdam speciem boni,
atque ita ipsius malitia ex parte occultatur, &
redditur eligenti minùs voluntaria, quia minùs
cognita. Qua ratione fieri posset vt eius malitia
alicui omnino occultaretur, atque ita illud eli-
gens ob inuincibilem ignorantiam omnino ex-
cusaretur. Et hac ratione probabile est quando-
que aliquos non peccare officiosè mentiendo,
non præcisè ratione bonæ intentionis; sed quia
inuincibiliter credunt se hinc & nunc ad euitan-
dum graue malum ad hoc teneri. Secundò, quia
quando medium malum appetitur ob finem
bonum, bonitas finis magis appetitur, quam
malum medium, & eligens hoc non appetit nisi
compulsus quodammodo ex necessitate & a-
more boni finis, atque ita minùs voluntariè id
appetit, quam si id propter se appeteret.

Dices Secundò, D. August. 1. 50. homiliarum
hom. 7. sub finem, de furante vt det eleemosy-
nam, ait: Si totum det pauperibus, quod abstulerat,
addit potius peccatum quam minuat; ergo ea inten-
tio non minuit peccatum. Secundò, si intentio
boni finis minuat peccatum, intentio finis me-
lioris magis minuet: ergo poterit esse intentio
finis tam boni vt omnem malitiam tollat.

Ad primum, nego consequentiam, quia D.
August. non dicit ipsam furtum eo casu esse pe-
ius quam si alio fine fieret (hoc enim falsum est,
ipsique, vt patet ex dictis, repugnat) sed ipsam
largitionem rei furtiue non esse bonam, sed no-
uum peccatum. quia est noua attentatio rei a-
lienæ inuito domino, qua ipsius recuperatio
redditur difficilior. sicut esset etiam nouum
peccatum, & quidem peius, si fur in alios vsus
eandem rem consumeret.

Ad secundum, Respondeo meliorem finem
per se non minuere malitiam electionis, sed so-
lùm aliquando per accidens quatenus magis
occultat

148

August.

Qua ratione
intentio bo-
ni finis mi-
nuat malitiam
electionis.

149

August.

150

occultat malitiam mediū, aut maius sui excitat desiderium, atque ita efficit ut malitia mediū sit minus voluntaria: quamdiū tamen hanc non omnino occultat, non tollit omnino voluntarium, & consequenter nec peccatum.

D V B I V M XIII.

Utrum electio mediū ac opus electum, sint semper tam bona, quam sit ipsa intentio finis?

151
D. Thom.

Intentio potest dupliciter esse melior electio-
ne.

Electio habet duplex obiectum.

Vna electio potest dupliciter esse melior alia.

152

Intentio sed pe non respondet fini incho.

Hanc difficultatem disputat D. Thomas 1. 2. qu. 19. a. 8. eamque 4. conclusionibus explicat, quas hinc solum breuiter ponam, & paucis explicabo. Pro earum tamen intelligentia cum ipso D. Thoma Nota Primò, intentionem posse esse dupliciter meliorem electione ac opere externo. Primò, ratione obiecti, ut si intendas maius bonum quam possis per medium electum consequi. Secundò, ratione maioris perfectionis intentionis, ut si finem intendas eames, & medium remissè eligas ac exequaris, ob difficultatem quam in eo reperis.

Nota Secundò, electionem habere duplex obiectum, scilicet proximum siue medium utile ad finem, & remotum siue finem ipsum: nam qui expetit medium quia utile ad finem, implicitè appetit finem.

Nota Tertio, vnam electionem dupliciter posse esse meliorem altera. Primò, in ratione physica, & efficacia ad finem consequendum. Secundò, in ratione perfectionis moralis & meriti.

CONCLUSIO I. Bonitas quam habet electio ex obiecto proximo, non semper respondet bonitati finis intenti. Dupliciter enim potest deficere. Primò, quia eligimus medium fini improporcionatum: ut si interdum exstruere templum quod constaret centies mille autis, & tantum vellem dare mille. Et tunc electio opusque electum nec in ratione meriti, nec in ratione efficacia respondent finis intento: ut per se patet. Sed eo casu ipsa etiam intentio in se inefficax est, & ex parte solum quaedam velleis, atque ita nec ipsa respondet bonitati finis siue obiecti sui, presertim quando hic defectus non prouenit ex impedimento extrinseco, v. c. ex impotentia tantum dandi, aut simili. Atque ita hoc casu propriè loquendo electio non deficit à perfectione ipsius intentionis, sed solum à perfectione finis intenti. Secundò, quando quis ex parte sua eligit medium efficax ad finem, sed executio impeditur: ut si mittam sufficientem pecuniam pro templo extruendo, sed hæc ab aliis rapiatur. Et tunc etsi electio & executio mediū in ratione efficacia non omnino respondeant finis intento; respondent tamen in ratione bonitatis moralis ac meriti: quia talis tantum meretur ac si pecunia non fuisset intercepta.

153

CONCLUSIO II. Bonitas tamen quam electio habet ex obiecto remoto, respondet bonitati quam intentio habet ex obiecto. Patet, quia hac ratione ipse finis intentus est etiam obiectum electionis, & quidem ex quo hæc

Coninck de act. supernas.

precipiè bonitatem moralem accipit.

CONCLUSIO III. Perfectio intensiua electionis non semper respondet perfectioni intensiua intentionis. Quia sæpè finem feruentè amamus, & tamen eius media ob difficultatem, quam in eis apprehendimus, repidè amplectimur, ac exequimur. Electio tamen etiam illam bonitatem intentionis semper aliquo modo participat. Primò, verè & intrinsecè, quatenus feruentior intentio semper est causa cur voluntas feruentius & efficacius medium eligat & exequatur, quam aliàs faceret si intentio esset remissior.

154
Electio sæpè remissior intentione.

Electio dupliciter participat bonitatem intentionis.

Secundò, secundum quamdam denominationem extrinsecam & communem apprehensionem, qua intentio finis & electio ac executio mediū censentur quasi vnus actus, in quo præcipuum locum & quasi rationem formæ obtineat intentio, atque ita toti aggregato suam bonitatem aut malitiam tribuat. Et hac ratione electio censetur aliqua ratione accipere bonitatem aut malitiam ab intentione; sed, ut dixi, improprie. nam propriè loquendo sunt duo omnino distincti actus non modò in genere physico, sicut actus internus & externus, verum etiam in genere moris: & consequenter vnus non habet se per modum formæ respectu alterius, nec vllam bonitatem aut malitiam ei propriè communicat, iuxta dicta dub. 10.

155

CONCLUSIO IV. Quandoque perfectio electionis, vel potius volitionis imperatæ, & perfectio operis externi habent rationem obiecti respectu intentionis siue actus imperantis: ut quando volo feruentem actum penitentia elicere, multa bona facere, &c. & tunc actus imperati non semper sequuntur quantitatem intentionis siue actus imperantis; quia sæpè proponimus multa bona feruentè agere, & tamen pauca, & quidem repidè facimus. Ratio est, tum quia voluntas imperans est sæpè ex parte sua inefficax, & ex parte solum quaedam velleis, quæ occurrentibus in executione difficultatibus statim remittitur ac frangitur. tum etiam quia voluntas nostra non semper habet sufficientes vires, ut quæuis opera heroica prout veller operetur: sed ad hoc requiritur singularis Dei gratia.

156

Melius sæpè proponimus quam exequamur.

Sæpè proponimus quæ supra vires sunt.

Dices, Ergo tunc in secundo casu tantum quis merebitur, ac si ea opera faceret: quia voluntas pro facto reputatur, quando deest facultas. Respondeo, hoc solum verum esse quando voluntas est ex se perfecte efficax, & aliunde ab opere externo impeditur. Secus autem esse quando in se imperfecta & inefficax est, etsi non sit tunc in nostra potestate ut sit perfectior. Quamquam vix credo contingere, ut vnquam tam perfecte amemus virtutem, ut præcisè defectu gratia tunc non possimus eam amare perfectius; sed semper aliquis defectus est ex nobis. nã Deus qui nos semper cupit in perfectione proficere, ad hoc ex sua parte nõ deest.

157

Quando voluntas reputatur pro facto.

Vix vnquam amamus virtutem quantum possimus.

D V B I V M XIV.

Qua ratione bonitas actus interni pendeat a circumstantiis?

Hoc dubium hic precipue proponitur, vt possimus cognoscere, an actus internus ex obiecto bonus possit fieri malus ratione alicuius verae circumstantiae; aut an bonitas eius possit per eam retinere veram rationem circumstantiae augeri, vel minui.

158 D. Thom. Quid dicatur circumstantia actionis.

Circumstantia est accidens actionis.

159 Circumstantia actionis hanc necessitatem immutat.

160 Potest aliquid sub vna ratione esse actioni essentiali, & sub alia circumstantia.

161

162

Vt hac melius intelligantur, Nota Primò, ex D. Thoma 1. 2. qu. 7. a. 1. id proprie dici circumstantiam alicuius actionis humanae; quod ei ita coniungitur ac aliquam cum ea connexionem habet, vt eam quidem aliquo modo afficiat, eamque aliqua ratione immutet, & tamen non pertineat ad eius essentiam siue substantiam, neque intrinsece vt pars essentialis, neque extrinsece vt obiectum, alia sic similia a quibus actus essentialiter pender. Atque ita omnis circumstantia se habet instar accidentis respectu actus cuius est circumstantia.

Nora Secundò, aliquid dupliciter posse alicui actui accidere. Primò, considerato secundum esse suum naturale. Secundò, considerato secundum esse morale. & de his solis nobis hic est disputatio, quia aliae circumstantiae non pertinent ad Theologum.

Ex quibus sequitur Primò, id quod actionem nullo modo afficit, siue quod eam neque secundum esse naturale, neque secundum esse morale immutat, etsi tempore vel loco ei coniunctum sit, non esse tamen proprie ipsius circumstantiam. vt quòd, dum aliquis dat eleemosynam, sol luceat aut non luceat. Item ea quae immutant quidem actionem secundum esse suum physicum, non tamen secundum esse moris, non esse huius circumstantias, quatenus consideratur secundum esse morale. vt quòd aliquis alium hasta aut gladio occidat. quare de his hic nulla nobis est quaestio.

Sequitur Secundò, id a quo actus substantialiter pender, ita vt eo absente nequeat manere idem specie aut etiam numero actus, non posse esse proprie ipsius circumstantiam, saltem secundum eam rationem, secundum quam hic ab eo ita pender. quamuis alia ratione, secundum quam ab eo non pender, possit ei esse circumstantia. quae infra exemplis illustrabimus.

Vnde sequitur Tertio, saepe contingere vt aliquid alicui actui sit accidentarium & circumstantia, quatenus consideratur secundum esse naturae; quod ei est essentiali, quatenus consideratur in esse moris, vt quando actio ab aliquo extrinseco primo accipit quòd sit bona vel mala. Item aliquando quod actioni secundum vnam speciem moralem est essentiali, secundum aliam ei est accidentale.

Patet exemplo. furatur quis rem alienam depositam in loco sacro, quae sit magni pretii. rem hanc esse alienam, aut depositam in loco sacro sunt accidentaria ipsi acceptioni considera-

tae secundum esse naturae; quia physicè esset eadem acceptio, etsi hae absent. Eam autem esse alienam, constituit eam actionem in specie furti: vt enim hae acceptio sit furtum necessarium debet esse acceptio rei alienae: atque ita quatenus habet rationem furti, hoc non est ei accidentale aut circumstantia, sed essentiali. Est tamen ei sub ea ratione accidentale, & consequenter circumstantia, quòd ea res sit deposita in loco sacro; nam ea acceptio esset verè furtum & iniustitia, etsi res non esset deposita in loco sacro. hoc tamen est necessarium, vt acceptio habeat rationem sacrilegii, ideoque ei sub ea ratione est essentiali. Quòd autem sit magni pretii, est illi accidentarium tam quatenus habet rationem furti, quam quatenus habet rationem sacrilegii. atque ita hoc simpliciter est circumstantia tam furti, quam sacrilegio.

Sequitur Quarto, aliquas circumstantias dare actui primam speciem moralem, ea scilicet quae faciunt vt actio quae ex obiecto alia esset indifferens, fiat bona vel mala. v. c. ambulare est ex se actio indifferens, si tamen fiat ob bonum finem, erit actio bona moraliter, & contra erit mala si fiat ob malum finem. Item acceptio alicuius rei ex se indifferens est, si tamen sit acceptio rei alienae inuito domino erit furtum. vt autem patet ex dictis, etsi hae possint esse circumstantiae ipsius actionis quatenus consideratur secundum esse naturae, non tamen quatenus consideratur secundum esse moris: quia ipsa primam speciem moralem ab ea circumstantia accipit: atque ita ei essentiali est. Alia verò circumstantiae transferunt actionem ad aliam speciem in genere moris: vel potius superaddunt ei secundam speciem: sic rem furtiuam esse depositam in loco sacro, superaddit furti rationem sacrilegii.

Quaedam verò non transferunt rem ad aliam speciem, sed solum augent vel minuunt eius bonitatem aut malitiam intra eandem speciem. vt quòd res in eleemosynam data aut furto accepta, sit magni vel parui pretii.

Vbi Nora Tertio, eas circumstantias superaddere actui nouam speciem bonitatis aut malitiae, quae quia ex se habent speciem conuenientiam aut repugnantiam cum natura rationali siue recta ratione, efficiunt vt actui in sit aliqua bonitas aut malitia specie distincta ab omni ea, quam prius seclusa ea circumstantia habebat, siue quae priorem in suo conceptu formali non inuoluit.

Potest autem hoc tripliciter fieri. Primò, ita vt actio sine ea nec esset bona nec mala, & tunc dat ei primam speciem moralem: & talis circumstantia est rem, quam accipis, esse alienam; vt patet ex dictis.

Secundò, vt actus secundum se malus acquirat nouam speciem malitiam, quae priorem non supponit, & potest sine ea existere. vt si quis fornicetur in templo. hae actio praeter fornicationem continet malitiam sacrilegii, quatenus per eam locus sacer violatur: quae malitia specie distinguitur a priore, & potest sine ea esse. nam si quis in templo sine iusta necessitate cognosceret propriam coniugem, eodem modo violaret

163

Qua ratione circumstantia dent primam speciem moralem.

Circumstantia quandoque mutat speciem, quandoque non.

164 Quae circumstantiae mutant speciem.

165 Id sit tripliciter.

laret sanctitatem loci, & tamen non committeret fornicationem.

166

Tertio, vt malitia ex circumstantia necessario supponat in actu aliam malitiam priorem, a qua tamen secundum intrinsecum suum conceptum distinguitur: talis est malitia adulterii vt sic, quæ consistit in speciali iniuria erga maritum, & contra honorem Sacramenti in Christianis, atque ita secundum suum intrinsecum quidem conceptum est distincta à malitia fornicationis, hanc tamen supponit; quia nemo potest in se admittere malitiã adulterii, siue committere illam iniuriam in maritum & Sacramentum, nisi simul admittat malitiam fornicationis. Quod tamen hæc malitiã secundum intrinsecos conceptus specie differant, patet, quia prior est præcisè contra castitatem, alia est contra iustitiam & honorem Sacramento debitum.

167
Quæ circumstantiæ non mutant speciem.

Contra verò illæ circumstantiæ non mutant speciem moralem ipsius actus, sed solum eius bonitatem aut malitiam intra eandem speciem augent aut minuunt; quæ quia ex se non habent specialem conuenientiam aut repugnantiam cum natura rationali, etiam actui nullam specialem bonitatem aut malitiam tribuunt, quæ in suo conceptu differat ab omni alia bonitate aut malitia quam ex obiecto secundum se considerato habet. v. c. rem furto ablatam esse magni pretii, non dat actioni specialem malitiam distinctam ab iniustitia ipsius furti, sed hanc solum auget, eamque ita intrinsecè includit, vt concipi nequeat vt ab ea distincta.

168

Dices, ex dictis nu. 159. & 160. sequi Primò, quantitatem rei furto ablatæ aut in eleëmofynam datæ non esse circumstantiam actus: nam ad eius substantiam pertinet; alia enim numero est acceptio, qua quis accipit 10. aureos, alia qua accipit vnum.

Secundò, ea quæ dant actui speciem moralem bonitatis aut malitiæ, communiter non esse veras circumstantias actionis consideratæ in esse naturali, quia communiter eius esse naturale nullo modo immutant, atque ita respectu illius habent se omnino impertinentes.

169
Quæ ratione quantitas rei acceptæ fit circumstantia.

Ad primum, Respondeo quantitatem talis rei posse dupliciter variari. Primò, ratione magnitudinis materiæ, vt in exemplo ibi allato. Secundò, præcisè ratione diuersitatis pretii rei acceptæ aut datæ: sæpè enim fit vt eadem res modò sit vilis, modò pretiosa; & tunc patet physicè esse eandem omnino dationem aut acceptionem, siue vilis sit, siue pretiosa; atque ita in hoc casu res non habet difficultatem.

170

In priore autem casu si physicè & propriè loquamur, non potest omnino esse eadem numero actio, quando res in parua, & quando in magna quantitate datur aut accipitur, sed semper necessariò saltem ex parte est diuersa. tamen secundum æstimationem moralem hæc diuersitas censetur accidentalis, quia secundum hanc non tam æstimatur quantitas rei acceptæ, quam pretium, ideoque quantitas censetur inter circumstantias non variantes species; quia in ordine ad iudicium morale eodem modo se habet, & eadem ratione illud variat ac si esset vera circumstantia intra eandem speciem, bonitatis.

Coninck de act. supernat.

nitatem aut malitiam augens: ideoque communiter vt talis censetur. Et similis ferè est ratio in duratione ac intensioe ipsius actus: quæquam hæc magis accidentalis est actui; nam actus perseverans absolutè idem secundum substantiam potest esse modò remissior, modò intensior: atque ita intensio & remissio possunt absolutè dici veræ circumstantiæ actus.

Ad secundum Respondeo, etsi eiusmodi circumstantiæ non mutant physicè actionem secundum esse naturæ, hoc secundum se variando; tamen mutant illud moraliter, efficiendo vt habeat certum esse morale, quod antea non habebat, atque ita illud esse naturale actionis verè moraliter efficiunt. sicut physica accidentia substantiæ suo accessu non mutant hanc substantialiter, verè tamen eam efficiunt & mutant accidentaliter. Et simile est de circumstantijs, quæ actioni habenti vnam speciem morale addunt secundam. v. c. re ablatam furto esse sacrâ, non mutat furtu in specie furti, mutat tamè illud furtum efficiendo vt sit simul sacrilegium.

171
Quæ ratione circumstantia moralis variat actû.

Nota Quartò, satis inter omnes consistere dari veras circumstantias actionis externæ, tam quæ addant ei nouam speciem bonitatis aut malitiæ, quam quæ has intra eandem speciem augeant. Sed tota difficultas est de actibus voluntatis, vtùm in iis dentur etiam veræ circumstantiæ, quæ ipsius bonitatem aut malitiam intra eandem speciem aut etiam extra eam variant. Quæ de re variæ sunt sententiæ.

172

Prima docet, nullam dari veram circumstantiam actionis voluntatis, sed omnem variationem quæ in eius bonitate aut malitia reperitur, protendere ex parte obiecti. Pro hac sententia communiter citantur Gabr. in 2. d. 41. a. 2. in probatione conclus. 4. & in 3. d. 23. q. 1. a. 1. lit. L. & M. & Durand. in 2. d. 28. q. 1. a. 3. Sed hiloquuntur solum de actionibus bonis. & in conclusionibus videntur solum intendere nullas dari circumstantias, quæ dent actioni bonitatem specificam; tamen in probationibus videntur generatim concludere bonitatem actionis internæ non variari nisi ex solo obiecto. & fortè senserunt idem contingere in actionibus malis ipsius voluntatis, quia si eorum rationes absolutè sumptæ essent veræ & efficaces, valerent etiam in actionibus malis.

173

Gabriel.

Durand.

Probatur hæc opinio Primò, quia nihil dat actioni internæ bonitatem aut malitiam, nisi sit volitum: atqui quidquid est volitum, est obiectum actus voluntatis: ergo non potest esse eius circumstantia: quia obiectum habet se essentialiter respectu actus, circumstantiæ verò accidentaliter. Confirmatur, quia sicut se habet cognitum ad cognitionem, ita se habet volitum ad volitionem: atqui omne cognitum habet ratione obiecti respectu cognitionis; & si mutetur, hanc substantialiter variat, ideoque nequit esse eius circumstantia: ergo idem dicendum est de quouis volito respectu volitionis.

174

Probatur Secundò, quia D. Thomas 1. 2. qu. D. Thom. 19. a. 2. docet, bonitatem actus voluntatis pendere ex solo obiecto.

Secunda sententia generatim docet, actui interno conuenire circumstantias,

175

E 3

tias,

Medina.

tias, non solum quæ variant eius bonitatem aut malitiam intra eandem speciem; sed etiam quæ decet ei certam speciem bonitatis vel malitiæ. Ita Medina 1. 2. qu. 18. a. 4. ubi generatim docet, omnem circumstantiam actus externi esse etiam circumstantiam actus interni.

Probat Primò, quia actus internus & externus sunt in genere moris eiusdem speciei, imò vnus idemque actus: ergo circumstantiæ vnus sunt etiam circumstantiæ alterius. Secundò, quia valor & meritum operum primò & præcipuè conuenit actui interno: ergo circumstantiæ quæ augent meritum; sunt circumstantiæ actus interni. Tertio, quia actus interior potest imperari ab alio actu interiori; at qui ille tunc accipit ab hoc bonitatem aut malitiam distinctam ab ea, quam habet ex obiecto: ergo tunc actus imperans est circumstantia actus imperati.

176

Sed hæ rationes nihil conuincunt. Ad primam, nego consequentiam: nam sicut non obstante, quòd illi actus sint idem actus in genere moris, manent tamen secundum se & in esse naturæ actus absolute distincti habentes diuersa omnino obiecta, & distinctas essentias; ita etiam habent diuersa accidentia, & quod vni est essentialiale potest alteri esse accidentiale: v. c. vult aliquis ire ad templum vt oret, finis intentus est omnino extrinsecus & accidentarius tali actui externo (nam hic esset omnino eadem actio, si fieret ob alium finem) est tamen obiectum formale ipsius volitionis; nec potest finis ille mutari, nisi mutetur essentialiter dicta volitio. Quod non solum verum est de ipsa intentione finis (vt vult Medina supra) sed etiam de ipsa electione mediæ: nam hæc fertur in obiectum qua vile ad talem finem, atque ita habet pro obiecto formali ipsam utilitatem ad finem, quæ necessariò ad diuersos fines, diuersa est; & consequenter obiectum formale electionis & ipsa electio sunt diuersa, quoties diuersi fines intenduntur.

Ex diuerso fine non solum interio, sed etiam electio mutatur.

Medina.

Ad secundam, nego consequentiam: quia hæ circumstantiæ possunt solum esse circumstantiæ respectu actus externi, & pertinere ad obiectum actus interni, vt patet ex fine extrinsecò, ad quem actus externus refertur.

Ad tertiam, nego minorem. supra enim dubio ostendi non esse veram.

177

Probat ergo hæc sententia Quartò, quia quando quis vult furari in templo depositam præcisè quia ipsi commoda est; hanc rem esse depositam in templo est eius volitioni considerata secundum esse naturæ omnino accidentale. nam eadem omnino esset volitio si illa res ibi casu esset & non deposita, aut si locus ille non esset sacer: ergo hæc conditio est illi volitioni considerata secundum esse naturæ vera circumstantia. Consequentia patet: nam id quod actionem consideratam secundum esse naturæ accidentaliter afficit, mutans eam in genere moris, est eius circumstantia: at qui illud est tale respectu actus interni, ergo est eius circumstantia.

178

Dices, Talis fur non solum vult accipere eam rem secundum se, sed etiam vult eam circumstantiam: quia vult accipere rem depositam in

loco sacro; atque ita ipsa circumstantia & violatio loci sacri se tenent ex parte obiecti. Respondeo, ipsum solum interpretatiuè velle eam circumstantiam siue violationem loci sacri, formaliter autem & directè eam nullo modo velle: atque ita ea circumstantia sicut solum accidentaliter pertinet ad obiectum illius volitionis, ita etiam solum accidentaliter pertinet ad ipsam volitionem, siue hanc spectes præcisè secundum rationem suam physicam, siue etiam quatenus habet præcisè rationem furri; vnde etiam secundum vtramque rationem maneret omnino eadem, etsi abesset ea circumstantia, non minùs quàm actus externus maneret idè: ergo respectu vtriusque est eodem modo accidentalis, & consequenter circumstantia. Confirmatur, quia illa circumstantia non minùs pertinet ad obiectum actus externi quàm interni: nam sicut hic est volitio acceptionis rei loco sacro depositæ, ita ille est acceptio rei loco sacro depositæ: ergo respectu vtriusque eodem modo aut est aut non est circumstantia.

Ethinc patet solutio primi argumenti allati pro prima sententia. nam vt aliquid det malitiam actioni internæ, sufficit quòd sit volitum interpretatiuè, quod ipsi volitioni secundum se accidentarium est, & consequenter circumstantia. Ad confirmationem, nego maiorem: nam nihil potest esse cognitum nisi cognitio physicè & realiter in illud saltem implicite fertur: quod non requiritur vt aliquid possit dici quacumque ratione volitum, vt patet in iis quæ solum sunt volita interpretatiuè & secundum æstimationem moralem. Adde, etsi, vt aliqua circumstantia det volitioni speciem malitiæ, necesse sit vt sit aliquo modo volita, secus tamen esse de circumstantiis quæ eius malitiam solum augent aut minuunt intra eandem speciem. vt ostendam conclusi. Ad auctoritatem D. Thomæ respondebo infra conclusi.

179

Vt autem hac in re clariùs procedamus, & veritatem eruamus, distinguendum est Primò, inter circumstantias mutantes speciem, & eas quæ solum augent bonitatem aut malitiam. Quia priores se tenent ex parte obiecti, & hoc immediatè afficiunt, ipsam verò volitionem solum mediante obiecto, & quatenus in eo aliqua ratione saltem interpretatiuè volitæ sunt. secus ferè est de secundis: quare hæc magis propriè dicuntur circumstantiæ ipsius actionis, quàm illæ.

Idem distinguendum est inter actiones bonas & malas: est enim inter hæc omnia valdè diuersa ratio, vt mox patebit.

CONCLUSIO I. Dantur veræ propriæ, & immediatæ circumstantiæ actus interni tam boni quàm mali, augentes aut minuents earum bonitatem aut malitiam. Est ferè communis, vt patet ex Vasquez 1. 2. disp. 30. n. 3. & disp. 57. c. 1. & Salas 1. 2. tractat. 4. sect. 1. Patet, quia intentio & remissio actus, maior aut minor libertas, personæ operantis dignitas, &c. augent vel minuunt ipsius bonitatem aut malitiam, & tamen non sunt de substantia ipsius actus: nam manente actu secundum suam substantiam eodem numero, imò omnino inuariato (vt, si sola digni-

Differentia inter volitionem & cognitionem.

180
Differentia inter circumstantias mutantes speciem, & alias.

181

Vasquez Salas.

dignitas personæ mutetur) illa possunt variari: ergo sunt ei accidentaria, & consequenter circumstantia.

182 Dices, Omnes hæ circumstantiæ habent rationem obiecti respectu actus voluntatis: ergo non sunt ipsius circumstantiæ saltem immediatè. Antecedens probatur, quia eliciens v. c. amorem castitatis, non solum vult ipsam honestatem castitatis, sed etiam vult eam tam intensè aut remissè amare; item cum tanta dignitate, aut indignitate suæ personæ, aliisque similibus personæ aut obiecti circumstantiis: ergo hæc omnia sunt ab eo volita, & consequenter habent rationem obiecti. Confirmatur, quia nihil potest augere bonitatem aut malitiam actus, nisi sit volitum: atqui quidquid est volitum, habet rationem obiecti respectu volitionis: ergo quidquid huius bonitatem aut malitiam auget, habet rationem obiecti.

183 Ad argumentum contrarium eiusque probationem, nego antecedens. Primò, quia videtur per se absurdum dicere intentionem aut remissionem ipsius actus, cum sint aliquid ipsius actus, habere rationem obiecti respectu ipsius actus, atque adeò hunc esse obiectum sui ipsius. Item videtur omnino absurdum, elicientem amorem castitatis habere pro obiecto suo etiam partiali dignitatem suæ personæ, & eodem actu hanc velle. Secundò, quia, etsi elicientem actum posset aliqua ratione dici velle circumstantias augentes eius bonitatem, non tamen eam minuentes, v. c. indignitatem suæ personæ, &c. Tertiò, quia elicientem actum sæpe aut non aduertit quàm intensè aut remissè, aut quàm dignus aut minus dignus actum eliciat; aut etiam hæc omnino ignorat: ergo saltem tunc hæc non possunt habere rationem obiecti, quia nihil potest esse volitum, nisi sit actu cognitum; & certum est etiam eo casu bonitatem aut meritum ipsius actus augeri aut minui ex illis circumstantiis. Nam aliàs maximi Sancti, qui ex summa humilitate reputant se habere minimam gratiam, aut etiam se esse peccatores, non magis cæteris paribus, suis bonis operibus mererentur, quàm si reuera tales essent quales se reputant. Item existens in peccato mortali, qui omnino crederet se esse in gratia, eliceret actum castitatis tam bonum & meritorium, ac si esset in gratia. Item habens actum valde intensum, si super hoc non reflecteret, aut etiam quia ex humilitate omnia sua parui facit, verè crederet suum actum esse remissum, non plus mereretur, quàm si verè remissus esset. Quæ omnia absurda sunt.

Ex quibus patet responsio ad confirmationem. Maior enim solum est vera in circumstantiis, quæ se tenent immediatè ex parte obiecti, ideoque non afficiunt volitionem, nisi quatenus saltem interpretatiuè volitæ sunt.

184 Dices Secundò, Actus voluntatis super se ipsum reflectitur: eodem enim actu quo aliquid volo, etiam volo me hoc velle: ergo ipse vnà cum circumstantiis quibus hæc & nunc fit, siue quibus ipse afficitur & aliqua ratione mutatur, habet rationem obiecti respectu sui ipsius; atque ita saltem hac ratione omnes ex circum-

stantiæ se tenent ex parte obiecti. Respondeo Primò, hæc saltem non habere locum in iis circumstantiis, quæ ab operante ignorantur: hæ enim nulla ratione possunt ab eo etiam per actum reflexum esse volitæ; & tamen, vt iam ostendi, hæc etiam verè augent vel minuunt bonitatem aut malitiam actus voluntatis.

Respondeo Secundò, actum voluntatis habere suam bonitatem aut malitiam propriè, non prout reflectitur virtute super seipsum, sed prout talis operans per eum directè tendit in tale obiectum; vt sic autem seipsum non habet pro obiecto; & consequenter hac ratione, atque adeò quatenus habet propriè bonitatem aut malitiam, supradicta erunt ei veræ circumstantiæ.

Ad auctoritatem D. Thomæ allatam n. 174. varii variè respondent, vt patet apud Medinam in eum articulum, & Valquez disp. 51. c. 1. Quibus omissis Respondeo Primò, D. Thomam ibi non agere de quibusvis circumstantiis, sed solum de iis, quæ mutant speciem: vt patet ex §. Sed contra, & responsione ad 2. Nulli ibi igitur negat bonitatem aut malitiam posse augeri aut minui per circumstantias; sed solum asserit, Bonitatem voluntatis pendere ex eo solo, quod per se facit bonitatem actus, scilicet ex obiecto, clarè ostendens se loqui de bonitate, qua actus primò & per se bonus est; non autem de ea, qua est minus vel magis bonus. Respondeo Secundò, etsi D. Thomas ibi quandoque per accidens faciat mentionem actionis malæ; tamen nulli negat huius malitiam pendere à circumstantiis; loquendo etiam de malitia, mutante speciem. Quare D. Thomas ibi solum docet secundam nostram conclusionem.

Dices, D. Thomas ibi distinguit actum internum ab externo, docetque huius bonitatem pendere à circumstantiis, illius autem non: atqui hoc nequit intelligi de bonitate specifica, quia hanc etiam actus externus habet ex solo obiecto: ergo debet intelligi de augmento bonitatis. Respondeo, nego minorem, eiusque probationem. nam quando actus externus refertur ad finem extrinsecum, accipit ab hoc bonitatem aut malitiam specificam, & quidem sæpè eam, qua primò malus est vel bonus, vt quòdo actus ex obiecto indifferèns refertur ad finem bonum aut malum: & tamen eo casu ille finis eiusque intentio nullo modo ingrediuntur rationem obiecti illius actus externi.

CONCLUSIO II. Actus internus numquam accipit primam aut etiam specificam bonitatem ab aliqua circumstantia, loquendo de vera circumstantia etiam ipsius subiecti, siue quacumque ratione ita sit circumstantia vt actus ab ea etiam secundum esse suum naturale essentialiter non dependeat, siue quæ possit abesse manente actu eodem, etiam secundum esse suum naturale. & hoc est quod docet D. Thomas dicta q. 19. a. 2. Ratio est, quia, vt ostendi supra dub. 4. & dub. 8. conclus. 2. vt actus voluntatis sit bonus, debet expressè & directè ferri in obiectum quæ bonum; ideoque sine physica sua mutatione nequit fieri de non bono bonus, aut contrà. Quare nihil potest ei tribuere specificam bonitatem, nisi sit ei aliquo modo essentialiter,

Actus non habet suam bonitatem aut malitiam prout reflectitur super se.

185 D. Thom. Medina. Valquez.

186

Actus externus potest habere primam speciem bonitatis aut malitiam ex circumstantiis.

187 Circumstantia nequit tribuere primam speciem bonitatis.

D. Thom.

tiale; & consequenter quidquid tribuit ei specificam bonitatem, nequit ei esse circumstantia; quia hæc debet ei esse accidentalis.

188
tribuit tam
malitiam
specificam.
Salas.

Circumstantia
mutates
speciem sunt
solum circumstantia
secundum
quid.

CONCLUSIO III. Respectu actionis voluntatis malæ non solum dantur circumstantiæ augentes malitiam, sed etiam ad nouam malitiæ speciem eam transferentes. Ita Salas 1. 2. tract. 4. sect. 1. Patet ex dictis supra n. 177. in 4. probatione secundæ sententiæ. Quia tamen hæc circumstantiæ quatenus tribuunt actioni talem speciem malitiæ, sunt interpretatiuè volitæ, eique omnino essentielles, sub ea ratione non sunt circumstantiæ, atque ita non sunt omnino absolute circumstantiæ, sed solum ex parte, & secundum certam considerationem, vt ibidem etiam latius ostendi. Quare alii nolunt eas vocare circumstantias: sed eadem ratione debent similes circumstantias negare etiam in actionibus externis, atque ita contra communem sententiam tollere omnes circumstantias mutantis speciem: nam circumstantiæ transferentes actum ad certam speciem bonitatis aut malitiæ, non sunt circumstantiæ respectu actus considerati in tali specie; vt ostendi n. 161.

189

CONCLUSIO IV. Fieri nequit vt actus internus ex obiecto suo essentiali, siue à quo speciem suam physicam accipit, bonus, fiat ex aliqua circumstantia malus. Hæc est etiam aperta sententia D. Thomæ dicta qu. 19. a. 2. ad 2. vbi eam aperte docet. & sequitur ex dictis dub. 8. conclus. 2. vbi ostendi omni actui interno bono, bonitatem omnino necessario annexam esse, ita vt ab eo manente secundum speciem eodem separari nequeat. Et confirmatur, quia, vt actus internus sit bonus, debet ferri in obiectum qua honestum; & vt sit malus, debet saltem interpretatiuè ferri in malitiam, ita vt hæc per eum sit volita: atque fieri nequit, vt eodem actu simul velim eandem rem qua honestam, & qua inhonestam (hæc enim tam respectu ipsius actus, quam respectu ipsius obiecti contrarietatem inuoluunt, ita vt simul eidem inesse nullo modo possint:) ergo fieri nequit vt actus internus secundum speciem suam physicam sit honestus, & ex circumstantia malus.

D. Thom.

D V B I V M X V.

Vtrum omnis actio qua fit eo tempore, quo sponte omittitur actus præceptus, si sit impossibilis cum actu præcepto, debeat dici causa illius omissionis & peccatum?

HÆC difficultas hîc nobis explicanda est, vt melius intelligantur ac firmiter probentur dicta dub. 8. & 14. scilicet actum internum ex obiecto bonum non posse vitari ex circumstantiis.

190

Prima sententia docet, nullum eiusmodi actum si aliàs ex obiecto sit bonus, esse malum præcisè quia fit eo tempore, quo omittitur actus præceptus, siue sit causa huius omissionis, siue non. Pro hac citatur Durand. in 2. d. 35. q. 2. vbi videtur eam insinuare; tamen verba eius possent in bonum sensum accipi. & sententia

Durandus.

illa ita generatim intellecta non est probabilis.

Secunda docet, omnem eiusmodi actum esse causam ipsius omissionis, & consequenter peccatum. Ita videtur tenere Capreolus in 2. d. 35. qu. 1. a. 3. ad 2. probationem primi argumenti contra Durandum.

191

Probatur Primò, quia facere aliquem actum tempore prohibito est peccatum: atque eodem præcepto, quo præcipitur aliquis actus certo tempore fieri, prohibetur eodem tempore fieri omnis actus cum actu præcepto impossibilis: ergo si talis actus tunc fiat, erit peccatum: quia fiet tempore prohibito. Secundò, quia omnis actio, ex qua necessario sequitur peccatum, est peccatum: atque ex tali actu necessario sequitur illa ommissio, quæ est peccatum: ergo ille actus est peccatum.

Sed hæc sententia est valde difficilis, nam hinc sequitur eum, qui quia imaginatur sibi in templo non tribui satis honestum locum, aut ob similem vanam causam, statuit primò die Dominica illud non adire, & Sacrum omittere; & deinde ne tempore Sacri vagando per plateas aliis scandalo sit, statuit manere domi, ac ne tempus otiosè transeat, domi orat Deum, aut elemosynam largitur pauperibus, aliaue similia opera facit: sequitur, inquam, talem in his omnibus peccare, quod nimis durum est, & sine ratione dicitur, vt patebit ex solutione argumentorum, quæ pro secunda sententia adferuntur.

192

Ad primum igitur argumentum contrarium, nego, minorem vniuersaliter sumptam & per se loquendo esse veram: nam eiusmodi actus non prohibentur, nisi fortè per accidens, quatenus sunt causa omissionis; & consequenter quando ipsius non sunt causa, nullo modo prohibentur.

Ad secundum, nego minorem generatim sumptam: nam quandoque illa ommissio nullo modo sequitur ex illis actibus, sed potius contra illi actus sequuntur ex omissione tamquam ex occasione, vt patet in dicto exemplo.

Tertia sententia inter has media docet, non omnem eiusmodi actum esse peccatum, sed illum solum, quem statuens omittere actum præceptum primò decernit exercere impossibilem actu præcepto. Actum autem latè sumit prout complectitur etiam stationem, sessionem, mansionem domi, & similia. Itaque in dicto exemplo aiunt solam mansionem domi esse peccatum, reliquas verò actiones posse esse bonas. Ratio eorum est, quia prima illa actio est omnino necessaria in se aut in alia simili vt ommissio possit poni, & consequenter vt voluntas omittendi sit efficax: fieri enim nequit, vt quis de facto omittat audire Sacrum, nisi ponat aliquem actum illi impossibilem, atque ita huius positio est executio illius omissionis, & consequenter est causa illius; sicut acceptio gladii aut similis instrumenti est medium necessarium, & consequenter causa percussiois inimici. Reliquæ verò actiones cum non sint necessariae vt ommissio fieri possit, non sunt ipsius causa, & consequenter nec peccatum. Ita Sayrus in Thesaur. Casuum l. 2. c. 6. n. 11. 12. 13. & quidam alii.

193

Sed

194

Sed nec hæc sententia satisfacit: nam si eius ratio aliquid probaret, probaret omnes omnino illas actiones, quæ tempore illius omissionis exercentur, esse peccata. Quia sicut prior illa actio vel alia ei similis est necessaria ut ommissio poni possit, ita eodem modo reliquæ omnes, aut iis similes necessariae sunt ut prima actio possit poni, & consequenter ut possit poni ommissio. Nam sicut neque ommittere Sacrum nisi aut maneat domi, aut alio eam, ita neque manere domi, nisi aut sedeam aut iaceam aut stem; item nisi vigilem aut dormiam, aut studeam aut orem, aut eleemosynam dem, aut aliam actionem his repugnantem exerceam, aut otiosum me contineam; item nisi manus pedesque moveam, aut quietos habeam, loquar aut sileam. Quare aut hæc omnia erunt executio illius omissionis, eiusque causa & peccata, aut consequenter dicendum est fieri posse ut nihil horum sit peccatum.

195

Quænam actiones tempore omissionis factæ sunt peccata.

CONCLUSIO I. Actiones quæ sunt eo tempore, quo actio præcepta omittitur, sunt peccata. Primò, quando ideo hanc omitto ut illas exerceam. ut si omitram Sacrum ut studeam: tunc enim studium est causa finalis illius omissionis. Secundò, quando eas expressè ideo facio ut omittam actionem præceptam. ut si maneam domi, aut vrbè excedam ne audiam Sacrum: quia hæ actiones assumuntur ut media ad malum finem, atque ita expressa intentione mala sunt. & de his actionibus nequit esse dubium: omnesque fatentur esse malas.

196

CONCLUSIO II. Quando quis primò absolute statuit ob alium finem omittere actum præceptum, & postea ob alium omnino finem facit alias actiones etiam actui præcepto impossibiles; hæ non vitiatur ex illa omissione, & consequenter si aliæ bonæ sint, nihil prohibet, quin benefiant; nisi omittens per eum actum reddat se omnino impotentem implere actum præceptum. ut si nauigans sacerdos proiciat breuiarium in mare, quod vnicum in naui est; aut tempore quo tenetur audire Sacrum aliquis, tam procul recedat à templo, ut sit ei impossibile tempestiuè redire ut Sacrum audiat. Tunc enim illa proiectio breuiarii, aut recessio à templo esset peccatum etiam in eo, qui prius omnino statuisset non legere Horas, nec Sacrum audire. Ita Medina 1. 2. q. 71. a. 5. §. Sed magna est questio. Angles in 2. d. 37. qu. 2. diff. 4. Azor to. 1. Moral. l. 4. c. 3. q. 5. Salas 1. 2. tract. 13. disp. 2. sect. 6. & alij.

Medina.
Angles.
Azor.
Salas.

Prior pars probatur, quia talis actus nequit ex illa omissione vitiari nisi eius aliquo modo sit causa, ut per se patet, & ferè communiter omnes fatentur: atqui in casu præsentis ille actus nullo modo est causa omissionis: ergo ab ea non vitiatur. Minor patet, quia ommissio non sequitur ex hac actione, nec ideo illa ponitur quia hæc posita est, sed potius contra hæc ex illa sequitur: ideo enim talis hanc actionem facit quia omittit Sacrum, atque ita ommissio Sacri est potius, licet per accidens, causa illius actionis.

Confirmatur, quia illa actio nec est causa finalis illius omissionis, quia ommissio non fit ut

actio illa ponatur, ut iam suppono: nec etiam effectiua aut quasi effectiua per modum medij, quia, ut iam suppono, illa actio non exercentur ut actus præceptus omittatur, sicut assumitur gladius ut aliquis percutiatur: nec etiam per modum executionis, quia illa ommissio non consistit in aliquo positivo, sed in pura non positione actus præcepti: ergo nullo modo est eius causa.

197

Nec refert quòd non possit illa ommissio poni, nisi simul ponatur illa actio, vel alia similis. Quia inde solum sequitur illi omissioni per accidens ratione conditionis ipsius omittentis, cui impossibile est tunc nullibi esse, aut ab omni omnino actione ita late sumpra cessare, necessariò annexam esse aliquam eiusmodi actionem. vnde non sequitur eo casu omissionem sequi ex hac actione, sed potius hanc actionem per accidens necessariò sequi ex illa omissione, aut saltem ei coniunctam esse. Ex quibus patet solutio argumenti allati pro tertia sententia. nam talis actio nullo modo est executio omissionis, aut similis illi acceptioni gladii, quo alter verberatur.

Dixi, Nisi omittens per eum actum, &c. quia eodem præcepto quo talis tenetur legere Horas, implicite veratur se reddere impotentem eas legere, atque ita se reddens impotentem contra illud præceptum peccat. præsertim cum per hoc omnimodam sibi necessitatem imponat exequendi malam voluntatem, siue omittendirem præceptam. quod sine dubio est malum.

198

Dices, Omnis exercens actum impossibilem actui præcepto eo tempore quo hunc tenetur facere, per illum reddit se impotentem hunc facere. v. c. manens tempore Sacri domi reddit se impotentem id audire: ergo peccat. Confirmatur, quia, sicut qui instante tempore audiendi Sacri longius à templo recedit quam ut possit tempestiuè ad id redire, illo recessu se reddit impotentem audire Sacrum; ita etiam diutiùs manens domi donec nequit tempestiuè templum adire, reddit se impotentem audire Sacrum: ergo sicut ille peccat suo recessu, ita hic sua mansionem.

199

Ad objectionem eiusque confirmationem, nego antecedens: solus enim ille actus me propriè reddit impotentem facere actum præceptum, qui ex se me ponit in aliquo statu hinc & nunc repugnantem cum implerione præcepti, ut fit, cum quis proicit suum breuiarium, ita ut nec illud nec aliud possit recuperare. aut quando longius recedit à templo, ita ut non possit tempestiuè redire ut audiat Sacrum. nam per talem projectionem aut recessum directè reddit sibi actum præceptum impossibilem. Per hæc enim actiones ponit se in statu impossibili cum implerione præcepti, ita ut non sit in eius potestate eum statim quarens est impedimentum implerionis præcepti, tempestiuè tollere.

Secus est in manente domi dum Sacrum audiendum est, quia hic non ponit se in nouo statu impossibili cum actu præcepto, sed solum omittit adhibere media necessaria ut possit audire Sacrum: atque ita non redditur impotens implere præceptum propriè & formaliter per

per illam mansionem, sed partim per lapsum temporis, partim per omissionem istorum mediorum, siue per non itionem ad templum. Vnde hac omisso est peccatum, non autem illa mansio formaliter sumpta.

200 Nec refert quod studium cui tunc fortè incumbit, positiuè repugnet auditioni Sacri aut lectioni Horatū, quia cum in eius potestate sit hoc continuò abrumperè, per hoc non ponit se in statu impossibili cum præcepti impletione; sicut nec is qui suum breuiarium deponit tali loco, vnde cum liberit possit illud recipere. Quia neuter per eiusmodi actum præcisè reddit sibi impletionem præcepti difficiliorem, multò minus impossibilem: quod tamen requiritur, vt quis dicatur se ponere in statu repugnante cum præcepti impletione.

201 Ex his patet Primò, etsi communiter libera omisso actus præcepti sit coniuncta cum aliquo actu, quæ eius sit causa, & consequenter peccatum; quia communiter spòte eum actum omitentes id faciunt positiua volitione, quæ sine dubio peccatum est; & ex amore alicuius actus, qui cum impletione præcepti aut nullo modo, aut difficulter possit consistere; ideo quæ illud omittant, vt hunc faciant. Tamen absolute loquendo potest contrarium fieri non solum in omissione actus interni; sed etiam externi. vt si quis parum curans præcepta Ecclesiæ, ideo quæ solitus omittere auditionem Sacri, aduertens iam esse tempus illud audiendi maneat domi: atque ita illud omittat sine vlla positiua circa illud volitione aut nolitione: nec ob amorem alicuius alterius rei auditioni Sacri impossibilis, sed quia præcepta Ecclesiæ non curat.

202 Patet Secundò, vt actus internus factus eo tempore quo omititur alius actus præceptus, sit huius causa, ac ratione illius peccatum; necesse esse vt per eum expressè velim eam omissionem, aut ideo omitram actum præceptum vt alium illum actum eliciam, cuius liberius inhæream, atque ita per hunc actum implicite saltem velim eam omissionem, sicut volens efficaciter finem implicite vult medium. Vnde sequitur, implicare actum internum ex obiecto honestum esse causam omissionis actus hic & nunc præcepti, vt ostendi dub. 8. in 105.

Petes demum, vtum actus siue internus siue externus, qui est causa omissionis actus præcepti, sit peccatum omissionis an commissionis? Gabriel in 2. d. 41. a. 3. dub. 3. Valentia 1. 2. disp. 6. qu. 1. puncto 4. & quidam alii aiunt esse peccatum commissionis. quia consistit in aliquo actu. Contra Vasquez 1. 2. disp. 93. c. 3. docet esse peccatum omissionis.

Gabriel.
Valentia.

Vasquez.

203 Sed dicendum Primò, voluntatem qua explicitè vel implicite volo illam omissionem, metaphysicè loquendo esse peccatum commissionis; quia est verus realis actus difformis naturæ rationali, in quo consistit ratio peccati commissionis. Tamè secundum æstimationem moralem & in ordine ad confessionem, potest dici peccatum omissionis, quia habet eandem speciem malitiam cum nuda omissione, etsi fortè paulò grauiorem. Ratio est, quia, vt illa omisso sit peccatum formale siue culpabilis, debet esse

201
Omissio actus præcepti communiter coniuncta actui malo, potest tamen non esse ei coniuncta.

203
Vtrum actio causans omissionem sit peccatum omissionis an commissionis.

voluntaria & libera, & consequenter interpretatiuè volita; quòd autem aliquid sit volitum expressè, aut solum interpretatiuè, non mutat speciem peccati, præsertim quando vtumque est voluntarium in se, & non solum in causa. Et ad summum quod expressè est volitum, est aliquanto grauius peccatum: sed hic excessus non est tantus. Eadem quæ hic est ratio, quando quis sponte facit aliquid quo fit impotens implere præceptum.

Dico Secundò, actus externus, qui est causa finalis ipsius omissionis, siue ex cuius amore actus præceptus omititur, habet omnino eandem malitiam cum ipsa omissione, siue cum volitione siue expressè, siue interpretatiua; quia omisso est volita. Patet, quia hic solum est malus denominatione extrinseca participata ab illa volitione, qua omisso alterutro modo est volita.

Quare in omnibus his casibus, nisi aliunde aliquod peccatum contrahatur (vt quia actus interitum commissus habet specialem malitiam) sufficit consistere ipsam omissionem actus præcepti, nec est opus addere in quem finem ommissus sit, aut an omisso expressè an solum interpretatiuè sit volita. Ita Vasquez supra, & Salas 1. 2. tract. 13. disp. 2. sect. 7. & 8. & alii communiter. vide plura tomo meo 2. de Sacramentis disp. 7. nu. 24. Addiderim tamen, quando quis nauigaturus, postquam statuit non legere Horas, abiicit breuiarium, illud è sponte domi relinquit, ex directa intentione se reddendi impotentem legere Horas, & vt nequeat postea efficaciter mutare voluntatem non legendi; eiusmodi circumstantiam valde augere malitiam peccati, præsertim cum videatur includere aliquem contemptum erga præceptum Ecclesiæ: atque ita saltem omnino consulendum esse, vt hoc in confessione exprimat.

204

205
Sufficit consistere omissionem actus præcepti.

Vasquez.
Salas.

D V B I V M XVI.

Qua ratione, vt voluntas nostra recta sit ac bene operemur, teneamur eam conformare voluntati diuinæ, idem cum hac volendo? siue, an teneamur omnia velle quæ Deus vult?

D. Thomas 1. 2. q. 19. a. 10. docet, nostram voluntatem debere semper conformari diuinæ in voluto formali, siue in ratione formali volendi (ita scilicet, vt ei numquam repugnemus) non tamen in materiali, quatenus scilicet possumus aliquid sub vna ratione nolle, quod Deus sub alia vult.

206
D. Thom.

Pro quorum ac totius dubii explicatione Nota Primò, ex D. Thoma supra, nostram voluntatem cum diuina posse quatuor modis conformari. Primò, in voluto materiali, ita scilicet vt idem obiectum materiale velimus quod Deus vult. Secundò, in obiecto formali, siue volendo aliquid ob eandem rationem ob quam Deus id vult. Tertiò, ita vt velimus id quod Deus vult nos velle, quam D. Thomas vocat conformitatem secundum causam efficientem, quia

D. Thom.
voluntas nostra quatuor modis conformatur diuinæ.

quia nimirum voluntas efficit id quod Deus vult eam efficere siue velle. Quartò, in ratione principii quasi formalis: vt quando volumus aliquid ex habitu caritatis, quæ est forma animæ inherens, & tribuens actibus moralem dignitatem.

107

Constat autem inter omnes Primò, vt actio nostra sit bona, nos non teneri hoc quarto modo conformare nostram voluntatem cum diuina: nam possumus elicere actus aliarum virtutum, qui à caritate nullo modo eliciuntur, imò eiusmodi actus possunt esse in eo qui non habet habitum caritatis; & tamen sunt actiones verè virtuosæ & absolute bonæ, & in eo qui habet habitum caritatis de condigno meritorie vitæ æternæ. Constat Secundò, nos non teneri positivè primo aut secundo modo velle ea, quæ Deus vult, saltem per se loquendo, siue nisi aliunde ad hoc obligemur.

Est igitur difficultas Primò, an possimus positivè nolle quæ Deus vult; aut iis velle contrarium.

Secunda difficultas est, vtrum semper tenemur velle ea omnia, quæ Deus vult nos velle. In quibus explicandis variæ sunt opiniones, quas fusè referunt in 1. 2. Valquez disput. 72. & Salas tract. 7. disp. 5. sect. 2. sed plurimæ ex his magis discrepant in modo loquendi, quam in ipsa re, in qua, si bene explicetur, nequit esse difficultas. Quare aliorum opinionibus omis- sis, rem ipsam ex maximè communi Doctorum sensu explicabo.

Valquez. Salas.

108

Deus quatuor modis potest velle nos aliquid velle.

Pro quo Nota Secundò, Deum quatuor modis posse velle nos aliquid velle. Primò, solum approbando, vt quando volumus aliquid ex se quidem bonum, tamen impeditium maioris boni. Secundò, consulendo; qua ratione vult omnes amplecti Euangelica consilia. Et patet nos ad hæc duo volenda per se non obligari, nisi aliunde verum aut præceptum accedat. Tertio, præcipiendo; & tunc constat nos teneri velle id, quod Deus vult nos velle. Quartò, prædefiniendo, vt si Deus liberum nostrum in aliquam rem consensum ante omnem præuisionem determinationis nostræ voluntatis prædefiniat; qua ratione probabiliter consensum beatæ Virginis in incarnationem, & fortè paucissimos alios actus prædefiniuit. Et tunc est difficultas, vtrum sciens talem Dei prædefinitionem obligetur in eam positivè consentire. Ad- dunt aliqui quintum modum, scilicet permit- tendo, sed improprie. nam quæ Deus solum permittit, non vult fieri, sed solum vult non impedire.

Quæ Deus solum permittit, non vult fieri.

109

Quædam Deus vult voluntate antecedente, quædam solum consequente.

Nota Tertio, Deum dupliciter quædam velle. Primò, voluntate antecedente & omnino absoluta; sic vult omnia quæ ex se vult independenter à causis secundis. & hæc omnia sunt absolute bona. Secundò, volun- tate consequente; qua ratione vult ea, quæ solum vult accepta occasione ex creaturis, à quibus ad ea volenda impellitur, & quasi necessitatur, quatenus hoc est necessarium vt iustitia in puniendis delictis, & decens, ac semel ab eo decretus in gubernatione totius vni- uersi ordo conferretur; quæque aliàs ex se

nullo modo veller. Et hac sola ratione vult pœnas, quas ob peccata nostra patimur, vt docet Damascenus l. 2. de Fide cap. 29. Item quædam ex his vult omnino immutabiliter, v. c. omnes homines semel mori, pœnas damnatorum esse æternas. Et alia vult mutabiliter & quasi sub conditione, scilicet nisi hominum pœnitentia, precibus aut etiam industria auertantur. sic vult peccatorem nondum defunctum perpetuò priuare gratia, damnare, &c. Item sic vult commu- niter ea, quæ solum vult in suis causis, v. c. tali vel tali tempore esse æris intemperiem ac tem- pestatem, & consequenter multos mori, sub- mergi, &c. quæ tamen precibus aut etiam in- dustria hominum possunt auerti. Similiter quædam possumus velle absolute & ex parte nostra efficaciter, alia verò solum simplici complacencia, aut sub conditione.

Damascen. Deus quædam vult immutabiliter, quædam mutabiliter.

CONCLUSIO I. Quæ Deus vult voluntate antecedente, nullo modo possunt nobis licitè displicere: quia sunt ita absolute bona, vt non possint nisi malæ voluntati displicere. Talia sunt creatio mundi, destinatio creaturæ ratio- nalis ad gloriam, &c.

210

CONCLUSIO II. Quæ Deus vult voluntate subsequente, quamquam non possint nobis displicere sub ea ratione sub qua Deus ea vult, exceptis tamen paucis, v. c. Verbi incarnatione, institutione Sacramentorum, & quibusdam similibus, quæ absolute bona sunt, licitè secundum se considerata nobis displicent. Et hæc est proprie conclusio D. Thomæ, & patet exem- plo. quia Deus ita vult omnes pœnas quibus peccata punit, quæ aliàs secundum se ei displicent; ideoque has secundum se spectatas licitè odimus, atque ita honestè dolemus, si audiamus aliquem nostrum amicum pœna temporali, aut etiam æterna ob peccata sua puniri; & pœnam secundum se siue præcisè vt est malum illius hominis, auerfamur ac cupimus non esse. Illicitè tamen eam auerfamur, quatenus habet rationem iustæ punitonis; quia sic nobis displiceret quòd Deus peccata punit, & auerfemur ipsius iustitiam, quod patet esse malum.

211

D. Thomæ.

Dices, Deus vult peccatori pœnam qua pœna est, & consequenter quatenus ei mala est; ergo non potest nobis vt sic displicere. Respon- deo, nego consequentiam; quia Deus non vult pœnam secundum se considerata (qua ratione dixi eam nobis posse displicere.) sed quatenus est coniuncta cum bono iustitiæ, & propter bonum iustitiæ; & vt sic, siue quatenus est iusta, & exercitium iustitiæ, vt hæc seruetur, necessarium, nobis illicitè displiceret.

212

CONCLUSIO III. Licitè omnia mala, quæ nobis etiam ex voluntate Dei scimus impende- re, coramur quocumque modo aliàs licitè siue precibus, siue humana industria à nobis aliisque auertere: donec cõstet Deum omnino immuta- biliter decreuisse ea inferre. Patet, quia tam Ec- clesia in genere, quam omnes pii in particulari laudabiliter orant vt Deus nobis peccata & pœnas iis debitas tam temporales quam æternas remitrat. Item etiam Scriptura hortante medi- cis contra morbos vitimur, omnique industria pestem, incurfiones hostiles, ignem, naufragia

213

&c

& alia similia conamur à nobis auertere; meritoque arguuntur, qui id non faciunt. Cum tamen sciamus nobis hæc sæpè immitti, aut aliàs in suis causis esse volita à Deo, qui tales causas instituit, ex quibus sciebat eiusmodi mala oritura, eaque cum facillè possèt, noluit impedire.

214
Cur honestè aueramus poenas nobis à Deo immissas.

Et ratio est. Primò, quia sicuti ad Deum, quatenus est vniuersi gubernator, & communis omnium iudex, spectat per se primò curare ordinem & cursum vniuersi, eumque sine singulari grauique causa non immutare; atque etiam omnium peccata punire: ita ad hominem (cuius est non supradicta, sed suum suorumque bonum curare) spectat omnia mala à se ac suis quacumque ratione licita auertere, atque ita ad eum spectat, quæ Deus sub vna ratione vult sub alia nolle. Secundò, quia, cum Deus supradicta non velit omnino absolutè hominibus euenire, sed solum sub conditione, scilicet nisi precibus aut hominum industria auertantur, nullo modo repugnat ipsius voluntati, citè contrariatur qui dictam conditionem conatur ponere, quæ postea Deus non vult ea fieri.

215

Dices, Talis cupit Deum non punire peccata, & consequenter cupit impedire diuinam iustitiam: ergo malè facit. Respondeo, nego consequentiam: quia non est semper & omni modo illicitum velle impedire iustitiæ executionem, sed tunc solum quando volumus eam impedire modo illegitimo, & contra ipsius exigentiam: quia iustitia non exigit vt omnia peccata sine vlla remissione puniantur, sed solum sub conditione, nisi aliàs legitima satisfactio aut remissione debitum poenæ deleatur.

Quandoque licitè impedimus executionem diuinæ iustitiæ.

Qua ratione iustitia exigat peccata puniri.

216

CONCLUSIO IV. Quoties nobis constat Deum absolutè aliquid velle, non licet nobis absolutè id nolle, siue ex parte nostra efficaciter id velle impedire: nam hæc volitio esset & omnino stolidæ (quia esset volitio rei planè impossibilis, sicut si conaret digito caelum tangere) atque etiam impia; quia tali conatu innueremus Dei absolutam voluntatem posse à nobis mutari aut vinci: quod impium est. Talis autem fuit voluntas Saulis conantis Dauidem occidere, atque ita impedire ne hic decretum sibi diuinitus regnum consequeretur.

217
Quædam illicite à Deo petimus.

Hinc patet omnino illicitum esse orare pro damnatis vt saluentur, aut etiam mitius puniantur, quia poenæ æterna omnino immutabiliter ijs decreta est. Item orare Deum, vt remittat alicui peccata sine poenitentia, vt aliquis nunquam moriatur, &c.

Hinc etiam sequitur, nos pro omnibus peccatoribus in genere, & singulis in particulari quamdiu sunt in hac vita, licitè & meritorie orare, vt Deus eos conuertat, & ad hoc omnibus viribus collaborare; nam Deus neminem absolutè vult damnare, aut à gratia excludere ante præuisam ipsius mortem in peccato mortali, quam ipse etiam ex se nullo modo cupit, sed solum permittit.

218
Ad quid tenetur cuius actio à Deo est præfinita.

CONCLUSIO V. Si mihi certò constaret Deum meum consensum in rem aliquam absolutè prædefinituisse; Primò, impedire conarer aut vellem eum impedire; quia sic conarer euertere optimam Dei voluntatem. Secundò, illicite

id mihi displiceret; quia ille consensus non potest esse nisi absolutè bonus. Tertiò, amicitia exigeret vt omnino sponte in eum consensum propenderem; quia amicitia maximè exigit vt vnus amicus alterius voluntati quantum commodè potest promptè obsequatur. Secluso tamen præcepto non video hic vllam strictam obligationem, vt ex me sponte velim omnino consentire, aut me ad hoc excitem. Quia nec talis obligatio oritur ex voluntate Dei, quia si vellet me ad hoc obligare, esset eis facillè præceptum imponere; nec etiam ex iure natura, quia nullum tale hic reperiri potest: ergo nulla talis obligatio est.

219

Dices Primò, me ideo teneri sponte niti in hunc consensum, quia nisi consentiam irrita erit Dei prædefinitio; quod absurdum est. Respondeo, omnino impossibile esse vt tempore definito non consentiam, atque ita vanè timeri periculum ne irrita fiat Dei prædefinitio. Quare hæc de re non debeo esse sollicitus; nec vllò modo opus est vt ad hoc obliger, quia sine vlla obligatione Deus æquè commodè ac infallibiliter poterit efficere, vt statò tempore consentiam.

Dices Secundò, Hoc ipso quo Deus eiusmodi prædefinitionem reuelaret, censetur mihi præcipere vt consentirem. Respondeo Primò, hoc nihil facere contra nos, quia solum dicimus me tunc non obligandum secluso omni præcepto. Respondeo Secundò, nego assumptum: quia Deus possit eam reuelare alicui alteri, qui sua sponte eam mihi indicaret: aut etiam mihi eam ita reuelare, vt simul inueneret se mihi nolle præcipere eum consensum.

D V B I V M XVII.

An laudabiliter velimus omnia quæ Deus vult?

Tostatus in 2. caput Iosue q. 38. cum quibusdam aliis ait, Deum quædam velle quæ nos non possumus licitè velle. Quia Deus vult v. c. tuum parentem occidi à latrone. Item vel eum vel te existentem in peccato mortali, carere gratia, & in eo morientem æternum damnari. Item Deus vult multas ciuitates funditus euertere omnibus ciuibus occisis, quæ tu licitè velle non potes: sed teneris pro viribus impedire.

220

CONCLUSIO. Deus multa vult quæ nobis secundum se considerata illicite placerent (quia vt sic nec ipsi Deo placent, nec etiam placere possunt.) atque adeò caritas sæpè exigit vt ea quantum possumus conemur impedire: qualia sunt omnia ferè mala poenæ, præsertim repugnantia fini nostro supernaturali. Quòd si tamen ea consideremus sub ea ratione sub qua Deus ea vult, ipsa vt sic laudabiliter volumus. Ita cum alijs Vasquez 1. 2. disp. 72. c. 5.

221

Probatur Primò, quia vt sic considerata sunt formaliter absolutè honesta, & expetenda; nam aliàs Deus qui nihil nisi qua absolutè honestum est potest velle, non posset ea velle (ideoque supra ostendi talia nobis illicite sub ea ratione displicere) ergo etiam nos honestè possumus

ca

ea ita velle : quia omne honestum qua honestum laudabiliter appetimus. Secundò , quia Beati , quorum voluntas semper est rectissima , & nobis pro viribus imitanda , laudabiliter volunt omnia , quæ Deus vult : ergo & nos possumus ea eadem ratione velle. Nec refert quòd ipsi melius quam nos sciant in particulari ratione cur Deus talia velit ; quia vt nos eadem honestè velimus , sufficit nos in genere scire , Deum habere honestissimas rationes , cur ea velit , & nos ob eandem ea velle.

222 Ad argumentum contrarium , Respondeo , etsi non possim absolute velle , vel me , vel alium carere gratia aut damnari , &c. sed , vt iam dixi , teneat ea pro viribus impedire quamdiu impediri possunt ; tamen laudabiliter volo , siue me , siue alium peccatorem , qua talem siue in sensu composito carere gratia , & morientem in peccato mortali damnari , quatenus hoc & perse iustum est , & vile ad diuinam iustitiam ostendendam ; qua sola ratione Deus ea vult.

223 Aliquos autem à latronibus occidi , ciuitates

euerti , &c. Deus communiter nõ vult positiuè , sed vult solùm permittere , aut solùm vult sub conditione , scilicet nisi licita via impediatur , vt dixi dub. 16. conclus. 3. Quare nec nos possumus ea licitè absolute velle , quia caritas postulat , vt ea pro viribus impediamus , saltem quoties hæc illicitè ab hominibus inferuntur. Quòd si nobis certò constaret (quod sine particulari reuelatione fieri nequit) Deum talia absolute omnino decreuisse fieri , possemus eadem sub eadem ratione velle , & illicitè vellemus ea absolute impedire , vt dixi dub. 16. conclus. 4. Possemus tamen etiam eo casu in periculo patriæ aut patriæ , quantum sine alterius iniuria id fieri posset , præstare ea omnia , quæ aliis ad id auertendum viderentur vitia ; non quidem ex intentione id verè auertendi (hoc enim sciremus esse impossibile) sed vt ostenderemus animi affectum & studium in patrem & patriam. Seculo tamen scandalo ad hoc non teneremur , quia sciremus esse inutile.

DISPUTATIO IV.

An dentur actus verè supernaturales?

D V B I V M I.

Quid sit supernaturale?

Hæc difficultas primò nobis est explicanda , vt possumus actu ac habituum supernaturalium naturam conuenienter explicare. Eius autem intellectio admodum vtilis , atque adeò necessaria est , vt possumus varias tam theologicas , quam etiam philosophicas materias exponere : ideoque varii variis locis eam attingunt , strictim tamen , nec eam exhauriunt. Quare statui eam hic quantum potero , totam clarè exponere.

2 Pro quo Nota Primò , tam ex ipsa voce , quam communi Doctorum consensu constare , *supernaturale* connotare respectum quemdam ad aliud : idem enim est ac supra naturam. cum autem hoc possit variè accipi , difficultas est ad quid dicat hunc respectum.

Scotus qu. 1. prologi , §. *Ad questionem igitur* docet , *supernaturale* solùm dicere respectum ad virtutem productiuam , non autem ad subiectum : siue ideo præcisè aliquid dici *supernaturale* , quia superat vires alicuius agentis ; non autem quia est supra exigentiam subiecti. Probat Primò , quia omnis potentia subiecti ad actum siue formam aut est naturalis , aut violenta , aut neutra ; vel potius receptio formæ respectu subiecti , aut est naturalis aut violenta , aut neutra : ergo nulla est *supernaturalis*. Probat Secundò , ibid. paulò superius. Quia D. August. lib. 1. de Prædest. cap. 5. ait , posse habere fidem , esse naturæ ; habere , esse gratiæ : ergo habitus fidei prout respicit potentiam receptiuam siue subiectum , non est *supernaturalis*.

Coninck de act. supernat.

Communiore tamen Theologorum sententiã cum D. Thoma 1. p. qu. 12. a. 4. ad 3. docet , virtutes theologicas , sicut etiam lumen beatificum , & similia accidentia nobis infusa esse *supernaturalia* , etiam respectu potètiæ in qua recipiuntur. Ita Caietan. 1. p. q. 1. a. 1. Bañez q. 12. a. 5. dub. 2. ad 2. Valquez disp. 44. c. 1. & disp. 214. c. 2. Turrianus de fide , spe & caritate , disp. 46. dub. 1. & 2. & alii. Vnde hi Auctores docent *supernaturale* in genere dicere duplicem respectum ; scilicet ad virtutem productiuam , & ad subiectum susceptiuum. Priore modo aiunt esse *supernaturale* , quod superat omnem virtutem agendi , quæ sit ordinis naturalis , ita vt à nulla creatura ordinis naturalis , virtute propria cum solo concursu Dei generali produci possit. Secundo modo aiunt dici *supernaturale* , quod est supra naturalem exigentiam cuiusvis subiecti , siue quod nullum subiectum naturaliter exigit sibi infundi.

Sed hæc patiuntur difficultatē. Primò , quia hinc sequetur omne violentū fore *supernaturale* respectu subiecti patiens , quia hoc illud nullo modo exigit sibi infundi , siue in se produci.

Dices Primò , etsi hoc secundum se spectatum illud non exigit , exigit tamen illud ratione causarum efficientium violentiam , ad quarum actionem illius formæ violentè productæ receptio naturaliter consequitur. Sed contra Primò , hinc solùm sequitur illud violentum esse naturale respectu causarum agentium , non autem respectu subiecti , cui id etiam in his circumstantiis malet violentum & ipsius naturæ repugnans , & consequenter hoc illud nullo modo exigit. Secundò , quia simili modo Deo volente animæ infundere lumen gloriæ , ipsa

F ratione